

T.C
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARİH ANA BİLİM DALI

BABÜRLÜ DEVLETİNDE ŞAH CİHAN DÖNEMİ (1627-1658)

Gamze ŞENGÜL

Danışman
Prof. Dr. Zafer ATAR

Manisa 2025

YEMİN METNİ

Bu tezin Manisa Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalında akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını ve kullanılan tüm literatür bilgilerinin referans gösterilerek tezde yer aldığını, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıyı kaynak gösterdiğimi, tezin yazımında akademik ve etik kurallara aykırı herhangi bir yapay zekâ ve programını kullanmadığımı beyan ederim.

Gamze ŞENGÜL

ÖZET

Bu tez kapsamında; Şah Cihan'ın şehzadelik dönemi ile Babürlü Devletinin başında bulunduğu 1627-1628 yılları arasında olan olaylara değinilmiştir. Şah Cihan'ın dış siyasette meydana getirmiş olduğu Safeviler, Buhara Hanlığı, Dekken sultanlıkları, Osmanlı Devleti ve Portekizler ile olan ilişkiler işlenmiştir. Şah Cihan'ın içi siyasetinde ise bu dönemde meydana gelen iki büyük isyana ve Şah Cihan'ın dört oğlu arasında meydana gelen ve sonucunda Şah Cihan'ın tahtını kaybetmek zorunda kaldığı taht mücadelelerine yer verilmiştir. Son kısımda ise Şah Cihan dönemi kültür hayatı hakkında bilgi verilerek, Babürlerin bu coğrafyada kurmuş oldukları kültür coğrafyasının genel çerçevesi çizilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Şah Cihan, Babür Devleti, Hindistan,

ABSTRACT

Within the scope of this thesis, events from the period of Shah Jahan's princely years up to the years 1627 and 1628, when he ascended to the throne of the Mughal Empire, are examined. The study focuses on Shah Jahan's foreign policy and his diplomatic and military relations with the Safavid Empire, the Khanate of Bukhara, the Deccan Sultanates, the Ottoman Empire and the Portuguese. Regarding his domestic policies, the thesis addresses two major uprisings that took place during his reign as well as the succession struggles among his four sons, which ultimately resulted in Shah Jahan's loss of the throne. In the final section, the cultural life during the reign of Shah Jahan is discussed, providing an overview of the cultural geography established by the Mughals in this region.

Key Words: Shah Jahan, Mughal Empire, India

ÖNSÖZ

En başta beni bu çok fazla bilinmeyen ve Türk Tarihi içerisinde biraz kıyıda kalmış olan devlete yönlendirerek Babürlü Devleti ile tanışmama vesile olan ve çalışmamda bana destek olan danışmanım sayın Prof. Dr. Zafer ATAR'a teşekkür ederim. Çalışma süresi boyunca kaynak bulmamda, Hindistan'ı anlamam konusunda yardımcı olan ve bana destek olan Doç. Dr. Cihan ORUÇ'a teşekkür ederim. Yine çalışmam sırasında bana yardım eden arkadaşım Gülce ERİTEN'e ve Hilal Kamile KARAGÖZ'e teşekkür ederim.

Her şeyden önce küçüklüğümden beri bana tarih bilgileri öğreterek bu alanı sevmeme ve bu sevgi ile buraya gelmeme vasıta olan dedem Enver ÇELEBİ'ye, her daim yanımda olan aileme ve tezi yazarken sürekli Hindistan konusunda beni dinleyerek hep destekleyen arkadaşlarıma ve canım öğrencilerime teşekkür ederim.

Gamze ŞENGÜL

İçindekiler

YEMİN METNİ.....	2
ÖZET	3
ABSTRACT	4
ÖNSÖZ	5
GİRİŞ.....	8
1. ŞAH CİHAN ÖNCESİ BABÜRLÜ DEVLETİ VE ŞAH CİHAN'IN MİRZALIK DÖNEMİ	10
1.1. Babür Dönemi	10
1.2. Hümayun Dönemi	13
1.3. Ekber Şah Dönemi	16
1.4. Cihangir Dönemi	18
1.5. Şah Cihan'ın Çocukluk Ve Mirzalık Dönemi.....	21
2. ŞAH CİHAN DÖNEMİ İÇ SİYASET	35
2.1. Han Cihan Lodi'nin İsyanı.....	36
2.2. Jujhar Singh'in İsyanı	39
2.3. Veraset Savaşları.....	45
3. ŞAH CİHAN DÖNEMİ DIŞ SİYASET	52
3.1. Buhara Hanlığı ile İlişkileri	52
3.2. Babürlü-Safevi ilişkileri	63
3.3. Babürler-Dekken İlişkileri	79
3.4. Babürlü-Osmanlı ilişkileri.....	92
3.5. Babür Devleti ve Portekizliler Arasındaki İlişki	97
4. KÜLTÜR VE MEDENİYET	101
4.1. Şah Cihan'ın çocukları ve Eşleri	101
4.2. Şah Cihan Döneminde Kadın.....	102
4.3. Şah Cihan Dönemi Ordu	104
4.4. Kutlamalar	107
4.5. Din	108

4.6. Mimari ve Sanat	111
Sonuç	116
KAYNAKÇA.....	119

GİRİŞ

Babürlü Devleti aslında Türkistan coğrafyasında ortaya çıkmış bir devlet idi. Devletin kurucusu Babür, Timur'un torunlarından biriydi. Dedesinin mirası olan bu topraklara sahip çıkmak için elinden geleni yapsa da bu konuda başarılı olamadı ve en sonunda Afganistan-Hindistan coğrafyasına gelerek burada yeni bir devlet ortaya çıkardı. Bu yüzden devlet Timurlu mirasını devam ettiren bir yapıda olsa da zaman içerisinde kontrol ettikleri coğrafyadan da etkilenecek karma bir kültürel yapı ortaya koydular.

Tezimizin konusu olan Şah Cihan, Babürlü Devletin 5'inci hükümdarı idi. Şah Cihan (1627-1658) dönemin önemli kılın ve diğer Babürlü hükümdarlarından ayıran kısmı onun dış siyasette oynamış olduğu aktif rol idi. Onun döneminde Babürler ata topraklarına seferler düzenleyerek bu coğrafyayı fethedebilmek için büyük uğraşlar verdiler. Yine Safeviler (1502-1732) ile yapmış oldukları savaşlar ve barışlar da onun döneminde ülke siyasetinde önemli bir yer kaplar. Bu dönemde Dekken siyaseti de dönem boyunca varlığını sürdüren bir mesele idi. Ekber Şah (1556-1605) döneminden itibaren Dekken içlerine inmeye başlayan Babürler Şah Cihan'ın hem mirzalık hem de hükümdarlık dönemi boyunca da burayı kontrol edebilmek için çok fazla mücadele ettiler. Yine bu dönemde Osmanlı Devleti (1299-1922) ile ittifak arayışları ve artık Hindistan coğrafyasında faaliyet göstermeye başlayan Portekizler ile ilişkilerde devletin siyasetinde önemli yer tutar.

Şah Cihan döneminde iç işleri dış siyasete göre daha sade kalmıştır. Bu dönemde Babürleri oyalayan iki isyan ve bir de şehzadeler arası veraset savaşları olarak adlandırabileceğimiz Şehzadelerin taht mücadelesi karşımıza çıkmıştır. Şah Cihan iki isyanı bastırmayı başarsa da taht mücadeleleri sonucunda tahtını kaybetmiş ve yaşamının geri kalanı boyunca tutsak hayatı yaşamıştır.

Şah Cihan dönemi kültür dünyası hakkında dönemin resmi tarih yazımlarında ayrıntılı bir bilgi bulamasak da bu dönemde Hindistan'ı ziyaret etmiş olan yabancı seyyahların eserlerinden öğrenebildiğimiz kadarı ile oldukça renkli ve çok kültürlü bir yapıya sahip olduklarını görüyoruz. Özellikle Ekber Şah'tan (1556-1605) itibaren

Babürlü hükümdarlarının Racput¹ kızları ile evlenerek yine Racputları önemli görevlere getirmeye başlaması ile Babürler yavaş yavaş yeni bir kültür hayatı oluşturdular. Türkistan'dan getirdikleri Türk kültürü ile bu coğrafya'ya geldiklerinde karşılaştıkları Hint kültürünü harmanlayarak bir Türk-Hint kültürü meydana getirdiler. Sanatta da tüm Babürlü hükümdarlarının Timur (1370-1405)² ile oluşan ve daha sonra da devam eden mimari, sanata merak ve sanatçıları himaye etmek gibi gelenekleri devam ettirmeleri de Babürlerde kültür dünyasının sürekli renkli ve zengin kalmasını sağlamıştır.

¹ Rajputlar kökenleri tam olarak ortaya koyulamayan bu konuda farklı görüşler olan bir grup idi. Racput kelimesi genellikle belirli bir toprak parçasına hükmeden eli silahlı klanların yöneticilerine verilen isimdir. Racputlar genellikle Kuzey Hindistan'da yaşarlardı. (Satish Chandra, History Of Medieval India (800-1700), Orient Black Swan, Delhi 2007, s.44-45).

² Timur, Çağatay Hanlığını (1227-1370) ortadan kaldırarak Türkistan'da kendi hakimiyetini kurmuş bir komutan idi. Timur 1370 tarihinde Çağatay Hanını yenerek başa geçti. Fakat Cengiz Han (1162-1227) soyundan gelmediği için Emir unvanını aldı ve yönetim süresi boyunca bu unvanı kurdu. Çağatay Hanlığının tüm topraklarını kontrol altına aldıktan sonra hakimiyet alanını genişletti ve hayatı boyunca, Hindistan, Pakistan, Afganistan, İran, Anadolu, Kafkasya, Rusya ve Türkistan'ın tamamına seferler düzenledi. 1405 tarihinde Çin üzerine düzenlediği sefer sırasında vefat etti. (Beatrice Forbes Manz, Timurlenk Bozkırların Son Göçebe Fatih, Çev: Zuhal Bilgin, Kronik, İstanbul 2020, s. 32-33).

1. ŞAH CİHAN ÖNCESİ BABÜRLÜ DEVLETİ VE ŞAH CİHAN'IN MİRZALIK DÖNEMİ

1.1. Babür Dönemi (1483-1530)

Babür İmparatorluğu (1530-1858) olarak karşımıza çıkan devlet her ne kadar Hindistan ile özdeşleşmiş olsa da aslında devletin kökleri Türkistan merkezli ve Timur (1370-1405) geleneğinin devamı niteliğindedir. Devletin kurucusu ve devlete ismini veren Babür; Timur'un oğullarından olan Miranşah'ın oğullarından Ebu Said'in oğlu Ömer Şeyh'in büyük oğlu idi³. Babür'ün annesi ise Cengiz Han'ın torunlarından Yunus Han'ın kızı Kutluk Nigâr Hanım idi⁴. Babür'ün babası Ömer Şeyh, Fergana bölgesinin hâkimi idi. Babası öldüğü zaman ise buranın yönetimi Babür'e geçti. Babür buranın yönetimini üstlendiğinde daha 12 yaşında idi⁵.

Babür, babasının yerine geçtiği dönemde Timur Devleti (1370-1507) kendi içerisinde mirzalar arasında yaşanan taht kavgalarına sahne oluyordu, mirzalar sürekli birbirleri ile mücadelede içerisinde bulunmaktaydı. Babür'de genç yaşına rağmen bu taht mücadelelerine katılmış özellikle dedesi Timur'un başkenti olan Semerkant'a hakim olma düşüncesi onun hayallerini süslemişti. Semerkant'a hâkim olabilmek için sürekli girişimlerde bulunmuş fakat bu girişimleri hep olumsuz sonuçlanmıştır.

Babür Semerkant'ı ilk kuşattığında daha 14 yaşında idi⁶. Bu kuşatmada başarılı olamadı ve tekrar Andican'a geri dönmek zorunda kaldı⁷. Fakat bu ilk başarısızlığa rağmen Babür Semerkant'ı ele geçirme emelinden asla vazgeçmedi. Fergana'yı yönettiği sürenin sonuna kadar Semerkant şehrini ele geçirmek için uğraştı. Fakat kendisinin şanssızlıklarından biri ise Türkistan'daki dinamiklerin değiştiği bir dönemde yaşıyor olması oldu. Muhammed Şibani Han (1500-1510) önderliğindeki Özbekler kuzeyden güneye doğru hareket ederek Timur'un mirası olan bu toprakları kendilerine bağlamaya başlamıştı. Semerkant da Şibani Han'a (1501-1510) bağlanan şehirlerden biri oldu. Babür 1501 yılında Semerkant'ı kuşatarak tekrardan şehrin

³ Babür, Babürname. Hz. Reşit Rahmeti Arat. T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara 2000, s. 3.

⁴ Enver Konukçu. 'Babür' Türk İslam Ansiklopedisi s. 395-396.

⁵ Babür, a.g.e. s. 3.

⁶ Davut Şahbaz, 'Hindistan'da Babür İmparatorluğu'nun Kuruluş Dönemi: Zahirüddin Muhammed Babür', Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, C.57, s. 1, 2017 s.586.

⁷ Babür, a.g.e. s. 126-129.

yönetimini ele geçirdi. Fakat şehri ele geçirdiği bu dönemde de elinde tutmayı başaramadı. Şibani Han (1500-1510) gelerek Semerkant şehrini kuşattı ve Babür ile bir anlaşma yaparak Babür'ün şehri terk etmesine müsaade etti. Bu geri çekiliş sırasında Babür'ün kız kardeşlerinden Hanzade Begüm'de Semerkant'ta kalarak Şibani Han'ın (1500-1510) karısı oldu⁸.

Babür Semerkant'ı ele geçirmek için uğraşırken maalesef Andican'dan da oldu. Tenbel, Babür'ün kardeşi Cihangiri doldurarak onun Andican'a saldırmasını ve bölgeyi ele geçirmesine neden oldu ama aslında Tenbel Cihangiri kukla olarak tutuyor onu kullanarak bölgeyi kendisi yönetiyordu. Fakat Babür dayıları ile bölgeyi tekrar ele geçirdi. Bunun üzerine Tenbel, Şibani Hanı (1500-1510) bölgeye çağırdı. Şibani Han (1500-1510) bölgeye gelerek burayı ele geçirdi ve bunun üzerine Babür dağlara çekilerek yanında bulunan 300 kişi ile batıya doğru ilerlemeye başladı⁹. Babür Hindikuş Dağlarını geçerek Kabil'e ulaştı, burası sözde amcası Abdürrezzak Mirza'nın elinde bulunuyordu. Gerçekte ise şehri Mukim Bey Argun yönetiyordu. Babür şehri kuşatarak şehri ele geçirdi¹⁰. Böylece Babür oradan oraya sürüklenerek geçirdiği günler sonunda kendisi için yeni bir yurt bulmuştu. Aynı zamanda Babür'ün hayatının ikinci aşaması olan kabil dönemi de böylece başlamış oldu.

Babür Kabil de bulunduğu dönemde bile Semerkant'ı ele geçirmek için fırsat aramaya devam etti. Aradığı fırsatı da kısa sürede buldu. Bu fırsat doğudan İran'dan gelecek olan Şah İsmail (1501-1524) idi. Şah İsmail (1501-1524) doğuda fetihlerine devam ederken Babür ile bir anlaşma yaptı. Semerkant'ı alması için Babür'e yardım edecekti. Bunun karşılığında da Babür hutbede Şah İsmail'in (1501-1524) adını okutacaktı. Yani Babür, Şah İsmail'e (1501-1524) bağlılığını ilan edecekti. Babür Semerkant'a gelip şehri aldığı anda halk onu coşku ile karşıladı ama Babür'e gösterilen bu coşku kısa sürede tersine döndü. Çünkü bu bölgenin halkı Sünni idi ve Babür'ün Şiiler ile iş birliğini gördükleri anda ona sırtlarını dönmeye başladılar. Babür ile halk arasındaki ayrılığın farkına varan Özbekler tekrar Semerkant'a saldırarak şehri Babür'ün elinden aldılar. Böylece Babür son kez Semerkant'ı kaybetti¹¹. Timur'un (1370-1405) o muhteşem başkenti imparatorluğunun şahidi olan bu şehir bundan sonra

⁸ Jean Paul Roux, Babür Büyük Moğolların Tarihi, Çev: Lale Arslan Özcan, Dergah Yayınları, Ekim 2021, s. 183.

⁹ Yusuf Hikmet Bayur, Hindistan Tarihi C. 2, TTK. Ankara 1973, s. 12.

¹⁰ Bayur, a.g.e. s. 13.

¹¹ Bayur, a.g.e. s. 15-16.

bir daha Timur'un (1370-1405) varislerinin eline geçemeyecekti. Zaten Timur'un (1370-1405) artık tek bir temsilcisi geriye kalmıştı o da bu mirası ancak başka bir coğrafyada devam ettirebilecekti.

Babür Kabil'e geri döndükten sonra bir daha Semerkant üzerine sefere gitmeye fırsat bulamadı. Onun için artık yeni bir sayfa açılıyordu o da Hindistan. Babür Semerkant'ı kesin olarak kaybettiği 1512 yılından 1521 yılına kadar sürekli olarak Hindistan'a doğru seferler yaptı. Bu seferlerde ilk olarak Afgan kabileleri ile mücadele etmesi gerekti. Hatta Afganları kontrolünü sağlamak amacı ile onlar arasında önemli bir kabile olan Yusuf-Zeyiler'in reisinin kızı olan Bibi Mübareke ile evlenerek Afganlarında desteğini sağladı¹². Bu bölgeyi kontrol altına aldıktan sonra Hindistan içlerine doğru olan seferlerini hızlandırdı.

Hindistan'da Afgan kökenli olan Ludi devleti bulunuyordu. Devletin başında ise İbrahim Ludi (1517-1526) bulunuyordu¹³. Babür'de İbrahim Ludi'nin (1517-1526) kontrolünde bulunan bu topraklara doğru ilerlemeye başladı. İki hükümdarın ordusu Panipat Savaşında (1526) karşı karşıya geldi. İbrahim Ludi'nin ordusu 100.000 askerden oluşur iken Babür'ün ordusu 50.000 askerden oluşuyordu¹⁴. İki ordu karşı karşıya geldiğinde Babür'ün ordusu sayıca az olmasına rağmen İbrahim Ludi'nin ordusunu yenmeyi başardı. Savaşta İbrahim Ludi öldürüldü ve Babür'ün ordusu hızla ilerleyerek Agra'yı ele geçirerek İbrahim Ludi'nin konağına oturdu¹⁵. Panipat Savaşı ile Babür İmparatorluğu resmi olarak kurulmuş oldu. Babürlü İmparatorlunun yıkılışına kadar (1858) söz konusu bölgeyi elinde tutarak hem bu zorlu coğrafyayı kontrol etmeyi başarmış hem de burada Türk-Hint kültürü de denen yeni bir kültür yaratmıştır.

Babür Agra'ya gelip yerleştikten 1 yıl sonra bu topraklarda kalıcı olmak için geçmesi gereken başka bir engel ile karşılaştı. Bu engel Rajputlar idi. Özellikle onlar arasında en güçlü olan Mevar Devleti'nin (566-1949) hükümdarı Rana Sanga adı ile bilinen Maharana Sangaram Sing idi¹⁶. Rana Sanga komutasında birleşen diğer Rajputlar toplam 80.000 süvari ve 500 zırlı fil ile Kanva da karşı karşıya geldi. Fakat

¹² Roux, a.g.e. s. 298-296.

¹³ Bayur, a.g.e. s.17.

¹⁴ Roux, a.g.e. s. 312.

¹⁵ Babür, a.g.e. s. 428-432.

¹⁶ Michael H. Fisher, Babürlüler Hindistan'da bir Türk İmparatorluğu, Çev: M. Fatih Çalışır, Kronik, Eylül 2021 İstanbul, S. 84.

Rajputlara karşı daha modern silahlar ile donatılmış olan Babür ordusu bu savaşı kazandı. Bu savaşta Rana Sanga ile birçok Rajput lideri de öldürüldü¹⁷. Öyle ki Babür Savaş meydanında Timurlara özgü olan düşmanın kafa taslarından kule oluşturma geleneğini kullanarak savaşta öldürülen Rajputların kafa taslarından kule oluşturarak düşmanlarına korku salmıştır¹⁸. Bu savaş aynı zamanda Babürlerin Kuzey Hindistan'a kesin olarak yerleşmelerinde önemli bir basamak taşı olmuştur.

Babür 25 Aralık 1530 yılında hayata gözlerini yumdu¹⁹. Babür vefat etmeden 4 gün önce Hümayun babasının yanına geldi. Babür emirlerini yanına topladı onlar ile konuşarak onlara Hümayun'u halefi olarak atadığını ve ona itaat etmelerini istedi. Böylece Babür vefat ettiğinde Hümayun onun yerine Babürlü hükümdarı oldu²⁰.

1.2. Hümayun Dönemi (1530-1540, 1555-1556))

Babür Şah'ın vefatının ardından yerine oğlu Hümayun Tahta geçti. Hümayun 6 Mart 1508 yılında Kabil'de doğdu. Hümayun gençliğinde Kabil ve Bedahşan'da valilik yapmış, aynı zamanda babası Babür'ün Hindistan'a yaptığı seferlere katılarak Panipat Savaşında Babürlü ordusunun içinde bulunmuştur. Yine Babür'ün Rana Sanga Sing ile yaptığı savaşta babasının yanında bulunmuş. Daha sonra Hindistan'dan ayrılarak Bedahşan'a giderek ancak babasının vefatından hemen önce saraya gelmiş ve babasının ölümü ile de Babürlü tahtına geçmiştir²¹.

Hümayun tahta geçtiğinde ilk olarak Türk devletlerinin bir geleneği olarak kardeşlerini belli bölgelere yönetici olarak atadı. Kamuran'a; Kabil, Gazne, Kandahar ve Pencap'ı verdi, Hindal'a; Alvar ve Mivat'ı verdi ve Askeri'ye Güccarat'ı verdi²². Aslında Türk devlet sisteminde bulunan bu gelenek kendisinden önceki dönemlerde sorun çıkardığı gibi Hümayun döneminde de sorun çıkaracak ve kardeşlerinin taht için sürekli isyan etmesine neden olacaktır. Zaten ülkesinde istikrar ya da başarı gösteremeyen Hümayun için kardeşlerinin sürekli isyan etmesi onu daha da zor durumda bırakacaktır.

¹⁷ John F. Richards, Babür Türk İmparatorluğu, Çev: Yasin Tekin, Selenge, 2021 İstanbul, S. 28.

¹⁸ Fisher, a.g.e. a. 85.

¹⁹ Roux, a.g.e. s. 381.

²⁰ Roux, a.g.e. s. 380.

²¹ Enver Konukçu, 'Hümayun' Türk İslam Ansiklopedisi, s. 481-483.

²² Ömer Halis Bıyıktaş, Timurlular Zamanında Hindistan Türk İmparatorluğu, Panama, Ağustos 2021, s. 85.

Hümayun döneminin en önemli sorunlarından biri Güccarat diğeri ise Şir Han (1540-1545) olacaktır. Tabi bu sorunların üzerine kendisinin afyona, içkiye ve zevk sefaya düşkünlüğü de eklenince Hindistan'ı çok uzun süre elinde tutmayı başaramayacaktır. Bu dönemde meydana gelen bu iki olayı açacak olur isek, Güccarat Hükümdarı Bahadır Han (1526-1537), Hümayun karşıtı bir siyaset izleyerek bölgedeki beyleri de kendi etrafında toplamaya ve Babürlere karşı olan herkesi himaye etmeye başladı. Bunun üzerine Hümayun Güccarat üzerine sefere çıktı ve bölgeyi ele geçirmeye başladı. Çampanir Kalesini zapt etti. Kaleyi ele geçirdikten sonra burada zevk ve sefa düşkünlüğünden kaynaklanan gecikme nedeniyle Bahadır Han'ı (1526-1537) ele geçiremedi. Bahadır Han (1526-1537) kaçarak Portekizlilere sığındı ve orada iken vefat etti. Bahadır Han'ın (1526-1537) ölümü ile Hümayun bu mesele ile daha fazla uğraşmadan Bahadır Han'dan kurtulmuş oldu.²³

Bu dönemin en önemli olaylarından biri ise Şir Han (1540-1545) oldu. Gerçek adı Feridüddin olan Şir Han 1473 yılında Hisar şehrinde doğdu. Şir Han Afgan asıllı olan Sur kabilesine mensup bir kişi idi. İyi bir eğitim alan Şir Han bazı ulema çevreleri ile irtibat kurarak yükselmeye başladı. Ludi Hanedanlığının son temsilcisi olan İbrahim Ludi'nin hizmetinde çalışmaya başladı. Daha sonra Bihar'da Bahar Han'ın hizmetine girdi. Oradan sonra ise Babür Şah'ın hizmetine girse de burada rahat edemeyince tekrardan Bihar'a dönerek tekrar Bahar Han'ın hizmetine girdi ama bu sırada bölgede istikrarsızlık ve iç çekişmeler etkin idi. Bunu fırsat bile Şir Han Bihar'ın yönetimini ele geçirerek kendi hakimiyet alanını kurdu²⁴.

Hümayun, Güccarat seferinden sonra kardeşi Askeri'nin isyanı ile uğraşmak zorunda kalmış sonrasında da bu isyanın itibarı üzerindeki kötü etkisini azaltabilmek amacı ile yönünü Bengal'e çevirmişti. Hümayun'un ordularının Çunar Kalesi kuşatmasında özellikle kullandıkları toplar sayesinde kâğıt üzerinde de olsa Şir Han'ı bir anlaşılmaya zorlayabildiler. Bunun üzerine ordunun bazı küçük zaferlerinden sonra Hümayun tekrardan kendini zevki sefa alemlerine verdi. Bu durumu fırsat bile Hümayun'un diğerkardeşi Hindal'da gelerek Agra'yı ele geçirdi. Hümayun bu haber üzerine Agra üzerine yürümeyi başladı fakat bu yürüyüş sırasında Hümayun'un ordusu Şir Han ile tekrar karşılaşmak zorunda kaldı ve bu savaşı Hümayun'un ordusu kaybederek geri çekilmeye başladı. Bir sonraki yıl itibarını geri kazanmak için tekrar

²³ Bıyıkta, a.g.e. s. 86-87.

²⁴ Azmi Özcan 'Şir Han' Türk İslam Ansiklopedisi, s.179.

Şir Han üzerine sefere çıkan Hümayun Mayıs 1540 da Kannevc'de daha büyük bir yenilgiye uğradı²⁵. Hümayun yenilen ordusundan kalan kısım ile 4 yıl boyunca sürekli yer değiştirerek dolaşmak zorunda kaldı. Bölgedeki hiçbir yerel yöneticilerin kendisine yardım etmemesi üzerine 1544 yılında Safevi hükümdarı Tahmasb'a (1524-1576) sığındı²⁶.

Hümayun, İran'da iken Şah Tahmasb (1524-1576) ile bir anlaşma yaparak onun desteğini sağladı. Anlaşmaya göre; Hümayun hutbeyi 12 imam adına okutacak ve Kabil, Gazne ve Kandahar'ı Şah'ın oğlu Murat'a bırakacaktı. Bu anlaşmadan sonra Kandahar üzerine sefere başlandı. Şah bu sefer için oğlu Murat komutasında 10.000 veya 12.000 askeri görevlendirdi. Kandahar kısa sürede ele geçirildi fakat bu sırada Şah Tahmasb'ın oğlu Murat'ın vefat etmesi üzerine Hümayun bölgeye tek başına hâkim oldu.²⁷ Hümayun 1554 yılına kadar bölgeyi tamamen eline geçirerek kardeşlerinden kurtulmayı başarmıştı. Kardeşi Hindal'ı öldürttü, Kamran'ın gözlerine mil çektirerek onu Askeri ile sürgüne gönderdi. Böylece arkasında kendisine sorun çıkaracak herhangi bir kardeşini bırakmadı²⁸.

Artık Hümayun'un önünde Hindistan'ı ele geçirmek için bir engel bulunmuyordu. Üstelik Şir Han'ın vefatından sonra Afganlar arasında sürekli bir çekişme ortamı oluşmuş ve Şir Han'ın halefleri merkezi otoriteyi sağlayamamıştı²⁹. Bu fırsatı değerlendiren Hümayun da Hindistan üzerine sefere başladı Pencap bölgesinde Afganlar ile küçük çaplı çatışmalara girmiş ise de bölgede kontrolü sağlamayı bilmiştir. Ayrıca Hümayun Sultan İskender'in 80.000 kişilik ordusunu az bir asker ile yenerek 15 yıl aradan sonra Delhi'yi tekrar ele geçirmeyi bildi³⁰.

Hümayun, İran'da bulunduğu sıra boyunca birçok kez vazgeçmek Haca gitmek gibi düşüncele kapılsa da özellikle yanında bulunan Bayram Han onu bu düşüncesinden vazgeçirmiştir. Bayram Han, Hümayun'un İran'a sığınmasında ve daha sonrasındaki siyasetinde aktif rol oynamıştır. Babürlerin tekrar Hindistan'a

²⁵ Fisher, a.g.e. s. 105-108.

²⁶ Richards, a.g.e. s.31.

²⁷ Bayur, a.g.e. s. 58.

²⁸ Fisher, a.g.e. s.112.

²⁹ Fisher, a.g.e. s.112.

³⁰ Bayur, a.g.e. s. 61.

dönmelerinde ve bölgeye hâkim olma konusunda hiç şüphesiz en büyük pay Bayram Han'a aittir³¹.

Hümayun tekrar Delhi'yi ele geçirdikten 7 ay sonra Ocak 1556'da Kütüphanesinde merdivenlerden düşerek hayatını kaybetti³².

1.3. Ekber Şah Dönemi (1556-1605)

Hümayun vefat ettikten sonra yerine oğlu Ekber geçti. Celaleddin Muhammet Ekber 14 Ekim 1542'de Sind'de bulunan Ömerkut Kalesi'nde dünyaya geldi³³. Ekber dünyaya geldikten kısa bir süre sonra Hümayun oğlunu bırakarak İran'a gitmek zorunda kaldı. Tekrar Hindistan'ı Fethetmek için geri geldiğinde ise oğlunu kurtararak yanına aldı ve Ekber'de küçük yaşta olmasına rağmen Hindistan'ın geri alındığı savaşlarda babasının yanında bulundu³⁴.

Ekber tahta geçtiğinde 14 yaşında idi. Bu yüzden Ekber 17 yaşına gelene kadar devlet işlerini hem Hümayun'un Hindistan'ı tekrar ele geçirmesinde aktif rol oynayan hem de daha sonra da Ekber'in hocası olan Bayram Han üstlendi. Fakat Ekber'in artık büyümesi devlet işlerini eline almak istemesi Bayram Han'ın devlet içerisindeki nüfusundan rahatsız olan gruplarında etkisi ile Ekber Şah ile Bayram Han'ın arası açıldı ve sonunda Ekber, Bayram Han'a görevini bırakma dışında herhangi bir seçenek bırakmadı. Bunun üzerine Bayram Han görevinden istifa ederek haç görevini yapmak için yola çıktığında yolda bir Afgan tarafından öldürüldü³⁵.

Bayram Han ortadan kalkınca bu sefer devlette Ekber'in sütannesi Mahım Enege ve süt kardeşi Edhem Han etkin olmaya başladı. Fakat çok geçmeden Edhem Han ve Ekberin arası açılmaya başladı. İkilinin arası Babürlülerin Malva'yı ve Çunar Kalesini ele geçirdikten sonra Edhem Han'ın ganimetleri Ekber ile paylaşmak istememesi ele geçirilen soylu ve köle kadınları Ekber'e vermektense öldürtmesi gibi nedenlerle açıldı³⁶. Bu gerilimle birlikte Ekber'in kendisinden başka bir kişiyi Baş vezir olarak atamasını kabul etmeyen Edhem Han yeni veziri sarayda kendi arz odasında öldürdü. Daha sonrasında ise elinde kılıcı ile Harem'de Ekber'in huzuruna çıkmasına sinirlenen Ekber onu etkisiz hale getirerek saraydaki teraslardan birinden

³¹ Bıyıktaş, a.g.e. s. 94.

³² Richards, a.g.e., s. 33.

³³ Enver Konukçu, 'Ekber Şah' Türk İslam Ansiklopedisi s. 542-544.

³⁴ Konukçu, a.g.m. s. 542-544.

³⁵ Richards, a.g.e. s. 35-36.

³⁶ Fisher, a.g.e. s. 131.

aşağı attırdı. Edhem Han ölmeyince tekrardan sürüklenerek yukarı çıkarıldı ve tekrar aşağı atıldı³⁷. Bundan sonra imparatorluktaki bütün gücü eline geçiren Ekber bir daha kimsenin bu kadar güçlenmemesi için Baş vezirlik makamını kaldırarak, yerine ordu, maliye, din ve saray işlerinden ayrı ayrı sorumlu dört yeni kurum oluşturarak güçlerin tek kişide toplanmasını engelledi³⁸.

Ekber Şah döneminde Babürlü siyasetinde değişimler meydana geldi Hindistan'da kurulan her Müslüman-Türk devletinde, devletteki yöneticiler her zaman farklı gruptan gelen Müslümanlardan oluşuyordu. Hindistan'da bulunana yerel Hindu gruplar devlette fazla söz sahibi olamıyordu. Babürler ilk kurulduğu dönemde de yine aynı sistem kullanılmaya devam etti fakat Ekber bu sistemde değişiklikler meydana getirdi. Ekber Racputlar ile siyasi evlilikler yaparak Hindistan'ın yerel gruplarını özellikle Hindistan'ın önemli bir kısmını elinde tutan ve askerlikleri ile önlü olan Racput kabileleri ile bu evlilikleri yaparak onları da devletin içerisine almaya başladı. Böylece Babürlü sarayında bulunan Türk ve Persli devlet adamlarının yanına Racput kökenli devlet adamları da eklenmiş oldu. Racputlar ile evlenmek Ekber ve kendisinden sonra Babürlü hükümdarlarının sıkça kullandığı bir siyasi yöntem olacaktır³⁹.

Racputların çoğu Ekber ile akrabalık kurarak devlette görev alabilmek için bu evliliklere gönüllü olarak katılırken bazı Racputlar bunları kabul etmeyerek Babürlü aleyhinde siyaset izlemeye devam ettiler. Babürlerle mücadele etmeyi seçenlerden biri de Uday Sing'idi. Racputlar arasında önemli bir yere sahip bu kişi aynı zamanda Babürlerin Hindistan'a ilk geldikleri zaman savaştıkları Rana Sanga'nın soyundan geliyordu. Ekber bu kişi üzerine ordu göndererek Çitor Kalesini kuşattı. Kuşatma uzun bir süre devam etti sonunda Uday Sing dağlara kaçmak zorunda kaldı ve kalede bulunan komutanında öldürülmesi ile Babürler kaleyi ele geçirerek burayı kontrol altına aldılar⁴⁰. Bir yıl sonra Ranthamboze Kalesini de ele geçiren Babürler böylece bu bölgeyi kontrol altına almış oldular⁴¹.

Ekber Şah döneminde Racputların olduğu coğrafyanın fethedilmesinin yanı sıra Gücerat da Babürler tarafından fethedildi. Gücerat'ın içinde bulunduğu taht

³⁷ Richards, a.g.e. s. 37.

³⁸ Richards, a.g.e. s. 37.

³⁹ Fisher, a.g.e. s. 132-136.

⁴⁰ Bayur, a.g.e. s. 85.

⁴¹ Richards, a.g.e. s. 49-51

kavgalarından yararlanan Ekber bölgeye bir sefer düzenleyerek burayı fethetti⁴². Babür döneminde fethedilen önemli yerlerden biri de Bengal oldu. Ekber döneminde Bengal de hala Afganlar varlığını devam ettiriyorlardı. 1574 yılında Bengal’de bulunan genç Sultan Davut Keranî, Ekber’in adını hutbeden çıkardı. Bunun üzerine Ekber bölgeye sefer düzenleyerek bölgeyi ele geçirdi fakat bölgede Afganların varlığı ve direnişi 1580 yılına kadar devam etti ve anca bu tarihte direniş kırılarak bölge tamamen ele geçirildi. Bölgede tamamen kontrolün sağlanması üzerine Bengal Raca Man Singh’in kontrolüne verildi⁴³.

Ekber Şah 3 Ekim 1605 tarihinde şiddetli bir dizanteriye tutuldu. Hastalığı o kadar şiddetlendi ki bir noktadan sonra Ekber Şah konuşamaz hale geldi ve bir süre sonra da bilincini tamamen yitirerek komaya girdi. Ekber Şah 16 Ekim günü ise vefat ederek bu dünyadan ayrıldı⁴⁴.

1.4.Cihangir Dönemi (1605-1607)

Cihangir ya da tahta çıkmadan önceki adı ile Selim 30 Ağustos 1569’da Agra’nın güneybatısında bulunan Fetihpur Sikri de Dünya’ya geldi. Selim, Ekber Şah’ın Racput Raca Bihara Mel’in kızıdan Dünya’ya gelen en büyük oğlu idi⁴⁵. Ekber Şah çok uzun süre beklediği oğlu doğduktan sonra sürekli olarak onu el üstünde tutarak her zaman oğlunu kayırmıştır. Öyle ki Selim’den sonra Murat ve Danyal isimli iki oğlu daha doğmasına rağmen Selim’in yeri her zaman ayrı olmuştur. Selim’in Ekber’in gözünde ayrıcalığına göstermek için örnek vermek gerekirse, Selim saray da kardeşleri ile özellikle Murat ile kavgaya etmeye başlayınca Ekber Şah, Selim’i yanında tutarak Murat’ı saraydan uzaklaştırmıştır⁴⁶.

Selim bu kadar tutulurken özellikle 1590’dan itibaren işler onun için değişmeye başladı. Ekber Şah kendi çocuklarına değil Selim’in Racputlu eşinden dünya ’ya gelen oğlu Hüsrev’e meyletmeye başladı hatta Hüsrev’in Racput dayısı Raca Mai Singh’i kendisine vasi olarak atadı. Bir anda taht için başka bir ortağın ortaya çıkması kendi oğlu bile olsa Selim’i rahatsız etmeye başladı. Selim, Ekber Şah’ın Şehzade Murat ile Dekken seferinde olmasını fırsat bilerek Agra üzerine bir sefer düzenledi fakat şehri ele geçirmeyi başaramadı. Bunun üzerine Yamuna Nehri boyunca

⁴² Richards, a.g.e. s. 56-57

⁴³ Richards, a.g.e. s. 58.

⁴⁴ Konukçu, a.g.m. s. 544.

⁴⁵ Enver Konukçu, ‘Cihangir’ TDV Ansiklopedisi, s. 538-539.

⁴⁶ Fisher, a.g.e. s. 218-219.

ilerleyerek Allahabad'a geldi ve bu şehri ele geçirdi. Bu şehirde hükümdarlığını ilan eden Selim hatta kendi adına sikkeler bile bastırdı. Babasına karşı isyan etmiş olan Selim için işler iyi gitmeye başladı. 1604 yılına gelindiğinde önce kardeşi Danyal Mirza ondan kısa bir süre sonra da diğer kardeşi Murat Mirza aşırı alkol tüketiminde vefat etti. Bu iki mirzanın vefatı ardından onların destekçileri de Selim'in yanına gelerek ona katıldı ve böylece Selim daha da güçlendi. Öyle ki kendisine karşı olan ve tahta geçmesine engel olabilecek tüm rakiplerini ortadan kaldırmaya başladı. Özellikle Ekber Şah'ın stratejilerinin mimarı olan Ebü'î Fazl'ı ortadan kaldırarak kendisine karşı gelebilecek güçlü bir rakip bırakmadı⁴⁷.

1605 yılına geldiğinde Ekber Şah iyileşmemek üzerine hastalanmıştı. Bu haberin Devletebad'da bulunan Selim Mirzaya ulaşması üzerine Selim tahtı oğlu Hüsrev'e kaptırmamak için harekete geçti. Bare Seyyitlerinin araya girmesi ile Agra'ya gelerek babası Ekber Şah'tan af diledi. Ekber Şah isyancı oğlunu affederek ölmeden önce kendisinden sonra tahta geçmesi için Selim'i varis olarak gösterdi⁴⁸.

Ekber Şah'ın vefatı üzerine Selim 21 Ekim 1605 tarihinde Agra da Babürlü tahtına oturdu⁴⁹. Selim tahta geçtiği zaman ismini değiştirdi ve Cihangir ismin aldı. Cihangir'in açıklamasına göre Selim isimli iki tane Osmanlı Devleti (1299-1922) sultanı bulunuyordu ve onlar ile karıştırılmak istemiyordu. Bu yüzden tahta çıkarken 'Dünyayı elinde tutan' anlamına gelen Cihangir ismini aldı⁵⁰.

Cihangir tahta çıktığı ilk yıllarda tıpkı kendi şehzadeliğinde isyan etmesi gibi büyük oğlu Hüsrev'in kendisine karşı olan isyanı ile uğraşmak zorunda kaldı. Cihangir tahta geçince oğlu Hüsrev'i göz hapsinde tutuyordu. Fakat Hüsrev dedesi Ekber Şah'ın mezarını ziyaret etme bahanesi ile saraydan ayrıldı. Saraydan kaçan Hüsrev Pencap bölgesine gelerek burada bulunan kendisini destekleyen adamları ve hatta Sih dininin lideri Guru Arcun'un da desteğini alarak babasına karşı bir isyan başlattı. Fakat bu isyanında başarılı olamadı. İsyan başlayınca ordularını derhal harekete geçiren Cihangir Pencap 'ta oğlunun kuvvetlerini yenerek Hüsrev'i ele geçirdi ve Hüsrev'in gözlerine mil çekerek bir daha isyan etmesinin önüne geçti⁵¹.

⁴⁷ Fisher, a.g.e. s. 219-221.

⁴⁸ Richards, a.g.e. s. 129.

⁴⁹ Konukçu, a.g.m. s. 538-539.

⁵⁰ Fisher, a.g.e. s. 225.

⁵¹ Fisher, a.g.e. s. 223-224.

Cihangir tahta geçtikten sonra ticareti canlı tutarak arttırmak için eşkıyalara ve kervanlara karşı meydana gelen hırsızlıkları ortadan kaldırdı. Yolların güvenliğini sağlamak amacı ile çeşitli önlemler aldı. Yine yol üzerine hanlar yapılmasını emrederek yolcuların durumunu iyileştirmeye çalıştı. Bunun dışında çeşitli vergileri kaldırarak hem halkın üzerindeki yükü kaldırmaya hem de ticareti arttırmaya çalıştı. Onun dışında Cihangir de tıpkı babası gibi sadece Müslümanların değil tüm Hindistan'ın hükümdarı olmayı kendisine misyon edindi ve Hinduları da devletin bir parçası olarak görerek Pazar ve Perşembe günleri hayvan kesilmesini yasakladı. Yine babasını örnek alarak Racputlar ile yapılan ittifaklara önem vererek Racputları devlette önemli makamlara getirdi⁵².

Cihangir babası döneminde başlamış olan Dekken seferlerine de devam etti. İlk olarak bölgeye oğlu Perviz'i gönderdi fakat onun başarılı olamaması üzerine Melik Amber'e karşı oğlu Hürrem'i gönderdi ve onunla bölgeye gitmesi üzerine bölgede Babürlü kuvvetleri başarılar kazanırken Dekken de bulunan sultanlıklara karşı kaybedilen topraklarda geri alınmaya başlandı. Cihangir döneminde Safeviler (1501-1736) ile ilişkiler ise daha ılıman ve diplomatik ilişkiler çerçevesinde gerçekleşmiştir. Bu dönemde de iki devletin siyasetini belirleyen ana etken olarak Kandahar üzerine şekillenmiştir. Ekber Şah Kandahar'ı tekrardan Babürlü yönetimine sokmuştu fakat Cihangir döneminde Safeviler (1501-1736) bölgeye yapmış oldukları seferler sonucunda tekrar Kandahar'ı ele geçirdiler. Cihangir burayı tekrar ele geçirmek amacı ile hazırlıklar yapsa da oğlu Hürrem'in isyanı üzerine bölgeye yapacağı seferde istediği sonuca ulaşamamıştır⁵³.

Cihangir devlet işleri ile çok fazla alakadar bir kişi değildi özellikle Nur Cihan ile yapmış olduğu evlilikten sonra devletin kontrolünü eşi Nur Cihan'a verdi. Nur Cihan ya da bu unvanı almadan önceki adı ile Mihrünnisa; İran asıllı İtimadüdevle'nin kızı idi. Babası Cihangir döneminde yükselmeye başlayan bir kişi idi. Mihrünnisa ilk evliliğini Şir Afgan Han ile gerçekleştirdi. İlk eşi vefat ettikten sonra Cihangir'in dikkatini çekti ve Cihangir ile evlenerek Nur Cihan unvanını aldı⁵⁴. Nur Cihan bir süreden sonra Babürlü sarayında ve siyasetindeki en aktif figürlerden biri haline geldi. Öyle ki Cihangir'den bağımsız olarak hilat ve şeref payeleri dağıtmaya, kendi adına

⁵² Konukçu, a.g.m. s. 539-539.

⁵³ Richards, a.g.e. S. 147-151.

⁵⁴ İqtidar Husain Siddiqui, 'Nur Cihan' TDV ansiklopedisi, s. 251-252.

sikke bastırmaya ve devletler arası diplomasi faaliyetlerinde bulunmaya başladı. Bu süreçte Cihangir'in alkol ve afyon bağımlılığının artması nedeni ile devlet işleri ile ilgilenememesi nedeni ile devlette tamamen ana kontrol mekanizması haline geldi⁵⁵.

Cihangir 7 Kasım 1627 tarihinde Keşmir'den Lahor'a dönerken rahatsızlanarak vefat etti. Ravi Nehri kıyısındaki Şah Dara'da toprağa verildi 1637 yılında ise Türbesinin tamamlanması ile Cihangir türbesine defnedildi⁵⁶.

1.5.Şah Cihan'ın Çocukluk ve Mirzalık Dönemi (1592-1627)

Şah Cihan ya da tahta geçene kadar kullandığı ismi ile Hürrem, Ekber Şah'ın en büyük oğlu Selim ile bir Racput olan Mota Raca Uday'ın kızı Racput prensesi Manmati'nin oğlu idi⁵⁷. Şah Cihan, 20 Rebûlevvel 1000 (5 Ocak 1592) tarihinde Lahor'da doğdu⁵⁸. Hürrem'in doğumunun ardından Ekber Şah onu çocuğu olmayan eşi Rukiye Sultan Begüm'ün himayesine verdi ve Hürrem, Rukiye Sultan Begüm tarafından büyütüldü⁵⁹.

Hürrem dedesinin himayesinde büyür iken eğitimi de onun vasıtası ve istekleri doğrultusunda almaya başladı. Hürrem 4 yaşında sünnet olduktan sonra eğitimi de başladı. Kendisi birçok hocadan eğitim alsa da ilk hocası Molla Kasım Bey Tebrizi idi⁶⁰. Farsçayı kısa sürede öğrenen Hürrem atalarının dili olan Türkçeye karşı ilgisiz tavırlar besliyordu bunun üzerine Ekber Şah, Tatar Han'ı ona Türkçe öğretmesi için tuttu. Bunun yanı sıra Hürrem iyi bir okçuluk eğitimi aldı çok iyi bir şekilde okatabiliyordu. Ok atmanın yanı sıra genç prens dönemin getirisi olarak ateşli silahları kullanmaya yönelik eğitim alarak bu konuda kendini geliştirdi. İyi bir okçu olmasının yanı sıra iyi bir tüfek kullanıcısı idi. Bunların yanı sıra genç prens çok iyi bir kılıç ustası ve binici idi⁶¹.

Hürrem, Cihangir'in saltanatının ikinci yılında Nur Cihan'ın erkek kardeşi Asaf Han'ın kızı olan Encüment Banu ile nişanlandı. Nişanlandığında Hürrem 15 yaşını henüz geçmişti ve o zamana kadar babasından günlük harçlık alıyordu.

⁵⁵ Fisher, a.g.e. s. 244.

⁵⁶ Konukçu. a.g.m. s. 539.

⁵⁷ Banarsi Prasat Saksena, History Of Shahjahan Of Dihli, The Indian Press LTD, Allahabad 1932, s. 1.

⁵⁸ Azmi Özcan 'Şah Cihan' TDV İslam Ansiklopedisi, s. 251-252.

⁵⁹ Jahangir, Tuzuk-ı Jahangiri C. 1, Royal Asiatic Society, London 1909, s.48.

⁶⁰ Saksena, a.g.e. s. 2.

⁶¹ Saksena a.g.e. s. 4.

Nişanlandıktan sonra kendisine 8.000 mansap⁶² verildi. Bölgesine davul, bayrak, şemsiye ve kırmızı çadırda verildi.⁶³ Bunların yanı sıra cagir⁶⁴ olarak Hisar Firoza bölgesi verildi. Bu bölge Babür'ün Hindistan'ı ilk fethettiği dönemde oğlu Hümayun'a verdiği, yine daha sonra Hümayun tarafından Ekber'e verilen, Ekber Şah döneminde ise Selim'e (Cihangir) verilen bir bölge idi. Cihangir bölgeyi Hürrem'e vererek atalarının uyguladığı bu geleneği kendisi de devam ettirerek bu bölgeyi veliaht ilan ettiği oğluna verdi⁶⁵. Hürrem'e bahşedilen bu onurların yanı sıra hükümdarlık mührü de ona emanet edildi⁶⁶.

Hürrem ilk olarak Ercüment Banu ile nişanlansa da ilk evliliğini 12 Aralık 1609'da Şah İsmail'in en küçük oğlu Behram Mirza'nın oğlu Sultan Hüseyin Mirza'nın oğlu Mirza Muzaffer Hüseyin Safevi'nin kızı ile yaptı⁶⁷. Siyasi amaç ile yapılan bu evlilik ile Safeviler (1501-1736) ile iyi bir ilişki kurulması amaçlanmıştır.

Cihangir döneminde Hürrem'in ilk başarılarından biri isyan eden Rana Amar Sing'e karşı almış olduğu başarı idi. Bu süreç ile ilgili bilgi verecek olursak; Cihangir ilk tahta çıktığı zaman Rana üzerine ilk olarak 13 Ekim 1606 tarihinde diğer oğlu Perviz'i gönderdi fakat Perviz Rana'ya karşı herhangi bir başarı sağlayamadı bunun üzerine 1608'den sonra Rana'nın isyanı ile Mahabat Han ilgilendi fakat Mahabat Han'da Rana'ya karşı bir başarı sağlayamadı. Mahabat Handan sonra bölgeye 1609'da Abdullah Han atandı o da ne isyanı bastırabildi ne de elle tutulur bir başarı elde edebildi⁶⁸. Yıllar boyunca devam eden ve bir türlü bastırılmayan bu isyanın başına 1613 yılında Cihangir diğer oğlu Hürrem'i atadı⁶⁹.

Hürrem hemen yola çıkarak Rana Amar Sing'in başkenti olan Udaipur'a geldiğinde bölgenin her yerine adamlar göndererek Rana'nın etrafını çevirirken aynı zamanda da tüm ikmal yollarını kesti⁷⁰. Hürrem kararlı bir tutum ile aşırı sıcak ya da şiddetli yağmurları umursamadan Rana üzerine yürümeye ve onu sıkıştırmaya devam

⁶² Mansap Babürlerde uygulanan bir tür rütbe sistemidir. (Shireen Moosvi, The Economy of the Mughal Empire, Bombay 1987, s. 202).

⁶³ İnayet Han, Shah Jahan Nama, Oxford University Press, 1990, s. 5.

⁶⁴ Cagir belirli bir bölgenin ya da köyün gelirinin kişiye verilmesi. (William Irvine, The Army Of Indian Moghuls, New Delhi, S. 14).

⁶⁵ Francis Gladwin, The History Of Jahangir, B. G. Paul & Co. Madras, 1930, s.38.

⁶⁶ İnayet Han, a.g.e s. 5.

⁶⁷ İnayet Han a.g.e. s.5.

⁶⁸ Ram Vallabh Somani, History Of Mewar, C. L. Ranka & Co., Jaipur, 30 March 1976, s. 244-251.

⁶⁹ Jahangir, a.g.e. C. I. s. 255-256.

⁷⁰ Gladwin, a.g.e. s.61.

etti. Bölge halkından ve Rana'nın destekçilerinden birçok esirinde alınması ile Rana artık daha fazla devam etmesinin imkânsız olduğunu görerek itaat etmek zorunda kaldı. İlk olarak Haridas Jhala ve Subh Karan'ı Hürrem'e göndererek barış istedi. Bu isteğine olumlu cevap alınca bu sefer kendi Hürrem'in huzuruna geldi ve af diledi. Hürrem onun bu af talebine olumlu cevap vererek Rana'ya birçok hediyede bulundu. Rana huzurdan ayrıldıktan sonra Rana'nın veliahttı olan oğlu Karan Hürrem'in huzuruna geldi⁷¹.

Böylece yıllardır halledilememiş olan bu mesele Hürrem tarafından son verilmiş ve çözüme kavuşturulmuştu. Hürrem artık taht karşısında ilk etapta en büyük rakibi olan kardeşi Perviz'e karşı askeri başarıları ile de bir adım öne geçmeye başlamıştı. Bu muzaffer komutan Cihangir'in Ajmir'de olmasını da fırsat bilerek Rana Amar Sing'in veliahttı Karan ile Cihangir'in huzuruna çıkmak için hareket etti. İhtişamlı bir tören ile saraya girerek huzura çıktı ve Karan'ı Cihangir'in huzuruna çıkararak bir güç gösterisinde bulundu. Cihangir, oğlu Hürrem'in isteği ile Karan'a ihsanlarda bulunarak, ona sağ ön tarafta durma onurunu bahsetti⁷².

Hürrem 24 yaşına gelene kadar ağzına herhangi bir şekilde alkol sürmemişti. Fakat 24 yaşına geldiğinde ve doğum günü tartısı gerçekleştikten sonra Cihangir ona bir kadeh şarap ikram ederek içmesini söyledi. Böylece Hürrem alkol ile tanışmış oldu⁷³.

Dekken kelimesinin aslı Sanskritçede 'güney ülkesi' anlamına gelen Dakṣiṇapatha kelimesi kullanılırdı, fakat Arapçada Decni şeklinde söylenen bir bölge ismi haline geldi. Kuzey Hindistan'dan Vindhya ve Satpura sıradağları ile güneyde Tungabhadra Nehri arasında kalan bölgeye Dekken denmekteydi⁷⁴. Babürler, Hindistan'a geldiği ve Kuzey Hindistan'ı kontrol ettikleri andan itibaren Dekken bölgesine doğru genişleme faaliyeti güttiler Özellikle Ekber Şah döneminden sonra bu bölgeyi kontrol etmek amacı ile faaliyetlerini arttırdılar. Cihangir'de tahta çıktıktan sonra babası gibi Dekken bölgesini ele geçirmek amacı ile faaliyetlerde bulundu. Dekken'e yönelik faaliyetlerinde ilk olarak 1609 yılında oğlu Perviz'i bölgeyi ele geçirmesi amacı ile Asaf Han ve Emür'ül Umara Şerif Han ile bölgeye gönderdi⁷⁵.

⁷¹ Jahangir, a.g.e. C. I, s. 273.

⁷² Jahangir, a.g.e. C.I, s. 276-277.

⁷³ Jahangir, a.g.e. C.I, s. 306.

⁷⁴ Khaliq Ahmad Nizami, 'Dekken', TDV İslam Ansiklopedisi, s. 112-115.

⁷⁵ Jahangir, a.g.e. C.I s. 155.

Fakat Perviz'in Dekken'de bulunmasına rağmen Babürler bölgede herhangi bir başarı elde edemediler. Bir de üstüne üstün bölgede bulunan Han-ı Hanan'ın rüşvet aldığına dair söylentiler yayılmaya başladı⁷⁶. Bu başarısızlıklar ve olaylar sonucunda Cihangir, Perviz'i geri çağırarak onun yerine daha başarılı olacağına ve askeri kabiliyetine daha fazla inandığı Hürrem'i göndermeye karar verdi. Hürrem Dekken'e gitmeden önce ona 'Şah' unvanı verdi ve bundan sonra ona Şah Hürrem denmesini emretti. Bu unvanının yanı sıra bir hilat, mücevher eyerli bir irak atı ve bir Türk at, bir fil ve yakası inciler ile süslü bir yelek, Ahmetnagar Kalesinin fethinde ele geçen ünlü bir kılıç kemeri olan bir kılıç ve mücevherler ile süslü bir hançer hediye etti⁷⁷.

Şah Hürrem'in Dekken'a gönderilmesine karar verildikten sonra gerekli hazırlıklar yapıldı ve Hürrem'in kuvvetleri Ajmir'den hareket ederek Dekken'e doğru yola çıktı⁷⁸. Cihangir de gerekli olur ise Hürrem'in ordusuna yardım edebilmek amacı ile Dekken'e yakın olduğu için Malwa bölgesinde bulunan Mandu'ya gitti⁷⁹.

Prens bölgede ilerlemeye başladığında Kutubşahlar (1512-1687), Adilşahlar (1489-1686) ve Melik Amber (1548-1626) ile diplomatik ilişkiler kurabilmek amacı ile Afzal Han ve Raca Bikramjit'i elçi olarak yukarıda adı geçen hükümdarlara gönderdi. Şah Hürrem bunlara bölgede barışı sağlamak amacı ile iki şartta bulundu; ilki Babürlerden almış oldukları topraklardan vazgeçecek ve bu toprakları Babürlere geri teslim edeceklerdi. İkincisi ise Babürlerin hükümdarlığını tanıyarak haraç ödemeyi kabul edeceklerdi. İbrahim Adil Şah kendileri için savaşmaktansa Babürlüler ile anlaşmanın daha avantajlı olduğuna karar vererek Hürrem'in bu teklifini kabul etti. Saygı göstergesi olarak da Hürrem'e atlar, filler, mücevherler ve 15 lakh Rupî değerinde kıymetli eşyalar gönderdi. Hürrem onun davranışlarından son derece memnun kaldı ve Cihangirden ona Farzand (Oğul) unvanını vermesini istedi. Cihangir, Şah Hürrem'in bu isteğini kırmayarak Adilşah'a Farzand unvanını verdi. Kutubşah ise Hürrem'in elçisini samimi bir şekilde karşılayarak ona uygun hediyeler sundu ve Kutubşah'ta Hürrem'in bu barış görüşmelerine olumlu yanıt vererek onun şartlarını kabul ederek Babürlere itaatini sundu⁸⁰.

⁷⁶ Sir Thomas Roe, Court Of The Great Mogul 1615-1619, The Hakluyt Society, London, s. 278-279.

⁷⁷ Jahangir, a.g.e. C.I, s. 327- 329.

⁷⁸ Jahangir, a.g.e. C.I, s.327.

⁷⁹ Jogindra Nath Chowdhuri, Malik Ambar, Messrs M. C. Sarkar & Sons LTD, Calcutta 1940, s. 82.

⁸⁰ Chowdhuri, a.g.e. s. 84-85.

Geriye bir tek Melik Amber kalmıştı. O da özellikle Bijapur ve Golcondan şehirlerinin Babürlerin eline geçmesi ile son derece sıkıntılı ve zor bir duruma düştü. stne stn hem Adilşahlar Hem de Kutupşahlar Babürlere ile anlaşmıştı. Bu yüzden bu iki eski müttefikinden de yardım isteyemezdi. Durum böyle olunca Melik Amber şimdilik kendisi için en iyi çözümün Babürlere anlaşmak olduğunu düşünerek mecburen Babürlere boyun eėdi⁸¹.

Melik Amber'in de Babürlere boyun eğmesi ile yıllardır Perviz'in bir sonuca bağlayamadığı Dekken meselesi şah Hürrem'in bu göreve atanmasından kısa bir süre sonra sonuca bağlanmış ve barış sağlanmış olarak görünmekteydi. Hürrem'in bu durumu zmesi onun nnn daha da artmasına ve babasından sonra taht için en önemli aday olarak ortaya çıkmasına neden oldu. Yukarıda söylediğimiz gibi Dekken'e yakın olmak için Cihangir Mandu Kalesinde bulunuyordu. Hürrem'de yapılan anlaşmalardan sonra Shahnawaz Han'ı 12.000 kuvvet ile geride bırakarak yarım kalan yerleri ele geçirmesini emretti ve kendisi babasının bulunduğu Mandu Kalesine gelerek Cihangir'in huzuruna çıktı. şah Hürrem Cihangir'in huzurunda yeri öptükten sonra Cihangir Jharokha'ya çağırarak oğluna şefkatle sarıldı. Daha sonra onunla birlikte Dekken'de bulunarak Hürrem'e hizmet etmiş olan herkese rütbelerine ve konumlarına uygun hediyeler vererek mansaplarını yükseltti. Hürrem ise Dekken seferine gitmeden önce 'şah' unvanına sahip olmuştu ve Dekken'de gösterdiği bu başarı sonucunda Cihangir onu daha fazla onurlandırarak 'şah Cihan' ismini verdi bu unvanın yanı sıra 30.000 mansap rütbesine çıkararak şimdiye kadar hiçbir şehzadeye verilmemiş olan bir mansap rütbesi verdi. Yapılan bu rütbe artışlarına ek olarak 50.000 Rupı değerinde yakaları, kol uçları ve etekleri incilerle süslü bir hilat, mücevherler ile süslenmiş bir kemer ve mücevherli bir kılıç ve mücevherle süslü bir hançer hediye ettim. Dekken seferi ve yapılan bu törenin şerefine Cihangir Jharokha'dan inerek halka bir tepsi altın daėıttı⁸².

Dekken fethinden sonra şah Cihan bu sefer daha önce kimsenin alamadığı Kangra Kalesinin fethini üstlendi. Raca Sraj Mal, Raca Baso ve hizmetçisi Taki önderliğinde bir ordu hazırlandı. Yine bu kuvvetlerin içerisinde şahbaz Han Lodi, Hardi Narayan Hada, Ray Prithi Chand ve oğulları da bu kuvvetlerin içerisinde

⁸¹Chowdhuri, a.g.e. s. 85-87.

⁸² Jahangir, a.g.e. C.I, s. 393-397.

bulunuyordu⁸³. Kangra Kalesi fethedildi. Kangra Kalesinin fetih haberi geldiğinde Cihangir, Şah Cihan'a bir hilat, kılıç ve fil hediye ederken Nur Cihan ise Şah Cihan'a bir fil hediye etti⁸⁴.

İşler Şah Cihan için iyi giderken taht için diğer kardeşlerinin önüne geçerek en önemli varis olarak ortaya çıkmışken bir anda rüzgâr Şah Cihan'ın tam tersinden esmeye başladı. Bunun en önemli nedeni küçük kardeşi Şehriyar'ın Nur Cihan'ın kızı ile evlenmesi oldu. Nur Cihan ilk başlarda erkek kardeşinin kızı ile evli olan Şah Cihanı desteklemiş her zaman Perviz ya da Hüsrev karşısında onu ön plana çıkararak devlet yönetiminde söz sahibi olmasını sağlamıştır. Fakat ilk eşinden olan kendi kızı Şehriyar ile evlenince Nur Cihan bu sefer veliaht olarak kendi damadı olan Şehriyarı desteklemeye başladı bu durum daha önce müttefik olan Şah Cihan ve Nur Cihan'ın arasını açarak ikilinin birbiri aleyhinde faaliyet göstermesine neden oldu⁸⁵.

İkili arasında bu ayrılığın yaşandığı bu günlerde Şah Cihan tekrar Dekken üzerine sefere gitmek zorunda kaldı. Şah Cihan'ın Dekken 'den gitmesini fırsat bilen Melik Amber bu boşluğu değerlendirerek Nizamşahlar (1490-1636) ve Adilşahlar ile tekrardan iletişime geçerek Babürler aleyhinde faaliyet göstermeye başladı. Melik Amber'in bu faaliyetleri sonucunda Dekken' de bozulan Babürlü otoritesini tekrar sağlamak amacı ile 1620 yılında Şah Cihan 1000 Türk tüfekçi, 1000 topçu, 1000 ahadi ve 650 mansapdar ile Dekken' de bulunan Han-ı Hanan'ın yardımına gitmek amacı ile yola çıktı⁸⁶. Şah Cihan Dekken'a yapmış olduğu bu ikinci sefere abisi Hüsrev'i de yanında götürdü. Yukarıda da söz ettiğimiz gibi Şah Cihan ve Nur Cihan'ın arası açılıyor ve eskinin müttefikleri şimdinin iki düşmanı haline geliyordu. Bunun sonucunda Nur Cihan'ın kendisi aleyhinde yer almaya başladığını gören Şah Cihan abisi Hüsrev'i de yanına aldı ve Dekken'a götürdü⁸⁷. Fakat Hüsrev aslında Şah Cihan'ın bir koz, bir esir olarak yanında tuttuğu biri idi ve kısa bir süre sonra da Şah Cihan'ın yanında tutsak olan Hüsrev'in vefat ettiği haberi Cihangir'e ulaştı. Cihangir'in kendi anılarında yazdığına göre Hürrem babasına mektup göndererek abisi Hüsrev'in kolik sancılar nedeni ile vefat ettiğini bildirdi⁸⁸. Fakat genel kanı Şah

⁸³ Jahangir, a.g.e. C.II, s. 57.

⁸⁴ Jahangir, a.g.e. C.II s.190.

⁸⁵ İqtidar Husain Siddiqui, 'Nur Cihan' TDV İslam Ansiklopedisi s. 251-252.

⁸⁶ Chowdhuri, a.g.e. s. 91-95.

⁸⁷ Saksena a.g.e. s. 26.

⁸⁸ Jahangir. a.g.e. C. II, s. 228.

Cihan'ın, Hüsrev'i öldürttüğü ve taht yolunda önünde bulunan engellerden birinden kurtulduğu yönünde⁸⁹.

Şah Cihan, Dekken'e geldiğinde ilk olarak Burhanpur da konakladı. Bu kısa sürelik konaklamanın ardından Dekkenilerin peşine düştü. Şah Cihan Dekkenilerin başka yöne kaçmalarına fırsat vermeden birçoğunu ele geçirdi geri kalanları ise Khirki'ye sığınmış olmalarına rağmen Şah Cihan onları Khirki'de sıkıştırarak ele geçirdi ve böylece ele geçirilenler ve şehirde olanlar Babürlerin merhametine kalmış durumda idi. Fakat Şah Cihan bölgeyi ele geçirdikten sonra Khirke şehrinin içindekiler ile yok edilmesi talimatını verdi. Melik Amber ise Şah Cihan Khirki'ye gelmeden hemen önce Nizamşah ve ailesini Devletebad Kalesine götürerek oraya yerleştirdi. Kendisi ise kalenin dışında durarak kaleyi arkasına alarak önüne de bataklığı aldığı avantajlı bir alana yerleşti⁹⁰. Buraya yerleştikten sonra Melik Amber Babürlü kuvvetlerinin Patan'a kadar geldiği haberini öğrenince ajanlarını ve memurlarını göndererek barış istemek zorunda kaldı. Bu sırada bölgede kıtlık nedeni ile erzakların pahalılaşması gibi nedenlerden ötürü Şah Cihan, Melik Amberin barış isteğini bir kez daha kabul etti. Bu antlaşmaya göre imparatorluktan aldığı toprakları geri verecek bu topraklara ek olarak Nizamşahlara ait olan topraklardan ve Babürlü topraklarına bitişik olan topraklardan da 14 kosluk (38.624 metre) alanı da Babürlere verecek, buna ek olarak 50 lakh rupi haraç verecekti⁹¹.

Yukarıda da bahsedildiği gibi Cihangir ve Şah Cihanın arası oldukça iyi idi. Hatta Cihangir Şah Cihanı veliaht konumuna getirmişti fakat özellikle Nur Cihan'ın ilk eşinden olma kızının Şehriyar ile evlenmesi ile Nur Cihan ve Şah Cihan'ın arası açıldığı gibi Cihangir'de yavaş yavaş Nur Cihan'ın oluşturduğu bu hizipe doğru dönmeye başlamıştı. Şah Cihan bunu hissederek ilk olarak ağabeyi Hüsrev'i Dekken'e giderken yanında götürmüş daha sonrası da ise kendi hizip'ini oluşturarak babasına yeni bir blok kurmaya başladı. Bu kutuplaşmanın ve taht için yapılan oyunların sonucunda Cihangir ve Şah Cihan'ın arası daha da açılmaya başladı ve Kandahar meselesi ile ise fiilli çatışmaya evrildi.

Bu çatışmayı su yüzüne çıkaran olay ise şu şekilde idi. Safeviler (1501-1736) Kandahar'ı ele geçirmek amacı ile Kandahar Kalesine saldırarak kaleyi kuşatma altına

⁸⁹ Saksena a.g.e. s.34.

⁹⁰ Chowdhuri, a.g.e. s. 97.

⁹¹ Jahangir, a.g.e. C.II, s. 208.

aldılar kale yöneticisi Abdülaziz Han bir süre Safevilere (1501-1736) dirense de fakat destek gelmediği için kaleyi Safevilere (1501-1736) teslim etmek zorunda kalmıştı⁹². Kalenin kaybedilmesi sonucunda ise Cihangir bir ordu hazırlayarak kalenin geri alınması için göndermeyi amaçlıyordu bu amaç ile Dekken seferinden sonra hala bölgede bulunan oğlu Şah Cihan'a Zeynelabidin adında bir elçi göndererek Şah Cihan'a birlikleri ile en kısa sürede gelip Kandahar için hazırlanan orduya katılması yönünde bir ferman gönderdi. Elçi Şah Cihan'ın huzurundan bir mektup ile dönerek Cihangir'in huzuruna geldi. Şah Cihan'ın mesajına göre yağmur mevsimi nedeni ile ordu ile seyahat etmenin doğru olmayacağını bu yüzden yağmur sezonu geçene kadar Mandu'da konaklamayı planladığını yağmur sezonu geçince ise birlikleri ile orduya katılacağı yönünde bir mektup getirdi. Tüzükat-ı Cihangir'de yazdığına göre; Cihangir mektubu okuduğunda ne oğlunun talebini ne de mektubun yazılış üslubunu beğenmişti hatta satırlar arasında oğlunun kendisine karşı sadakatsizliğinin izlerine görmekte idi. Fakat yağmur sezonu sonunda geleceğini belirttiği için bunu bir isyan olarak adlandıramadığını. Hatta gelmeyi planladığı için Cihangir, oğluna yardım etmeleri içim saray hizmetçileri ve memurlarını, Afganları, Racputları görevlendirdiğini belirtmektedir⁹³.

Şahcihanname de bu durum hakkında yazılan ise şu şekilde idi; mektubunda Özbek ve Osmanlı ile defalarca savaşarak onlara karşı galibiyet kazanmış olan Şah Abbas karşısında gerekli hazırlıklar yapılmadan savaşılmasının doğru olmayacağını ve şahın bizzat bu savaşa katılacağını düşündüğü içinde daha iyi hazırlanılması gerektiğini yazdığı fakat sarayda Şah Cihan'a karşı olan ve onun başarılarını ve itibarının kıskanan kişilerin bunu bir fırsata çevirerek Cihangir'in onu yanlış anlamasına yol açtıkları ve ikili arasının daha fazla açılmasına neden olduklarını. Bu haberlerin Şah Cihan'a ulaştığında ise Şah Cihan'ın doğruyu anlatmak için Afzal Han'ı Cihangir'in huzuruna gönderdiği şeklinde bir anlatım bulunmaktadır⁹⁴. İkisinin de kendi hükümdarlık yıllarında yazılan bu eserler kendilerini haklı çıkarmak amacı ile yazılmış idi. Bu yüzden ikisi de ateşi karşı tarafın çıkardığını belirterek kendilerini haklı çıkarma uğraşı içerisinde idiler. Fakat emin olduğumuz bir nokta var ki bu tarihte sonra ikilinin arası daha da açılarak fiili bir mücadeleye evrildi.

⁹² Inayet Han, a.g.e. s. 10.

⁹³ Jahangir, a.g.e. C.II s. 231-234.

⁹⁴ Inayet Han, a.g.e. s. 10.

Şah Cihan Mandu'da bulunduğu sırada bölgede bulunan Nur Cihan ve Şehriyar'a ait bazı mülkleri kendisine aldı. Yine bu bölge de bulunana ve Divan tarafından Şehriyara verilen Dholpur'a knedi adamlarından Darya isimli bir Afgan olan hizmetçisini göndererek burada bulunan birçok insanın ölmesine neden oldu. Yapılan bu faaliyetler hiziplerin daha da birbirine olan düşmanlığın daha da artmasına neden oldu. Bunun üzerine Cihangir tekrar Şah Cihan'a bir haber göndererek onu sert bir dille uyardı ve kendi toprakları dışına adım atmamasını bildirdi. Hatta ikilinin arası o kadar açıldı ki Tüzügat-ı Cihangir de belirtildiğine göre Şah Cihan'ın büyük oğlu Şah Shuja'yı Cihangir çok seviyordu ve o hastalandığında Cihangir eğer iyileşir ise bir daha eline silah almayacağına yemin etmiş iyileşince de yeminini tutarak eline silah almamıştı. Fakat bu dönemde Şah Cihan ile arası öyle bir açıldı ki Şah Shuja için yapmış olduğu yeminden vazgeçerek tekrardan eline silah almaya başladığını aktarıyor⁹⁵. Buradan da gördüğümüz gibi ikilinin arası artık geri dönülmez bir şekilde bozulmuş ve Nur Cihan bütün etkisi ile rüzgârı Şah Cihan'ın aleyhinde çevirmeyi başarmıştı.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi Cihangir oğlunun gönderdiği mektuptan itibaren onun davranışlarını itaatsizlik olarak yorumluyordu ve bunun sonucunda bir oğluna karşı diğer bir oğlunu kullanma yolunu tercih etti ve diğer oğlu Perviz'e elçi göndererek derhal kendisine katılmasını ve Şah Cihana karşı hareket etmesini istedi. Bu sırada Agra'da bulunan İtibar Han'dan Şah Cihan'ın Agra'ya doğru ilerleyerek hazineyi ele geçirmeyi amaçladığına dair raporlar gelmesi üzerine Cihangir Sultanpur Nehri kıyısına gelerek buraya kamp kurarak eğer Şah Cihan'a müdahale etmek gerekirse buradan daha kolay hareket etmeyi planladı. Şah Cihan'ın bu tarz hareketleri sonucu ona vermiş olduğu tüm rütbeleri geri alarak Şah Cihana bundan sonra alçak anlamına gelen 'Bi-Daulat' şeklinde anılmasını emretti⁹⁶.

Baba ile oğul arasında artık geri dönülmez bir savaş başlamıştı Babürlü devletinde bulunan kişiler tarafına tutmak zorunda idiler. Ya Şah Cihanın tarafında olup onun isyanını destekleyecekler ya da cihangir daha doğrusu Nur Cihan'ın tarafını tutacaklardı. Bu sırada Şah Cihan'ın sürekli olarak ilerlediği ve Agra'ya doğru yürüyüş yaptığı haberleri Cihangire ulaşıyordu. Cihangir adamları vasıtası ile Şah Cihan'ın ordusunun 27.000 kişiden oluştuğunu öğrendi. Cihangir'in Şah Cihan'ın ordusu

⁹⁵ Jahangir, a.g.e. C. II, s. 236.

⁹⁶ Jahangir, a.g.e. C.II, s. 246-248.

içerisinde adamları olduğu gibi Şah Cihan'ında babasının ordusu içerisinde adamları vardı. Cihangir'in öncü birlikleri ve istihbarat departmanının başında bulunan Abdullah Han Şah Cihan taraftarı idi ve sürekli olarak Cihangir'in ordusu hakkında Şah Cihan'a bilgi vermekte idi. Abdullah Han asıl niyeti öğrenilene kadar Şah Cihan'a bilgi aktarımı sağlamıştır⁹⁷.

Şah Cihan Fetihpur Şehrine gitmiş fakat buranın valisi onu şehrin içerisine almamıştı bunun üzerine Şah Cihan Jumna Nehri kıyısına gelerek burada konaklamış ve buradan ise Brahman Sundar rehberliğinde Kotila Parganasına doğru ilerlemeye başladı. Şah Cihan'ın bu yönde ilerlediği haberi Cihangir'e ulaştığında Cihangir, Asaf Han ve Hoca Ebul Hasan komutasında 25.000 kişilik bir kuvveti Şah Cihan üzerine göndererek kendisine isyan eden oğlunu ortadan kaldırmayı amaçladı. Fakat göndermiş olduğu bu kuvvetler başarılı olamadı, Şah Cihan'ın ordusuna önemli bir darbe vurdular ve birçok insanın Şah Cihan'ı bırakarak Cihangirin huzuruna gidip ondan af dilemesine sebep oldular ama Şah Cihan'ı ele geçiremedikleri gibi kuvvetleri ya da destekçilerini tamamen ortadan kaldıramadılar. Cihangir tarafından gönderilen bu birliklerinin başarılı olmayan saldırıları sırasında Sultan Perviz gelerek babasının huzuruna çıktı ve hemen Şah Cihan üzerine doğru hareket etti. Cihangir bir oğlundan diğer oğlunu her koşulda ele geçirmesini ölü ya da diri fark etmeksizin Şah Cihan'ın yakalanmasını istiyordu⁹⁸.

İki tarafın öncü kuvvetleri arasında sürekli çatışmalar gerçekleşiyordu bu çatışmalar sırasında Şah Cihan'ın öncü kuvvetlerinin başında bulunan Salih yaralanarak yere düştü ve çatışma alanında vefat etti. Onun ölümü ile birlikte direniş güçleri kırılan birliklerin birçoğu geri çekilirken geri kalan ise Perviz'in kuvvetleri tarafından yok edildi. Öncü birlikler arasında meydana gelen çatışmalar yaşanmaya devam ederken Perviz de Şah Cihan'ı yakalamak amacı ile sürekli olarak ilerlemeye ve Şah Cihan'ı kovalamaya devam etti. Perviz' in Chanda geçidini geçerek Malwa'ya geldiği haberi Şah Cihan'a ulaştığında Şah Cihan Mandu'da bulunuyordu. Haberin üzerine Şah Cihan Mandu'da bulunan 20.000 kişi ve 300 filden oluşan kuvvetlerini toplayarak Mandu'dan ayrıldı. Şah Cihan Mandu'dan ayrılırken Jada Ray, Uday Ram, Alash Han ve diğer adamlarını Perviz' in kampına saldırması için gönderdi fakat Şah Cihan'ın bu planı Perviz' in ordusunun ya da gücünün asıl kontrolcüsü ve Perviz' in

⁹⁷ Jahangir, a.g.e. C.II, s. 251-253.

⁹⁸ Jahangir, a.g.e. C.II, s. 249-260.

en büyük destekçisi Mahamat Han'ın almış olduğu tedbirler sayesinde başarısızlıkla sonuçlandı. Bu takip sırasında Mahabat Han sürekli olarak Şah Cihan'ın ordusunda bulunan kişilere mektuplar göndererek onları Şah Cihan'dan ayrılmaya teşvik ederek bu yol ile Şah Cihan'a güç kaybettirmeye çalışmaktaydı. Bu konuda başarılı olmaya başlamıştı Şah Cihan'ın bu mücadeleyi kaybedeceğini düşünmeye başlayan Rüstem Muhammad Murat Bedahşi ve bazı mansaptarlar Şah Cihan'ı terk ederek Perviz' in kuvvetlerine teslim oldu. Şah Cihan taraftarları arasında bu kopuşları duydukça adeta üzüntüden felç oldu ve tüm adamlarından şüphelenmeye başladı⁹⁹.

Şah Cihan geri çekilirken Narbadda Nehrini geçerek tekneleri nehrin kıyısında güvenli bir noktaya yerleştirdi ve yine nehrin güvenliği sağlamaları için Bakhashsi Bayram Han ve güvenilir adamlardan oluşan bir birlik bırakarak Asir kalesine doğru ilerlemeye başladı. Bu ilerleme sırasında Han-ı Hanan'ın Mahamat Han'a göndermiş olduğu bir haberci ve beraberinde bir mektup ele geçirildi. Bu mektupta Han-ı Hanan; 'yüzlerce kişi beni izliyor yoksa bu beladan kaçıp giderim' şeklinde bir not düşülmüştü. Bu mektubun yakalanması üzerine Şah Cihan, Han-ı Hanan'ı çadırına çağırdı bu mesajı ona sorduğunda Han-ı Hanan herhangi bir açıklamada bulunamadı bunun üzerine Şah Cihan, Han-ı Hanan ve oğullarını sürekli göz hapsinde tutmaya başladı¹⁰⁰.

Şah Cihan Asir Kalesine geldi. Asir Kalesi güçlü ve yüksek surlara sahip bir kale idi. Bu yüzden Şah Cihan burasının ordunun eksiklerini ve ihtiyaçlarını gidermek için uygun bir alan olduğunu düşündü. Asir Kalesinde ihtiyaçlarını giderdikten sonra gereksik eşyaları ve yanlarında bulunan kadınları kalede bıraktı fakat yine ordu ile birlikte olan 3 eşini, çocuklarını ve hizmetçilerini yanına alarak Asir Kalesinden ayrıldı¹⁰¹.

Şah Cihan durumunun kötüye gittiğinin farkında idi. Bu yüzden barış görüşmek amacı ile Ray Bhui Hara'nın oğlu Sar-Buland Ray'ı Mahabat Han'a elçi olarak gönderdi. Mahabat Han, Han-ı Hanan'ın kendisine teslim edilmedikçe barışın sağlanamayacağını belirtti. Bu talebin ardından çaresiz kalan Şah Cihan mecburi olarak Han-ı Hanan'ı, Mahabat Han teslim etmek zorunda kaldı. Fakat Han-ı Hanan'ın teslim edilmesi barışı getirmediği gibi işleri daha da kötüye gitmesine neden

⁹⁹ Jahangir a.g.e. C.II, s. 266-272.

¹⁰⁰ Jahangir, a.g.e. C.II, s. 272-273.

¹⁰¹ Jahangir, a.g.e. C.II, s. 277-279.

oldu. Han-ı Hanan'ın ayrılması ile bunu fırsat bilen birçok kişi Şah Cihan'ı terk ederek onun daha da güçsüzleşmesine neden oldu. Şah Cihan bu kadar güç kaybetmesi üzerine daha fazla perişan hale düşmeden hızlı bir şekilde ilerlemeye ve şiddetli yağmurlara rağmen Tapti Nehrini geçerek Dekken'e doğru hızla ilerlemeye başladı. Şah Cihan kötü hava şartlarına rağmen ilerler iken Sultan Perviz de tüm bu kötü şartlara rağmen Şah Cihan'ı izlemeye onu yakalamak için ilerlemeye devam etti. Şah Cihan, Sultan Perviz'in kendisini takip ettiği haberini alınca ilerlemeye devam etti. Fakat yağmur, çamur ve sürekli yürüyüş yapmaktan bitkin düşmüş birçok yük hayvanı ve ağırlıklar geride bırakarak hızla ilerledi. Mahür Kalesine ulaştığında ise Jado Ray, Uday Ram gibi birçok adamı Şah Cihanı terk ederek onu daha da güçsüz duruma düşmesine neden oldu. Bu durum üzerine Şah Cihan birçok ağırlığını kalede bırakarak Kutupşahlar'ın ülkesine doğru hareket etti¹⁰².

Şah Cihan Dekken bölgesinde ilerlerken ilk olarak Nizamşahlar'a ait olan patam limanına geldi ve burada Kutupşah'a adam göndererek her türlü yardım için yalvardı bunun üzerine Kutupşah onun güvenli bir şekilde bu topraklardan çıkarılması ve tahıl sağlanması konusunda yardımcı oldu. Bu sırada Perviz hala Şah Cihan'ın peşinde olarak onu bu topraklarda serbest bırakmadan takip etmekteydi. Fakat bu dönemde yağmur sezonunun başlaması üzerine Sultan Perviz daha fazla Şah Cihan'ın peşinden gidemedi ve Şah Cihan arayı açarak dar yollardan geçerek, yukarıda söylediğimiz gibi Kutubşahlar dan yardım talebi sonucu aldığı yardım ile onların ülkesinde dar ve zorlu yollardan kolay bir şekilde geçerek Orissa'ya giriş yaptı¹⁰³.

Şah Cihan, bir süre boyunca Dekken ve Bengal bölgelerinde yaşayarak bu bölgede bulunan krallıklar içinde bulundukları mücadelelere katılarak onların birliklerinde yer almaya başladı fakat durumu gittikçe kötüye gitmeye devlet yönetiminden ve hükümdar olabilme ihtimalinden iyice uzaklaşmaya başladı bunun üzerine babası ile arasının düzeltilmesi gerektiğini düşünerek babasından af diledi. Şah Cihan'ın bu af talebi sonucunda Cihangir ona bazı şartlar koyar Şah Cihan'ın adamlarının elinde bulunan iki kaleyi teslim etmek zorundaydı ve oğulları Dara Shükuh ve Evrengzib'i Cihangir'e gönderecek ve çocuklar Cihangir'in sarayında bulunacaktı. Şah Cihan'ın isyanını sonucunda hayatının bağışlanması ve sadece bu Şartlar ile affedilmesinin nedeni şu şekilde açıklanır; Nur Cihan Şehriyar'ın karşısında

¹⁰² Jahangir, a.g.e. C.II, s. 279-281.

¹⁰³ Jahangir, a.g.e. C. II, s. 289-298.

Perviz ve Mahabat Han tarafından oluşturulan bloğun fazla güçlü olmasını istemediği için onların karşısına tekrardan Şah Cihan'ı koyarak güçlerini bölmelerini sağlamayı amaçlanması olarak açıklanabilmektedir. Öyle ki Nur Cihan, Perviz' in gücünü kırmak için Perviz, Şah Cihan'a karşı yürüttüğü seferden döndüğünde onu Gücerat'a Perviz'in en büyük destekçisi ve Perviz' in asıl gücünü oluşturan Mahabat Han ise Bengal'e gönderdi böylece Nur Cihan onları ayırarak güçlerini kırdı. Nur Cihan hem güçleri ayırarak hem de Şah Cihan'ın affedilmesine ses etmeyerek Şehriyar'ın karşısında tek bir hizibin oluşmasını engelledi¹⁰⁴.

Nur Cihan'ın tüm bu faaliyetlerine rağmen Perviz Gücerat'ta iken vefat etti. Bunun sonucunda Mahabat Han Şah Cihan'ın huzuruna giderek Şah Cihan'ın hizmetine girdi. Böylece başarısız isyanından sonra güç kaybetmeye başlayan Şah Cihan, Sultan Perviz' in ölmesi ve Mahabat Han'ın ona katılması ile tekrardan güçlenmeye ve tekrardan hükümdarlık için önemli bir güç noktası olmaya başladı¹⁰⁵.

1927 yılının Kasım ayına gelindiğinde Keşmir'de bulunan Cihangir Lahor'a doğru hareket etti. Fakat bu yolculuk sırasında Cihangir uzun yıllardır devam eden astım hastalığının etkisi ve vücudunun yorgunluğunun da etkisi ile 58 yaşında hayata gözlerini yumdu. Cihangir vefat ettikten sonra geriye hayatta Şah Cihan ve Şehriyar isimli iki oğlu kalmıştı. Şah Cihan daha öncesinde babasına yapmış olduğu isyan nedeniyle Dekken' de bulunuyordu, Şehriyar ise Lahor'da bulunuyordu. Cihangir vefat ettiğinde yanında Asaf Han vardı. Asaf Han, Şah Cihan'ın isyanında onu yanında bulunmasa bile kendi damadının Hükümdar olmasını istiyordu ve bu yüzden Nur Cihan'dan daha önce hareket etmek amacı ile Şah Cihan gelene kadar Hüsrev'in oğlu Bulaki olarak bilinen Daver Bahş'ı Şah Cihan gelene kadar onu hükümdar ilan etti. Böylece Şah Cihan'a göndermiş olduğu haber yerine ulaşıp Şah Cihan tahta oturmak için gelene kadar göstermelik bir kral ile Şehriyar'ın tahta geçmesinin önüne engel koymuş oldu¹⁰⁶. Asaf Han bu faaliyetlerde bulunur iken Nur Cihan cephesinde ise durum şu şekilde ilerledi. Nur Cihan, Cihangir'in öldüğünü öğrenince ilk olarak kardeşi Asaf Han'ı yanına çağırdı. Fakat Asaf Han her ne kadar Şah Cihan'ın ilk isyanında damadının değil de kardeşi Nur Cihan'ın yanında yer alsa da bu sefer kardeşini karşısına aldı ve Şah Cihan'ın tahta geçmesi için kardeşinin çağrısına

¹⁰⁴ Bayur, a.g.e. s. 176.

¹⁰⁵ İnayet Han, a.g.e. s. 12.

¹⁰⁶ İnayet Han, a.g.e. s. 12.

uymadı. Bunun üzerine Nur Cihan Lahor'da bulunan Şehriyar'a haber göndererek ordusunu ve hazinesini hazırlaması konusunda onu teşvik etti¹⁰⁷. Tüm bu teşvikler sonucunda Şehriyar kendisini imparator ilan etti ve babasının Keşmir'e giderken bırakmış olduğu topçuları bir araya getirerek ve emirlerin mallarına el koyarak bir ordu topladı. Toplamış olduğu bu ordu ile Asaf Han üzerine doğru yürüyüşe geçti¹⁰⁸.

Şehriyar'ın hareketleri doğrultusunda Asaf Han hemen harekete geçti. İlk olarak kardeşi Nur Cihan'ı bulunduğu yerden huzuruna getirterek onu tutukladı. Daha sonra Cihangir'in naaşını Musavi Han ile Lahor'a gönderdi. Bu işleri hallettikten sonra Şehriyar'ın üzerine doğru yürümeye başladı. Şehriyar'ın kuvvetleri sonradan toplanmış ve herhangi bir bağlılığı olmayan kişiler oldukları için Asaf Han gelmesi üzerine birçoğu orduyu terk ederek kaçtılar. Kalan kısmı ise çok fazla dayanamadı. Şehriyar ise kaçarak başkentteki kaleye saklansa da burada yakalandı ve gözlerine mil çekildi. Asaf Han, Şehriyar tehlikesini tamamen ortadan kaldırdıktan sonra tahta oturtmuş olduğu Hüsrev'in oğlu Bulaqi'yi tahtan indirdi. Lahor da Şah Cihan adına hutbe okunmaya başlandı. Aynı zamanda tahtın tüm rakiplerinden kurtulmak isteyen Asaf Han Cihangir'in kardeşi Danyal'ın hayatta olan oğullarını da öldürerek tüm olası ihtimalleri ortadan kaldırdı. Böylece Asaf Han, Dekken' de bulunan Şah Cihan için tahtı hazırlamış oldu¹⁰⁹.

Asaf Han'ın göndermiş olduğu haberci 28 Kasım 1627 tarihinde Dekken' de bulunan Şah Cihan'ın huzuruna ulaştı. Asaf Han'ın göndermiş olduğu mektubu ona teslim etti. Şah Cihan, öğrendiklerinden sonra iki üç gün bu konu üzerine nasıl hareket etmesi gerektiğini düşünse de hemen hazırlık yaparak başkente doğru hareket etti. Şah Cihan Güccarat bölgesine geldiğinde şehrin yöneticisi Şah Cihan'ın hükümdarlığını tanıyarak ona itaat etti. Böylece Şah Cihan'ın ilerlediği bölgelerdeki kişilerin itaatleri ile karşılanmaya. Şah Cihan ilk olarak Ajmir'e geldi ve ataları gibi ilk olarak burada Mu'in al-din Chistin'in türbesini ziyaret etti ve bu kutsal bölgeye bir cami yaptıracağına dair adaklarda bulundu. Bu şehirden ayrılarak başkentte doğru ilerledi. Şah Cihan başkente ulaştığında belirlenen uğurlu saatte bir filin sırtından büyük bir şatafat ile şehre giriş yaptı. Böylece 1 Şubat 1628 tarihinde Şah Cihan başkentte tahtına oturdu¹¹⁰.

¹⁰⁷ Bayur, a.g.e. s. 191.

¹⁰⁸ Saksena, a.g.e., s. 59.

¹⁰⁹ İnayet Han, a.g.e. s.13-14.

¹¹⁰ İnayet Han, a.g.e. s. 14-15.

2. ŞAH CİHAN DÖNEMİ İÇ SİYASET

Şah Cihan tahta oturduğu dönem boyunca onun saltanatı daha çok dış siyasette yapmış oldukları ve izlediği siyaset ile anılacak dış siyasetin yoğunluğuna karşılık ise iç siyasette daha sade bir dönem geçirdiğini biliyoruz iç hareketli olduğu dönemler saltanatının başında çıkan isyanlar ile saltanatının sonunda çocukları arasında meydana gelen taht kavgaları önemli yer tutmakta bunun dışında ise yine saltanatı boyunca birkaç küçük isyan da meydana gelse de bunlar kısa sürede bastırılmıştır.

2.1. Han Cihan Ludi'nin İsyanı

Şah Cihan döneminde bahsedeceğimiz ilk isyan Han Cihan'ın meydana getirmiş olduğu isyan hareketi olacaktır. Han Cihan'ın asıl adı Pir Han olup Afgan asıllı Ludi sülalesine mensup idi. Han Cihan'ın babası Devlet Han Ludi, Ekber döneminden itibaren Babürlerin hizmetinde bulunuyordu. Han Cihan'da babası gibi Babürlü hizmetine girdi. İlk olarak Şehzade Danyal'ın hizmetinde bulunan Han Cihan, Cihangir'in hükümdar olması ile birlikte Cihangir'in hizmetinde bulunmaya hatta sarayda itibar görmeye başladı. Hatta Cihangir döneminde o kadar değer gördü ki Cihangir ona 'Ferzend' (oğul) unvanını verdi. Han Cihan daha sonra Dekken seferleri için gönderildi. Fakat onun gönderilmiş olduğu Dekken seferleri başarılı olmadı hatta 1608 yılında Melik Amber Babürleri yenerek ağır bir anlaşma imzalattı. Bu başarısızlıkları sonucunda Han Cihan'ın rütbesi indirilse de o daha sonra tekrar Cihangir'in teveccühünü kazanarak Mahabat Han ile tekrardan Dekken'e gönderildi. 1617 yılında Han Cihan Multan valiliğine daha sonra ise Güccarat valiliğine atandı. Şehzade Perviz' in ölümü üzerine Dekken kuvvetlerinin başına atandı. 1627 yılında Cihangir'in ölümü üzerine Şah Cihan'ın hükümdar olması ile Han Cihan ilk başta yeni hükümdara itaat etse de özellikle Dekken de başarısız hareketleri sonucu merkeze çağırılınca durumun kendisi aleyhinde olacağını düşündüğünden kaçarak Nizâmşahlar'a sığındı¹¹¹.

Han Cihan'ın bu hareketleri üzerine derhal Şah Cihan haberdar edildi ve o da çok gecikmeden isyancı Han Cihan'ı yakalamak için Rukn al-Sultanat komutasında bir ordu gönderdi. Gönderilen Babürlü ordusu Dholpur Civarında Han Cihanı köşeye sıkıştırmayı başardılar hatta iki taraf arasında meydana gelen çatışmada Han Cihan bir mermi tarafından yaralansa da kaçmayı başardı. Han Cihan iki oğlu ve birkaç adamı ile birlikte Chambel Nehrini geçmeyi başardı. Geride kalan adamları ise Şah Cihan'ın

¹¹¹ Enver Konukçu, Han Cihan Ludi, TDV İslam Ansiklopedisi, 2002 s. 519-520.

kuvvetleri karşısında tutunamayarak canlarını kurtarmak amacı ile kaçtılar. Şah Cihan'ın kuvvetleri isyancı Han Cihan Chambel Nehrinden geçip kaçmasına rağmen onu izlemeye devam ettiler. Fakat Han Cihan Jujhar Singh'e ait olan ormanlık alana girerek Jujhar Singh'in oğlu Bikramijit sayesinde bu bölgeden sorunsuz geçerek Gondwana'ya oradan da Nizamşahlar'a giderek Nizamşahlar'a sığındı¹¹².

Han Cihan'ın Nizamşahlar'a sığındığı haberi Şah Cihan'a ulaştığında Şah Cihan hem bu isyancıyı ortadan kaldırmak hem de Nizamşahlar'ı cezalandırmak için bölgeye üç ordu gönderdi. Bölgeye gönderilen bu orduların başına İradat Han, Raca Jai Sing ve Shayista Han'ı atadı. Komutanların rütbeleri artırıldı ve rütbelerine göre ödüller dağıtıldı ve ordunun tüm sorumlulukları Azam Han unvanına sahip İradat Han'a verildi¹¹³.

Şah Cihan bölgeye önemli komutanlarını gönderirken Han Cihan tarafında ise gücünü arttırmaya yönelik hareketler meydana gelmekteydi Darya Han, Han Cihan'ın yanına gelerek onun isyanında ona destek vermeye başlayarak onun kuvvetleri içerisinde bulunmaya başladı¹¹⁴.

Babürlü birlikleri isyancı Han Cihan ve Darya Han'ı ilerlerken birliklerin ilerlediği haberi isyancılara ulaştı bunun üzerine bu iki isyancı Lasur'a doğru hareket ettiler¹¹⁵. Hem de Babürlü birliklerinin bölgeye gelmesi Nizamşah'ı da rahatsız etti ve bu isyancılara olan desteğini çekerek onlara kötü davranmaya başladı¹¹⁶. Han Cihan Devletebad'a bir buçuk kos (4.828 metre) uzaklıkta olan Upartakaya geldi ve burada kamp kurdu aile fertlerini burada bırakarak 1000 kadar Afgan süvari ile bölgede bulunan şehirleri almak için harekete geçti fakat bu haber Şah Cihan'a ulaşınca Şah Cihan Abdullah Han Bahadır'ı derhal Han Cihan'ı cezalandırmak için gönderdi. Bu sırada Azam Han komutasındaki ordu da bölge de ilerlemeye ve Nizamşahlar'a ait olan topraklara girerek buraları ele geçirmeye başladı. Öyle ki isyancıları Devletebad'a kaçmaya mecbur etti. Fakat isyancılar burada da daha fazla kalamadı ve sonunda daha fazla yardım elde etmek ve başarı kazanabilmek amacı ile Malva'ya doğru kaçtılar¹¹⁷.

¹¹² İnayet Han, a.g.e. s. 30-36.

¹¹³ İnayet Han, a.g.e. s. 37.

¹¹⁴ İnayet Han, a.g.e. s. 37.

¹¹⁵ İnayet Han, a.g.e. s. 47.

¹¹⁶ Saksena, a.g.e. s.77.

¹¹⁷ İnayet Han, a.g.e. s. 47-50.

Şah Cihan, Abdullah Bahadır Han'ı Han Cihan üzerine göndermişti. Şah Cihan, Han Cihan'ın Malva üzerine bir hareket yapacağını tahmin ettiğinden Abdullah Han Bahadır'ı Malva'ya gönderip isyancıları burada beklemesini emretti. Abdullah Han Bahadır İsyancıların yaklaştığını haber alınca harekete geçerek hemen isyancıları takibe başladı. Abdullah Han Bahadır isyancıların bölgeye geldiği haberini derhal Şah Cihan'a bildirdi ve Şah Cihan, Seyyit Muzaffer Han Barla komutasında birçok askeri yardım amacı ile bölgeye sevk etti. Böylece bu yardımcı kuvvetler Talgaon civarında Abdullah Han Bahadır'ın kuvvetleri ile birleşerek isyancıları takibe başladılar¹¹⁸.

Babürlü kuvvetlerinin peşinde olduğunu gören Han Cihan kaçmak amacı ile harekete geçti fakat bölgede gittiği hiçbir kale tarafından kabul görmeyince Kalpi'ye gitmek amacı ile harekete geçti daha önce Dekken'a giderken yardım gördüğü Raca Jujhar Singh'in topraklarından geçmeye karar verdi. Fakat Daha önce onun o topraklardan geçmesine müsaade eden Raca'nın oğlu Bikramajit geçen sefer yaptığı hareket yüzünden azar yemiş ve bu sefer aynı hatayı tekrarlamama peşinde idi. Bu yüzden artçı olarak geriden giden Darya Han'ın kuvvetlerine saldırdı ve bu saldırı sırasında Darya Han ve yanında bulunan iki oğlunu ve 400 kadar Afgan'ı öldürmeyi başardı. Bikramajit Darya Han'ın kafasını keserek saraya gönderdi. Bikramajit meydana getirmiş olduğu bu başarısı nedeni ile çok sayıda hediye ile ödüllendirildi¹¹⁹.

Hem Darya Han'ın öldürülmesi hem de sürekli yürümek Han Cihan'ın ordusunun yıpranmasına neden oldu ve sonunda Seyyit Muzaffer Han komutasında Babürlü öncü birlikleri Han Cihan'ın kuvvetlerine yetişti. Babürlerin kendisine yetiştiğini gören Han Cihan 500-600 kadarlık süvari birliğini Babürlere karşı harekete geçirdi. İki kuvvet arasında meydana gelen çatışmalarda çok sayıda Afgan öldürüldü öldürülenler arasında Han Cihan'ın oğlu Mahmut Han'da bulunuyordu. Bu kayıplar üzerine Han Cihan Hızla kaçmaya başladı. Kaçarken birçok filini geride bıraktı ve ağırlıklarının çoğu Babürlerin eline geçti. Han Cihan Kalinjar Kalesine yaklaşıncaya kale komutanı Seyyit Ahmet onun daha fazla ilerlemesini engellemek amacı ile harekete geçti. İkili arasında meydana gelen çatışmalarda Han Cihan'ın diğer oğlu Hasan Han Babürlerin eline düştü. Han Cihan ise hızla kaçmaya devam etti fakat artık kendisi de sonunun geldiğinin farkında idi. Bu yüzden adamlarına kendisini terk edebileceklerini söyleyerek onları serbest bıraktı. Böylece yanında birkaç sadık adamı dışında diğerleri

¹¹⁸ İnayet Han, a.g.e. s. 50-51.

¹¹⁹ İnayet Han, a.g.e. s. 51-52.

onu terk etti. Seyyit Muzaffer Han komutasında bulunan Babürlü kuvvetleri Han Cihana ulaşarak onu yakaladılar ve meydana gelen çatışma sonucu isyancı Han Cihan ortadan kaldırıldı ve Han Cihan'ın kafası Babürlü sarayına gönderildi. Yanında bulunan oğullarından Jan Jahan öldürülürken diğer oğlu Ferid mahkûm edildi¹²⁰.

Böylece Han Cihan'ın başlatmış olduğu bu isyan başlamasından 16 ay sonra Babürler tarafından bastırılmış oldu.¹²¹ İsyancıları ortadan kaldıran ve kellelerini Babürlü Sarayına gönderen Abdullah Han Bahadır ve Seyyit Muzaffer Han cömert şekilde ödüllendirildi. Abdullah Han'ın mansabı 6.000'e, Seyyit Muzaffer Han'ın mansabı ise 5.000' çıkarıldı¹²².

2.2. Jujhar Singh'in İsyanı

Şah Cihan döneminde meydana gelen ve devleti meşgul eden isyanlardan biri de Jujhar Singh'in isyanı idi. Jujhar Singh, Bundelalların önemli komutanı Bir Singh Dev'in oğlu idi. Babası Cihangir devrinde hükümdarın hizmetinde bulunana önemli bir Racput idi. Bir Singh Dev vefat edince onun makamı ve toprakları oğlu Jujhar Singh'e verildi¹²³. Jujhar Singh'in isyanı iki evreden oluşan bir isyan idi. Kendisi ilk isyanından sonra affedilmiş fakat daha sonra tekrar isyan etmiş idi. Şimdi kendisinin ilk isyanı hakkında bilgi verecek olur isek; Jujhar Singh'in özellikle Cihangir'in dönemin sonlarına doğru aşırı derecede zenginleşmesi ve sürekli topraklarını genişletmesi ve bunun etkisi ile bir kibir bulutunun içine girmesi kendisi aleyhinde raporların oluşturulmasına neden oldu. Fakat o sırada Şah Cihan'ın başka işler ile meşgul olması Jujhar Singh ile fazla ilgilenememesine neden oldu ama bütün sorunların halledilmesi ile Şah Cihan dikkatini Jujhar Hakkındaki iddiaları incelemeye çevirdi¹²⁴. Kendisi hakkında verilecek karardan korkan Jujhar Singh herhangi bir neden belirtmeden Babürlü sarayından kaçtı ve Orchha'ya gitti. Buraya ulaşır ulaşmaz kaleyi güçlendirmeye ve ordu hazırlanmaya başladı. Kendisinin bu tarz hazırlıklar içerisinde olduğu haberi Şah Cihan'a ulaştırılınca, Şah Cihan derhal 10.000 kişilik süvari birliği, 2000 kişilik tüfekli asker birliği ve 500 kişilik istihkam erinden oluşan

¹²⁰ İnayet Han, a.g.e. s. 55-56.

¹²¹ Saksena, a.g.e. s.79.

¹²² İnayet Han a.g.e. s. 56.

¹²³ Saksena, a.g.e. s. 79-80.

¹²⁴ Amir Ahmad, Bundela Nobility And Chieftaincy Under The Mughals, Indian 2000, s. 44-45

bir ordu hazırlatarak Han-ı Hanan Mahabat Han'ın komutasına verdi. Ayrıca birçok soylu ve mansapdar da hazırlanan bu orduya eşlik etmek üzere görevlendirildi¹²⁵.

Han-ı Hanan Mahabat Han'ın ordusuna ek olarak Malva valisi Han Cihan Lodi'ye kontrolündeki ordu ve Raca Bharat Bundela ile birlikte Jujhar Singh bölgesine ilerlemesini emretti. Böylece isyancı üzerine gönderilen ikinci orduda 8000 süvari, 2000 tüfekli asker ve 500 istihkam askerinden oluşmakta idi. Yine ikinci ordu içerisinde de soylu ve mansaptarlar bulunmaktadır. Üçüncü ordu ise Abdullah Han Bahadır ve Bahadır Han Rohilla komutasında idi. Bu ordu da 7000 süvari, 2000 tüfekli asker ve 500 istihkam erinden oluşmaktaydı. Böylece bu isyan için toplam 27.000 süvari, 17.000 tüfekli asker ve 1500 istihkam erinden oluşmaktaydı.¹²⁶ Üç ordudan oluşan ordu Jujhar Singh'in merkezi Orchha Kalesine doğru farklı güzergahlardan ilerlemekteydi. Han-ı Hanan Mahabat Han'ın ordusu Gwalior'dan gelerek isyancının kalesine 16 kos (51.499 metre) mesafe yakınına kadar ilerlediler. Han Cihan Narvar'dan kalenin 3 kos (4.828 metre) uzağına kadar geldi ve Abdullah Han Bahadır'da Kalpi'den kalenin 15 kos (48.280 metre) uzaklığına kadar ilerledi. Böylece bu üç ordu isyancı Jujhar Singh'i bu bölgeye sıkıştırarak kaçmasını imkânsız hale getirdi. Kaçma ihtimali imkânsız olan Jujhar Singh, Şah Cihan'ın gönderdiği bu kalabalık ordu ile savaşmanın da kendi hayatına mal olacağını düşünerek canını kurtarmak amacı için Komutana bir elçi göndererek Şah Cihan'ın kendisi işlediği suçlar için affetmesini talep ederek eğer Şah Cihan kendisini affeder ise suçlarından dolayı tazminat ödemeyi kabul ettiğini bildirdi. Bunun üzerine Han-ı Hanan onun işlediği suçların affedilmesini Şah Cihan'dan talep ederek Jujhar Singh'i Şah Cihan'ın huzuruna gönderdi¹²⁷. Jujhar Singh savaş tazminatı olarak 15 Lakh rupi, 1000 Nazar Mühür'ü ve 40 fil ödedi. Şah Cihan ise Jujhar Singh'in eski rütbesini geri iade etti¹²⁸.

Böylece Jujhar Singh'in bu ilk isyanı başarısızlıkla sonuçlandı ve Jujhar Singh, Şah Cihan'dan af dileyerek canını kurtarmayı başardı. Jujhar'ın bu af talebinin kabul eden Şah Cihan onu Dekken'a atayarak Han-ı Hanan'ın emri altına verdi¹²⁹.

Bir süre Dekken de kaldıktan sonra yerine oğlu Jagraj'ı bırakarak geri döndü. Geri döndükten sonra başarısız olan isyanını tekrardan başlatarak Şah Cihan'a karşı

¹²⁵ İnayet Han, a.g.e. s. 27-30.

¹²⁶ Ahmad, a.g.e. s. 45-46.

¹²⁷ İnayet Han, a.g.e. s. 27-28.

¹²⁸ Ahmad, a.g.e. s.51.

¹²⁹ İnayet Han, a.g.e, s. 29-30.

isyan etti. Jujhar Singh'in ikinci isyanının detayları şu şekildeydi: Jujhar Singh ilk isyanında toprak kaybı yaşamıştı bu kaybettiği toprakları telafi edebilmek amacı ile o dönem Dekken'de yaşanan karışıklıkları fırsat bilerek Raca Prem Naranarain'in toprakları olan Chauragarh'a saldırdı. Jujhar Singh'in saldırısı ve Chauragarh Kalesini kuşatma altına alması üzerine Raca Param Narain bu konuda Şah Cihan dan yardım istedi Şah Cihan ilk olarak Jujhar Singh'e bir elçi göndererek kuşatmayı kaldırmasını söyledi fakat Jujhar Singh elçiyi dinlemeyerek kuşatmaya devam etti. Çaresiz kalan Raca Prem Narain, Jujhar Singh ile anlaşmak zorunda kaldı. Fakat anlaşıp kaleyi teslim ettikten sonra Jujhar Singh bahaneler göstererek anlaşmaya uymadı ve Prem Narain ile birçok akrabası ve adamını öldürdü. Böylece nesillerdir Raca Prem Narain'in ailesine ait olan Chauragarh bölgesi ve kalesi Jujhar Singh'in kontrolüne geçti. Bölgenin el değiştirmesi ve Raca'nın öldürülmesi sonucunda Raca'nın hayatta kalan oğlu Malva'da bulunan Han Dauran Asaf Han'a sığındı ve onunla Şah Cihan'ın huzuruna gelerek Jujhar Singh'i şikâyet etti¹³⁰. Bu şikâyet üzerine artık Şah Cihan'ın Jujhar Singh'in üzerine yürümek için bir nedeni vardı ve bu önüne gelen fırsatı değerlendirerek bunu kullandı ve Jujhar Singh üzerine adam göndermek için hazırlıklara başladı.

Bu olaylar yaşanırken Jujhar Singh'in oğlu Jagraj Dekken' de bulunuyordu. Babasının çağrısı üzerine Dekken' de kaçtı. Onun kaçtığı haberi üzerine Han Dauran Asaf Han, Jujhar Singh'in kardeşleri Raca Pahar Singh ve Chandarb Han, bazı soylu ve mansaptarlar ile onun peşine düştü. Jagraj'ı yakalayıp onun adamları ile çarpışılrsa da Jagraj yaralı halde kaçmayı başardı. Bunun üzerine Abdullah Han Jagraj'ın peşinden gitse de onu babası ile birleşmeden yakalayamadı bunun üzerine Malva'ya geri dönerek burada bulunan Han Dauran Asaf Han'ın huzuruna gelerek onunla birleşti. Şah Cihan burada birleşmiş olan birliklere ve Malva eyaletinin soyluları ve mansaptarları ile harekete geçmesi talimatı verdi. Şah Cihandan gelen bu talimat doğrultusunda birlikler harekete geçerek Chanderi yolunu kullanarak ilerlemeye başladı ve yağmur sezonun başlaması sonucunda ise bu yolda ilerleyen ordu yağmur sezonu geçene kadar burada konaklama kararı aldı. Birlikler ilerler ikin Abdullah Han onlardan ayrıldı ve kendi komutasındaki birlikler ile Erach Parganasına gelerek Jujhar Singh'e ait olan bu parganayı ele geçirdi. Burada belli bir birlik bıraktıktan sonra Betva Nehrini geçerek Bhandar mevkine geldi ve yağmur sezonunun bitmesini beklemek

¹³⁰ Saksena, a.g.e. s. 83-84.

için burada kamp kurdu. Seyyit Han Cihan'ın komutasındaki ordu ise Payanvan'a gelerek yağmur sezonunun bitmesini burada beklemeye başladı. Yağmur sezonun bitmesi ile üç ordu birleşerek isyancıları ortadan kaldırmak amacı ile harekete geçtiler¹³¹.

Jujhar Singh Babürlü ordularının kendisinin üzerine geldiğini öğrendiğinde Jujhar Singh onları durdurmak amacı ile oğlu Jagraj'ı saraya göndererek af talebinde bulundu. Bunun üzerine Jujhar Singh'in yandaşları her ne kadar savaş talebinde bulunarak barışın olmasını istemese de Jujhar Singh barış için görüşmeye devam etti¹³². Çünkü o da çok iyi biliyordu ki Babürlü sarayında isyancıların af talepleri her zaman olumlu karşılanır ve çoğunlukla da kabul edilirdi. Bunu çok iyi bildiği için oğlunu göndererek 30 Lakh Rupî tazminat ödemeyi, Chauragarhı ve Pavanda'daki Sarkar'ı Şah Cihan'a bırakacağına dair bir teklifte bulundu onun bu teklifi olumlu karşılandı ve onun üzerine gönderilen 3 orduya oldukları yerde kalmaları yönünde talimat gönderildi. Fakat tüm bunlara rağmen Şah Cihan'a sürekli olarak Jujhar Singh'in kalenin bulunduğu mevkinin aşılması güç konumuna güvenerek Şah Cihan'ın emirlerine uymayacağı yönünde raporlar gelmeye devam etti bunun üzerine artık çok uzamış ve çözülmesi gereken bu sorunu halletmek amacı ile bölgeye gönderilmiş olan kuvvetlere ek olarak Şehzade Evrengzib'i bu isyancı üzerine gönderme kararı aldı. Bu seferde şehzadeye eşlik etmesi için Shayista Han ve Rüstem Han gibi üst düzey devlet görevlisi ile birçok soylu ve Mansapdarı atayarak onlara rütbelere ve konumlarına uygun hediyeler dağıttı¹³³.

İsyancı Jujhar Singh üzerine yürüyen Babürlü birliklerinin ilk hedefi Orchha Kalesi oldu. Bu kalenin önüne gelen Han Dauran'ın öncü birlikleri burada bulunan isyancılar ile çarpışmaya başladılar kısa süre sonra da Khamroli tepesini ele geçirdiler fakat hala kaleye giden sık ormanlık alan önlerinde duruyordu ki Jujhar Singh'inde asıl güvendiği ise arazinin bu sık ormanlık ve engebeli yapısı idi. Fakat Jujhar'ın beklediği gibi bu yol aşılması imkânsız bir yol olmadı ve Babürlü kuvvetleri yolda bulunan engelleri teker teker geçmeye başladı. Ordunun bu ilerleyişinden dolayı korkuya kapılan Jujhar Singh hazinesini ormanda gizli bir yere gömer iken geriye kalan değerli eşyalarını ise hayvanlara yükleyerek ailesi ile Dhamoni Kalesine

¹³¹ İnayet Han, a.g.e. s. 150.

¹³² Ahmad, a.g.e. s. 55.

¹³³ İnayet Han, a.g.e. s. 151-155.

gönderdi. Daha sonra kendisi de burada küçük bir birlik bırakarak Dhamoni Kalesine doğru hareket etti. Jujhar Singh'in buradan ayrıldığı haberi Babürlü birliklerine ulaştığında Babür birlikleri hemen kalenin surlarının oraya geldiler surlara merdivenler dayayarak tırmanmaya başladılar. Babür birliklerinin üzerine kalede bırakılan askerler paniğe kapıldı ve canlarını kurtarmak amacı ile panikle dört bir tarafa doğru kaçmaya başladılar. Böylece bu panikten yararlanan Babürlü birlikleri kaleye girerek buradaki din adamını çağırdı ve bu kalenin artık İslami kurallara ait olduğunu söylediler¹³⁴.

Jujhar Singh ve isyancıların peşinden giden Babürlü birlikleri 26 Ekim tarihinde Dhamoni Kalesinin 3 kos (4.828 metre) kadar yakınına geldiklerinde Jujhar ve ailesinin bu kaleden de ayrıldığını öğrendiler. Jujhar Singh bu kalenin de çok fazla güvenli olmadığını düşünerek ulaşılmasının ve ele geçirilmesinin daha zorlu olduğunu düşündüğü Chauragarh'a giderek orada tahkimat yaptığını Dhamoni Kalesine ise Ratna isimli bir kişinin komutasında bir birlik bıraktığını öğrendiler. Jujhar Singh'in kalede bulunmamasına rağmen burada bulunan isyancılardan kurtulmak isteyen Babürlü birlikleri. Kaleye giden yolu temizleyerek surlara ulaştı ve kaleyi dört bir yandan kuşatma altına aldı. Kalede yapılan savaşların sonucunda Babürler kaledeki kontrolü ele geçirmeye başladılar. Bu durumu gören kale komutanı ve geriye kalan isyancılar canlarını kurtarabilmek amacı ile kaçtılar. Böylece kalan kuvvetlerinde kaçması ile Babürlü birlikleri kalede kontrolü tamamen ele geçirdi¹³⁵.

Jujhar Singh'in Chauragarh'ta olması ve bu kaleyi güçlendirmeye başladığı yönünde haberlerin gelmesi ile birlikler hiç vakit kaybetmedi ve 6 Kasım da Han Dauran, Abdullah Han, komutanlar ve mansabdarlar hemen harekete geçti ve bölgeye doğru ilerlemeye başladılar. Shayista Han ise geride kalarak hem bölgenin kontrolü hem de Jujhar'ın saklamış olduğu hazineyi bulmak ile görevlendirildi. Shayista Han bölgede güvendiği adamları görevlendirerek Jujhar'ın hazinesini aramaya başladı. Yapılan aramalar sonucunda da Jujhar'ın saklamış olduğu hazine bulunarak Şah Cihan'ın huzuruna gönderildi. Jujhar muhtelif yerlere saklamış olduğu hazine 100 lekh rupiden oluşmaktaydı ve bu hazinenin tamamı Şah Cihan'ın eline geçti¹³⁶.

¹³⁴Ahmad, a.g.e. s. 55-56.

¹³⁵İnayet Han, a.g.e. s. 156-157.

¹³⁶İnayet Han, a.g.e. s. 158-162.

Jujhar, Chauragarh'ta bulunduğu sırada hep Dekken'e kaçmak istiyordu fakat Dekken'e geşebilmesi için Deogarh Zamindarının topraklarından geşmek zorunda idi. Fakat bu toprakların zamindarı onun geşebine müsaade etmiyordu. Jujhar ne yaptı ise zamindar ona müsaade etmedi. Fakat şans Jujhar'ın yanında idi. Zamindarı vefat etti ve Jujhar Singh bu fırsatı kullanmak amacı ile harekete geçti. Chauragarh Kalesinde bulunan bütün silahları imha etti ve bütün eşyaları ateşe verdi¹³⁷. Prem Narain tarafından yaptırılmış olan bütün yapıları yıktırdı ve bu hareketlerinden sonra ailesi ile Dekken'e doğru yola çıktı. Jujhar Singh'in tekrar kaçtığı Babürlü ordusu tarafından öğrenildi. Birlikler hemen kalenin düzlüklerine ulaşarak kaleyi ele geçirdiler. Kaleyi ele geçirdikten sonra Jujhar Singh'in yükleri ile 2000 süvari ve 4000 piyadeden oluşan bir birliğinin olduğunu ve günde yaklaşık 7 kos (22.530 metre) hareket ettiğinin haberini aldılar. Bu haber üzerine Babürlü birlikleri hızla ilerleyerek aradaki mesafeyi kapatmak amacı için çalıştılar. Tüm bu olaylar yaşanırken şehzade Evrengzib Dhamoni'ye vararak ordugahını buraya kurdu¹³⁸.

Abdullah Han ve Han Dauran tüm kuvvetleri ile hemen Jujhar Singh'i yakalamak amacı ile harekete geçtiler. Babürlü kuvvetleri isyancıları yakalayabilmek amacı ile hızla ilerledi. Hatta hava karardığında bile ilerlemeyi planladılar fakat bölgenin coğrafiyasının engebeli olması dolayısı ile bu plandan vazgeçmek zorunda kaldılar. Kısa süre sonra Abdullah Han'ın öncüleri Jujhar Singh'e ve isyancılara yaklaşıldığını artık isyancı birliklerin görüş mesafesinde olduğunu haber etti. Abdullah Han öncü birliğe takviye olarak 400 kişilik bir birlik gönderdi. Bu takviyenin gelip öncüler ile birleşmesiyle öncü birlikler hemen isyancıların üzerine saldırdı. Babürlü birliklerinin bu saldırısı sonucu Jujhar Singh birçok ağırlığını geride bırakarak ormanlık alana kaçtı. Babürlü birlikleri onu yakalamak için ormana girseler de Jujhar Singh'i bulamayarak tekrar çatışma alanına dönmek zorunda kaldılar. Jujhar Singh'in yakalanması için Han Dauran bölgenin tüm zamindarlarını çağırarak geriye kalan tüm isyancıların ve jujhar'ın yakalanması için görevlendirdi. Kısa süre sonra Jujhar'ın kafilesinin 8 yüklü fil ile Golkonda'ya ilerlediği haberi geldi. Bunun üzerine Han Dauran ve Abdullah Han yorulan Babürlü birliklerini geride bıraktı ve çatışmaya girmemiş olanları yanlarına alarak hızla ilerlediler. Takip sırasında isyancılar Babürlü

¹³⁷ Ahmedî, a.g.e. s. 57.

¹³⁸ İnayet Han, a.g.e. s. 158-159.

birlikleri yanıltarak izlerini kaybettirmek için birçok yol deneyerek hilelere başvursala da başaramadılar ve sonunda Babürlü ordusu isyancılara yaklaştı¹³⁹.

İsyancılar ile aradaki mesafe azalınca Han Dauran oğlu Seyyit Muhammet'i öncü birliklerin başına atayarak 500 kadar süvari ile gönderdi. Bu öncü birlikler isyancıları yakaladı ve hemen saldırıya geçtiler. İsyancılar ve Seyyit Muhammet'in kuvvetleri arasında yapılan çatışmalarda Rana Parbati ve Raca Bir Singh Deo'nu eşi ve birçok kadın yaralandı. Bu saldırılı ve yaralanma olaylarından sonra afallamış olan isyancılara bir de arkada asıl kuvvetler ile gelerek çatışmaya katılan Han Dauran'ın da gelmesi daha da afallattı ve isyancıların birçok kayıp vermesine neden oldu. Çatışmalar sırasında Jujhar'ın oğlu Dargabhan ve Jujhar'ın diğer oğlu Jagraj'da olan torunu Durjan Sal canlı olarak ele geçirilir iken mahiyette bulunan birçok kadında Babürlerin kontrolüne geçti. Jujhar Singh ve oğlu Jagraj ise tekrar ormanlık alana kaçtı fakat burada bölgenin yerlileri olan Gondlar tarafından yakalanarak öldürüldü ve başları kesilerek Han Dauran'a getirildi. Böylece Jujhar Singh'in başlatmış olduğu bu isyan onun ölümü ile sonuçlandı¹⁴⁰.

İsyancıların ele geçen bütün malları ve isyancıların başları Şah Cihan'ın huzuruna gönderildi. Şah Cihan isyanı yakından takip edebilmek ve gerekirse müdahale edebilmek amacı ile Devletebad'a gelmiş ve burada Sehore'de kamp kurarak konaklamaktaydı. İsyancıların başları buradaki ordugaha gönderildi ve Şah Cihan'ın huzuruna getirildi. Şah Cihan bu başları insanlara ibret olması amacı ile halka sergilendi.¹⁴¹ Jujharın ele geçirilen haremdeki kadınlar başka haremlere dağıtıldı ve Jujhar Singh'in hayatta kalan oğulları ise İslamı kabul ederek sarayda eğitim görerek Şah Cihanın yanında yer almaları sağlandı.¹⁴²

2.3.Veraset Savaşları (1658)

Şah Cihan kendi döneminde çıkan kendi ülkesinin toprak bütünlüğüne zarar verecek her türlü baş kaldırıya oldukça sert bir şekilde ve taviz vermeden kapatırken kendi iktidarının sonu bir isyan sonucu gerçekleşmiştir. Bu isyan Şah Cihan'ın 4 oğlu

¹³⁹ İnayet Han, a.g.e. s. 162-164.

¹⁴⁰ Ahmad, a.g.e. s. 59.

¹⁴¹ İnayet Han, a.g.e. s. 165.

¹⁴² Saksena, A.g.e. s. 89.

arasında meydana gelen ve sonunda Şah Cihan'ın tahtının kaybetmesine neden olan veraset savaşları idi.

Genellikle Türk devletlerinde, Avrupalı devletler gibi tahta geçiş için herhangi bir sıralama meydana gelmediği gibi şehzadelerin tahta geçişi için çok fazla kural ve kaideye bulunmamaktadır. Yine hükümdarın hayattayken herhangi bir veliaht göstermez gösterse bile Türklerde ülke hanedan üyelerinin ortak malı sayılması doğrultusunda diğer şehzadelerin isyan etmesi sonucunda hem hükümdar hayatta hem de vefatından sonra şehzadelerin taht için isyan etmelerine neden oluyordu.¹⁴³ Yine şehzadelerin deneyim kazanmaları için belli bölgelere gönderilmeleri ve gönderildikleri yerlerde şehzadelerin hükümdar gibi davranmaları onları isyan etmeye iten ana nedenlerden biri idi¹⁴⁴.

Şah cihan dönemine geldiğimizde ise hala bu sistemin devam etmesi ve özellikle Şah Cihan'ın yapmış olduğu bazı hareketlerde şehzadelerin isyan etmesine neden olacaktır. Şah Cihan'ın Encüment Banu'dan olan dört oğlu hayatta idi. Bunlar Dara Şükuh, Şah Şüca, Evrengiz ve Murat Bakş idi¹⁴⁵.

En büyük oğlu Dara Şükuh; kibar, cömert, hoş sohbet ve özellikle sohbetlerde hazır cevaplılığı ile bilinirdi. Fakat kibirli biri idi. Kendisinden başka kişilerin tavsiyelerine kulak asmaz kendi bildiğini okurdu¹⁴⁶. Kendisin bu kibri kardeşleri ile yapacağı savaşta onu olumsuz olarak etkileyecek ve yanında bulunan adamların sözlerine güvenmeyerek yanlış stratejiler yapmasına neden olacaktı. Ayrıca Dara Şükuh tıpkı dedesi Ekber Şah gibi idi. Bütün dinler ile ilgileniyor bütün dinler hakkında bilgi edinerek bu dine mensup din adamları ile sohbetler ediyordu. Bu da özellikle Hindistan'da bulunan Jainler, Sihler ve Hindular ile iyi ilişkiler kurmasına neden oldu¹⁴⁷. Yine Dara Şükuh emrinde bulunan Hindu rahipler ile Hinduizm'in kutsal kitaplarından Upanişadları Farsçaya çevirtti ve 52 kitaptan oluşan bu koleksiyona Sırr-ı Ekber adını vererek de Ekber Şah'ın izinden gideceğini göstermiş oldu.¹⁴⁸ Dara Şükuh'un bu tarz faaliyetleri onun daha sonra Evrengiz tarafından

¹⁴³ İbrahim Kafesoğlu, Türk Milli Kültürü, Ötüken Neşriyat, İstanbul, Ekim 2016 s. 239-245.

¹⁴⁴ İsmail Aka, Timurlular Orta Asya'nın Parlak Devri, Kronik, Eylül 2020 İstanbul, s. 127.

¹⁴⁵ Richards, a.g.e. s. 203.

¹⁴⁶ François Bernier, Babürlü Devletinde Seyahatler, Çev: Emre Ömür, Divan Kitap, İstanbul 2025, s. 28.

¹⁴⁷ Hami Demir, Evrengiz Büyük Türk-Hint Hükümdarı, Selenge, Aralık 2024, s. 137-139.

¹⁴⁸ Richards, a.g.e. s. 196.

dinsiz olarak adlandırılarak savaş boyunca ve sonrasında bu şekilde propaganda yapılmasına neden olacaktı.

şah Cihan'ın ikinci oğlu Sultan şuca birçok özelliği ile ağabeyi Dara'ya benzese de ondan daha kararlı ve sağduyulu idi. Hitabet konusunda oldukęa başarılı olan şuca aynı zamanda birçok Raca'nında dostluğunu kazanmış bir kişi idi. Fakat dñyevi zevkler ile fazla ilgilenmesi onun bu taht savaşında geride kalmasına neden oldu¹⁴⁹.

şah Cihan'ın üçñncü oğlu Evrengzib ise oldukęa sağlam muhakeme yeteneğine sahip babasının tahta geğtiği andan itibaren birçok savaşta bulunmuş önemli bir komutan idi. Diğer kardeşlerinin aksine daha sade bir yaşam sürer hatta bir dervif gibi yaşardı. ¹⁵⁰ Evrengzib özellikle Nakşibendi şeyhleri ile olan iyi ilişkiler nedeni ile bu tarikata sıkı sıkıya bağlı idi. Diğer kardeşlerinin aksine içki ya da afyon kullanmaz bütün dini esaslara uymaya çalışır. Dñyevi işler ile ilgilenmez daha çok Kur'an'ı, Fıkıh risalelerini ve önde gelen İşlam alimlerinin eserlerini okuyarak bu şekilde davranmaya çalışan bir kimse idi¹⁵¹. Özellikle bu yaşantısı ve düşñnceleri onu Dara karşısında öne çıkarak önemli bir kitleyi yanına almasına neden olacaktı.

Dördñncü kardeş Murat Baķ diğer kardeşlerinden aşağı kalır bir seviyede değildi. Taht kavgası sırasında cesaretine ve gücüne güvenirdi., oldukęa cömert ve nazik bir kişi idi. Fakat o da şuca gibi daha çok eğlencelere ve dñyevi zevklere oldukęa bağlı bir kişi idi¹⁵².

Kardeşler arası taht kavgası başlamadan önce Dara şukuh Pencap valisi idi. Fakat kendisi valilik bölgesinde bulunmuyor burayı valileri aracılı ile yönetiyordu. şuca Bengal valisi idi. Evrengzib Dekken valiliği görevinde bulunuyor ve Murat Baķ'ı Güccarat valiliği görevinde bulunuyordu¹⁵³. şah Cihan bu dört oğlu arasında en çok Dara'yı tutuyor ve kendisinden sonra Babñrlñ tahtına geçmesi için onu destekliyordu. şah Cihan her fırsatta Dara'ya olan desteğini gösteriyor hatta onu şimdiye kadar hiçbir şehzadenin ulaşamayacağı bir mansap sayısı ile ödñllendirmiřti. şah Cihan, Dara'ya 60.000 mansap rñtbesine çıkarak ona Buland İkbāl unvanını

¹⁴⁹ Bernier, a.g.e. s. 29.

¹⁵⁰ Bernier, a.g.e. s. 31.

¹⁵¹ Richards, a.g.e. s. 197-198.

¹⁵² Bernier, a.g.e. s. 31-32.

¹⁵³ Bayur a.g.e. s. 222-223.

verdi¹⁵⁴. Dara'nın en büyük destekçisi babası Şah Cihan idi. Şah Cihan'ın yanı sıra Dara'nın tarafında bulunan önemli bir figür ise Cihanara Begüm idi. Cihanara Begüm annesinin ölümü üzerine harem yönetimini eline almış ve dönemin önemli figürlerinden biri olmuştur. Cihanara Begümün de arasının Şah Cihan ile iyi olması onun Dara lehine sürekli bir propaganda yapmasına olanak tanıdı¹⁵⁵. Şah Cihan'ın hayatta kalan diğer bir kızı Rüşenara Begüm ise Evrengzib'i destekliyor hatta sarayda onun en büyük destekçilerinden biri olarak karşımıza çıkıyordu. Özellikle Evrengzib'in uzakta olduğu dönemlerde sürekli onu sarayda olanlar hakkında haberdar ediyordu¹⁵⁶.

Kardeşler arası mücadelenin başlamasının fitilini Şah Cihan'ın hastalanması tetikledi. Şah Cihan günlük işlerini yapamayacak hatta halkın huzuruna çıkamayacak kadar rahatsızlandı. Bu süre zarfında kendisinin görevlerini Dara'ya devrederek onun veliahttı olduğunu herkese göstermek istedi.¹⁵⁷ Fakat Dara babasından yetkileri aldıktan sonra ilk olarak kardeşlerinin sarayda bulunan adamlarını ve hatta casuslarını engelleyerek saraydan ya da Şah Cihan'ın durumu hakkında herhangi bir haber almalarını engelledi. Belki de bu Dara'nın yaptığı en büyük hatalardan biri idi. Çünkü Şah Cihan'dan hiçbir şekilde haber alınamaması hükümdarın öldüğüne dair haberlerin yayılmasına neden olarak bir kaos ortamı yarattı. Bu kaos ortamında ilk harekete geçen Bengal'de bulunan Şah Şuçā oldu. O babasının öldüğüne dair iddialar üzerine kendisini kral ilan ederek Dara'nın karşısına çıkan ilk rakibi oldu¹⁵⁸.

Şah Şuçā'nın kendisini kral ilan etmesinden sonra ikinci harekete geçen Gücerat'ta bulunan Murat Bakş oldu. Murat Baks'ide kendisini hükümdar ilan ederek Surat'te bulunan hazineyi ele geçirmek için harekete geçti. Surat şehrine gelerek kaleyi kuşattı. Murat Bakş bu kaleyi ele geçirebilmek için Portekizlerden öğrendiği lağımçılık tekniği ile kalenin surlarını geçti ve Surat kalesini ele geçirdi¹⁵⁹. Bernier'in seyahatnamesin de yazdığına göre Murat Baks'i Surat'tan beklediği kadar bir hazine

¹⁵⁴ İnayet Han, a.g.e. s. 505.

¹⁵⁵ Richards, a.g.e. s. 196.

¹⁵⁶ Demir, a.g.e. s. 141.

¹⁵⁷ Saqi Must'ad Khan, Maasir-i Alamgiri, Çev: Jadunath Sarkar, Calcutta 1947, s. 1.

¹⁵⁸ İnayet Han, a.g.e. s. 545.

¹⁵⁹ Bernier, a.g.e. s. 50.

elde edemedi fakat bu kaleyi ele geçirmesi onun ününü arttırarak bir şöhret elde etmesine neden oldu¹⁶⁰.

Dekken' de bulunan Evrengzib ise kardeşlerinin aksine direk kendini hükümdar ilan etmedi ve daha stratejik hareket etti. O ilk olarak Dekken'in ileri gelen soyluları ile bağlantı kurarak onlarla ittifaklar kurdu¹⁶¹. Özellikle Mir Cümle Muhammet Han ile yapmış olduğu ittifak anlaşması onun elinin daha da güçlenmesine neden oldu¹⁶². Aynı zamanda Evrengzib, Dara gibi bir anda tüm kardeşlerini karşısına almadı onlar ile iletişim halinde kaldı. Özellikle Murat ile ittifakını daha da ileri götürerek Dara karşısında beraber savaşmalarını sağladı¹⁶³.

Dara'ya karşı ilk harekete geçen ve Dara'nın da ilk halletmem gereken kişi olarak gördüğü Şuca oldu. Şuca bir ordu hazırlayarak Agra'ya doğru yola çıktı¹⁶⁴. Şuca'nın Agra'ya doğru geldiği haberi Dara'ya ulaşınca o Şah Cihan'ı kardeşleri üzerine sefer yapmaya ikna etti. Oğlu Süleyman Şukuh'u ve Raca Jai Singh'i kardeşi Şuca üzerine gönderdi¹⁶⁵. İki tarafın orduları karşı karşıya geldiğinde top atışları ile başlayan savaş kısa sürede Şah Şuca'nın aleyhinde ilerlemeye başladı. Kaybetmeye başladığını gördüğü anda etrafında kalan az bir kuvvet ile geri çekildi. Bu yenilginin ardında Şuca'ya destek veren devlet adamları özellikle İran kökenliler kendisini terk ederek desteklerini çektiler. Diğer taraftan ise Dara'nın oğlu Süleyman Şukuh adını bu zafer ile daha fazla duyurdu¹⁶⁶.

Dara oğlunu Şuca'nın üzerine göndererek ondan kurtulmuştu fakat arkada diğer iki kardeşi daha bulunmaktaydı ve bu iki kardeş Evrengzib ve Murat Bakş bir araya gelerek Dara'ya karşı güçlerini birleştirmişlerdi¹⁶⁷. Bu sırada sağlığı iyi giden Şah Cihan kardeşler arası mücadeleyi bitirebilmek için iki oğluna da mektup göndererek iyileştğini ve bu savaşa son vermelerini söyledi. Şehzadeler bu mücadeleye son vermediği gibi bir de Şah Cihan'ın öldüğüne ve mührünü elinde bulunduran Dara'nın onları kandırmak için bu mektubu gönderdiğini söylemeye başladılar. Babalarına karşı isyancı gözükmemek içinde eğer doğru ise babaları

¹⁶⁰ Bernier, a.g.e. s. 51.

¹⁶¹ Richards, a.g.e. s. 204.

¹⁶² Bernier, a.g.e. s. 48-50.

¹⁶³ Richards, a.g.e. s. 204.

¹⁶⁴ Bernier, a.g.e. s.46.

¹⁶⁵ Saqi Must'ad Khan, a.g. e. s. 1.

¹⁶⁶ Bernier, a.g.e. s. 53-54

¹⁶⁷ Bayur, a.g.e. s. 233.

hayatta ise onu görerek ayaklarına kapanacakları şeklinde çevreye söylentiler yaymaya başladılar¹⁶⁸.

Hazırlıklarını tamamlayan her iki tarafta birbirleri üzerine doğru hareket ettiler. Dara, Şambal Nehrine gelerek burada Evrengzib' in kuvvetlerini engellemek amacı ile tahkimatlar kurdu. Şambal Nehrinin karşı kıyısına gelerek burada duran Evrengzib kardeşinin ordusunda bulunan casusları sayesinde Dara'nın ordusunu ve kurmuş olduğu tahkimat hakkında bilgi edindi bunun üzerine hemen çadırlarını Dara'nın görebileceği bir alana kurarak bölgenin yerlilerinden olan rehberi sayesinde nehrin sığ bir tarafını bularak buradan karşıya geçti. Böylece Evrengzib ve kuvvetleri burada önlerine koyulan barikata takılmadan karşıya geçerek yollarına devam ettiler. Evrengzib' in bu hareketi fark eden Dara hızla ordusunu toparlayarak Yamuna Nehrine doğru hareket etti. Evrengzib' in yapmış olduğu bu hareket ile Dara üstünlüğünü ve hâkim konumunu kaybetti. Çünkü artık alan seçerek istediği yerde savaşı başlatma olanağı Evrengzib' in eline geçmişti ve böylece Evrengzib bu fırsatı kullanarak Agra'ya 5 fersah (27.780 metre) uzaklıkta olan Samugarh mevkisine gelerek burada bulunan hâkim konumu alarak burada ordusunu dinlendirerek savaş pozisyonu aldı¹⁶⁹.

Dara'da buraya gelerek ordusunu kurarak mevki aldı. İki ordu 3 gün boyunca savaşımadan burada bekledi. Bu bekleme süresin de Dara'ya oğlu Süleyman Şükuh'u bekleyerek onunla birlikte gelecek olan kuvvetler ile daha güçlü bir şekilde saldırması yolunda öğütler verilse de o bu öğütlere kulak asmadı.¹⁷⁰ Dara ordusunu üç bölüme ayırmıştı. Sağ kanat Celilullah Han'ın komutasına, Sol kanat Raca Satar Sal ve Ram Singh Rathor ile Rüstem Han'a verilmiş merkezde ise kendisi bulunuyordu. Ordunun en önünde toplar bulunuyor ve onun arkasında askerler savaş düzeni almıştı. Evrengzib' de ordusunu Dara'nın gibi yerleştirmiş fakat tek fark olarak sağ ve sol kanatta bulunan kuvvetlerin arasını toplar koyulmuş ve bu toplar gizlenerek karşı taraf şaşırtılmaya çalışılmıştı¹⁷¹.

İki taraf arasında şiddetli çarpışmalar devam ederken Dara en büyük hatalarından birini yaptı ve savaş filinden inerek atına bindi. Bu da ordu içerisinde Dara'nın öldüğüne dair haberlerin yayılmasına neden oldu¹⁷². Onun bu büyük hatası

¹⁶⁸ Bernier, a.g.e. s. 52.

¹⁶⁹ Bernier, a.g.e. s. 62-63.

¹⁷⁰ Bernier, a.g.e. s. 63.

¹⁷¹ Bernier, a.g.e. s. 63-65.

¹⁷² İnayet Han, a.g.e. s.552.

sonucunda artık savaşı kazanma ihtimali kalmamıştı bunun üzerine Dara, küçük bir destekçi grubu ile savaş meydanından kaçarak Ekberabad'a sığındı ve burada bulunan ailesini ve hazineyi yanına alarak Lahor'a doğru hareket etti. Dara yenilgisinin utancından Şah Cihan'ın huzuruna çıkmadı ve hızlı bir şekilde hareket ederek buradan uzaklaştı¹⁷³.

Bir kardeşinden kurtulan Evrengzib için şimdi sıra ikinci kardeşinden kurtulmaya gelmişti. Evrengzib ordugahında bir yemek verdi ve bu yemeğe kardeşi Murat'ı da davet etti. Murat Bakş'ı gitmemesi gerektiği konusundaki tüm telkinlere rağmen bu yemeğe katıldı. Yemekte tutuklanan Murat Bakş'nın daha sonra kellesi koparılarak öldürüldü ve böylece Evrengzib hükümdarlık yolundaki bir engelden de kurtulmuş oldu¹⁷⁴.

Evrengzib daha sonra Bagh-ı Dehra'ya gelerek burada konaklamaya başladı. Burada bulunduğu süre zarfında çeşitli kişiler gelerek kendisine saygılarını sundular. Kendisini ziyaret edenler arasında kız kardeşi Cihanara Begüm de bulunuyordu. Yine burada iken Şah Cihan'a bir mektup yazarak gönderdi.¹⁷⁵ Bu mektuba karşılık olarak Şah Cihan da ona bir mektup yazarak Hidayet Han ve fazıl Han elçiliğinde Evrengzib'e gönderdi. Mektupta Şah Cihan, Evrengzib'i huzuruna çağırıyordu. Fakat Evrengzib bunun bir tuzak olduğu konusunda uyarıldı¹⁷⁶. Bernier'in seyahatnamesine yazdığına göre plan Evrengzib'i hareme çekerek burada Cihanara Begüm ve tatar kadın birliği tarafından tutuklanarak ortadan kaldırılması yönünde idi. Fakat bu planın casuslar vasıtası ile Evrengzib'e bildirilmesi üzerine başarısızlıkla sonuçlandı¹⁷⁷.

16 Haziren 1658 tarihinde Evrengzib Ekberabad Kalesini kuşatma altına aldı ve iki gün sonra 18 Hazirende Şah Cihan kaleyi Evrengzib' in oğlu Muhammed Sultan'a teslim etti¹⁷⁸. Kaleye girilmesi ile Şah Cihan esir alındı ve vefat edene kadar esir hayatı yaşadı¹⁷⁹. Evrengzib' in kaleyi ele geçirmesi ve Şah Cihan'ı esir etmesi ile Şah Cihan'ın 30 yıl süren hükümdarlık süreside bitmiş oldu. Bu tarihten itibaren Babürlü Devletin başında Evrengzib bulunacaktır.

¹⁷³ İnayet Han, a.g.e. s. 552.

¹⁷⁴ Saqi Must'ad Khan, a.g.e. s. 3

¹⁷⁵ Saqi Must'ad Khan, a.g.e. s. 3

¹⁷⁶ İnayet Han, a.g.e. s. 552.

¹⁷⁷ Bernier, a.g.e. s. 79.

¹⁷⁸ Bernier, a.g.e. s. 553.

¹⁷⁹ Demir, a.g.e. s. 147.

3. ŞAH CİHAN DÖNEMİ DIŞ SİYASET

Şah Cihan dönemi, Babürlü Devletinin dış siyasette en aktif olduğu dönem olarak karşımıza çıkmakta. Ekber Şah (1556-1605) döneminde başlamış olan Dekken Bölgesine yönelik seferler kendisinin döneminde de devam etmiş ve burada bulunan birçok kale Babürlü sınırlarına katılmıştır. Şah Cihan döneminde dış siyasette bir diğer önemli konu Safevi Devleti (1501-1736) ile olan Kandahar meselesi idi. Cihangir döneminde Safevilerin kontrolüne geçen Kandahar Şah Cihan döneminde geri alınması ve elde tutulma meselesi iki devlet arasındaki siyasetin temelini oluşturacak. Şah Cihan atalarının toprakları olan Türkistan'ı elde etmeye en fazla yaklaşan hükümdar olacak. Onun dönemin Babürlerin Türkistan siyasetinde en aktif oldukları dönem olacak. Bu dönemde Babürler Osmanlı Devleti (1299-1922) ile iyi ilişkiler kurarak Safevilere karşı bir Sünni blok oluşturma çabası içerisine bulunulacak. Tüm bunlar Şah Cihan'ın aktif bir dış siyaset izlemesine neden olacak.

3.1. Buhara Hanlığı ile İlişkileri

Şah Cihan dönemi dış siyasette oldukça faal bir dönem olarak karşımıza çıkıyor. Şah Cihan kendisine elde etmesi gereken ve Babürlü hakimiyeti altına alması gereken bölgeler belirlemiş ve saltanatı boyunca bu bölgelerde hakimiyet kurabilmek amacı ile çalışmıştır. Bunlardan biri de atalarının toprağı olan bölgeleri tekrardan ele geçirmek idi. Babür kendi döneminde dedesi Timur'un (1370-1405) topraklarını özellikle Semerkant'ı elinde tutamamış hatta Türkistan coğrafyasını terke ederek Hindistan'a gelerek burada kendi yönetim merkezini kurmak zorunda kalmıştı. Fakat Babür hiçbir zaman atalarının topraklarından vazgeçmemiştir. Aynı şekilde diğer Babürlü hükümdarları da atalarına ait olan bu toprakları geri almak amacından asla vazgeçmedi. Fakat bu amacı gerçekleştiremediler. Şah Cihan da kendi hükümdarlık döneminde atalarının topraklarını ele geçirmeyi deneyen hatta bu yolda en çok emek harcayan hükümdar olarak karşımıza çıkıyor.

Bu dönemde Türkistan'da bulunan Buhara Hanlığı, Muhammet Şibani'nin (1501-1510) 1500 yılında bölgeyi Timurluların elinden alması ile Buhara'da Şibaniler yönetimi kuruluyor¹⁸⁰. 1601 yılına kadar Şibaniler Hanlığı yönetirken daha sonrasında yönetim Astarhanlılar sülalesine geçiyor. Bu aile Çengiz Han'ın büyük oğlu Cuci'nin on üçüncü oğlu Tokay Temur soyundan geliyordu. Buhara'ya Astarhan'dan geldikleri için bu şekilde isimlendiriliyordu. 1601 yılında hanlığı yönetmeye başlayan bu aile 1756 yılına kadar hanlığı yönetecekler¹⁸¹.

Özellikle Babürlerin bu ile Hanlık ile olan ilişkileri İmam kulu Han'ın (1611-1642) hükümdarlık yılları ve özellikle onun Belh yöneticisi olan kardeşi Nadir Muhammet Han döneminde yine Nadir Muhammet Han'ın (1642-1645) yönetimde bulunduğu yıllar ve Nadir Han'ın oğlu Abdülaziz'in (1645-1681) hükümdarlığı yıllarında babası Nadir Muhammet'in yine Belh valisi olması ve tahtı geri almak için yapmış olduğu mücadeleler çerçevesinde şekillenerek bu dönemlerde gerçekleşmiştir¹⁸².

Yukarıda da söylediğimiz gibi Babürlü hükümdarları her zaman atalarından kalma bu toprakları geri almak için hep istek duymuşlardır. Ekber Şah bölgeye sefer düzenleme fırsatı yakaladığında Şehzade Selim'in isyanı nedeni ile bu seferden vazgeçmek zorunda kalmıştır. Cihangir'de babası gibi bölgeyi ele geçirmek istese de devletin içlerindeki karışıklık nedeni ile bölgeye sefer yapmaya fırsat bulamamış ve bu yüzden Buhara Hanlığı ile iyi ilişkiler kurmuştur¹⁸³.

Fakat Belh valisi olan Nadir Muhammed Han, Cihangir'in vefatını fırsat bilerek Kabil'e saldırdı. Nadir Muhammed'in amacı Kabil'i alarak şehrin etrafında bulunan alanları ele geçirmek idi. Çünkü Nadir Muhammed eğer Kabil'i alırsa çevresinde bulunana alanları kolayca ele geçirebileceğini düşünüyordu. Bu düşünce sonucunda Cihangir'in ölümünü de fırsat olarak gördü ve Kabil'e doğru harekete geçti. Pamgan civarına geldiğinde kuvvetlerini bölerek bölgede bulunan diğer yerleşim alanlarını saldırması için görevlendirdi. Daha sonra ordu Kabil önlerine gelerek şehri kuşattı. Nadir Muhammed kalenin önüne gelince kale komutanına kaleyi teslim etmesi yönünde haber gönderdi fakat kale komutanı bu çağrıyı karşılıksız bırakarak ölene

¹⁸⁰ Murat Özkan, Buhara Hanlığı (1500-1920), Selenge, İstanbul 2021, s. 29-30.

¹⁸¹ Özkan, a.g.e. s. 49.

¹⁸² Özkan, a.g.e. s. 54-55.

¹⁸³ Saksena, a.g.e. s. 182.

kadar savaşacakları yönünde mesaj gönderdi. Bu haberin Nadir Muhammet'e ulaşması ile Özbekler tüm kuvvetleri ile kuşatmayı başlattılar. Kalenin etrafına hendekler kazarak tabyalar kurdular fakat Babürlü birlikleri kaleden çıkarak Özbeklerin hendeklerine saldırdı. Özbeklere büyük oranda kayıplar verdirdiği gibi buraya kurulan tabyaları da yıktılar¹⁸⁴.

Şah Cihan, Nadir Muhammed Han'ın Kabil'e saldırdığı haberini alınca derhal Han-ı Hanan Mahabat Han'ın emrine 20.000 kişilik bir kuvvet vererek Nadir Muhammed üzerine gönderdi. Kabil Valisi olarak Leşker Han'da Özbeklerin Kabil'i kuşattığı haberini duyunca derhal ilerlemeye başladı. Mahabat Han ve takviye kuvvetlerin gelmesini beklemeden hızla Kabil'e doğru ilerledi. Nadir Muhammed, Leşker Han ve arkasından takviye Babürlü birliklerinin geldiği haberini alınca artık 3 ay boyunca devam eden kuşatmada yorulmuş ve birçoğu dağılmış olan ordusunu bu takviye birliklerin önüne çıkarmayı doğru bulmadı ve Kabil kuşatmasını kaldırarak ordusu ile birlikte Belh yönüne doğru ilerlemeye başladı. Ordusunu o kadar hızlı ilerletti ki Babürlü ordusu arkasından takip etseler de Nadir Muhammed'i ve kuvvetlerini yakalayamadılar¹⁸⁵.

Nadir Muhammed'in bu saldırılarından sonra Buhara Hükümdarı İmam Kulu Han (1582-1633), Şah Cihan ile dostane ilişkiler kurarak kardeşinin aksine ilişkilerini dostane bir çizgide tutmayı amaçlıyordu. Bu yolda göndermiş olduğu elçi Şah Cihan tarafından olumlu karşılandı. Çünkü Şah Cihan'da Nadir Muhammet ile meydana gelen olumsuzluklara rağmen İmam Kulu ile iyi ilişkiler kurmak istiyordu¹⁸⁶. Şah Cihan'ın bu dönemde Buhara Hanlığı ile iyi ilişki kurmasının ana nedeni önceliğinin Kandahar olması idi. Şah Cihan ilk olarak Kandahar meselesini çözmek istiyordu. Bu yüzden Buhara Hanlığı ile iyi ilişkiler kurdu¹⁸⁷.

Nadir Muhammed Han Kabil'i ele geçirme girişiminden 2 yıl sonra 1628 yılında Şah Cihan'a Vakkas Hacı isimli bir elçi göndererek Şah Cihan ile ilk diplomatik temaslarını kurmuş oldu. Şah Cihan'da Nadir Muhammed Han'ın bu girişimine

¹⁸⁴Kenbu, Muhammed Salih. Amal-i Salih. C. I. Ed. Gulam Yezdani. Lahor: Şefik Pres, 1967, s. 243-246.

¹⁸⁵ İnayet Han, a.g.e. s. 24-25.

¹⁸⁶ Abdur Rahim, Mughol Relations with Persia and Central Asia, Department Of History Muslim University, Aligarh, s. 90-91.

¹⁸⁷ Cihan Oruç, Şah Cihan Dönemi Babürlü Devletinin Dış Politikası, Sakarya Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Temmuz 2019, s. 74.

karşılık vererek Terbiyat Han'ı elçi olarak Nadir Muhammed'e gönderdi¹⁸⁸. Bundan sonra iki hükümdar arasında elçiler gidip gelerek belli bir dönem boyunca herhangi bir mücadele gerçekleşmedi. Yukarıda bahsettiğimiz gibi Şah Cihan'ın bu dönem daha çok Kandahar'ı Safevilerden geri almak amacı ile faaliyetlerde bulunması ve Kandahar'ı alabilmek için Şii Safevilere karşı Sünni bir blok kurmak istemesi ve bu Sünni blok içerisinde Buhara Hanlığının da bulunmasını istemesi nedeni ile Nadir Muhammed Han'dan gelen tüm elçileri iyi bir şekilde karşıladı¹⁸⁹.

Fakat Kandahar'ı ele geçirdikten sonra iki devlet arasındaki ilişkiler bozulmaya başlayacak. Şah Cihan Kandahar'ı ele geçirdikten sonra Şah Cihan Lahor'a ve oradan da Kabil'e gelerek buralarda ziyarette bulunmuştur¹⁹⁰. Yine Kandahar'ın fethinden sonra Nadir Muhammed Han'da Şah Cihan'a elçi göndererek askeri başarısı için tebrik etmiştir¹⁹¹. Nadir Muhammed Han'ın elçi göndermedeki maksadı Şah Cihan'ın bundan sonraki hareketini özellikle de Belh üzerine yapacağı hareketleri öğrenmek idi. Şah Cihan'da aynı plan ile Kabil bölgesine gelerek buradan sonra muhtemelen Buhara Hanlığı üzerine bir sefer planlıyordu fakat tekrar Safeviler ile olan ilişkiler nedeni ile bu planını Kabil gezisi sırasında gerçekleştiremedi¹⁹².

1642 yılına gelindiğinde ise Buhara tahtında değişiklik meydana geldi. İmam Kulu Han rahatsızlığı nedeni ile tahtı kardeşi Nadir Muhammed'e bırakarak kutsal topraklara doğru yola çıktı¹⁹³. Fakat Nadir Muhammed başa geçtiğinde halk ve ulema tarafından kabul görmedi. Nadir Muhammed her ne kadar kendini kabul ettirebilmek amacı ile etrafına altınlar saçsa da bu ise yaramadı kendisine karşı isyan başladı. İsyan başladıktan kısa süre sonra Nadir Muhammed'in oğlu Abdülaziz isyancılara katılarak babasına karşı baş kaldırdı. Abdulaziz'den kısa süre sonra diğer bir oğlu Subhan Kulu'da babasına karşı isyan edenlere katıldı. Nadir Muhammed Han kendisine karşı isyan eden oğullarına daha fazla direnemedi ve tahtan feragat ederek kaçtı. Nadir Muhammed tahtını kaybetmesi üzerine Şah Cihan'dan yardım istemeye karar verdi¹⁹⁴. Nadir Muhammed'in Şah Cihan'a gönderdiği elçi 11 Ocak 1646 tarihinde Babürlü

¹⁸⁸ İnayet Han, a.g.e. s. 94.

¹⁸⁹ Rahim, a.g.e. s. 91.

¹⁹⁰ İnayet Han, a.g.e. s. 254.

¹⁹¹ İnayet Han, a.g.e. s. 247.

¹⁹² Oruç, a.g.t. s. 76-77.

¹⁹³ Arminius Vanbery, History of Bokhara, Hemry S. King&Co, London 1873 s.320

¹⁹⁴ Vanbery, a.g.e. s.320-321.

Sarayına gelerek Şah Cihan'ın huzurunu çıkararak Nadir Muhammed'in göndermiş olduğu yardım mektubunu hükümdara sundu¹⁹⁵.

Şah Cihan, Nadir Muhammed'in mektubunu aldıktan sonra bunu bölgeye yapacağı bir sefer için bahane olarak kullanma imkânı bulmuş oldu. Bundan kısa süre önce Şah Cihan ilk olarak Nadir Muhammed'in Kahmard Kalesini zorla ele geçirerek burayı oğlu Sultan Kulu'ya vermesi üzerine Şah Cihan burayı ele geçirmek amacı ile Ali Merdan Han'ı Kabil'e göndererek orada kendisinden emir beklemesini istedi. Bu süreçte Şah Cihan'ın aklına Bedeşşan'ı tamamen Babürlü topraklarına katmak gerektiği geldi ve bu yüzden Asalat Han'ın emrine çok fazla ahadis, mansapdar ve tüfekli er vererek Ali Merdan Han'a katılması için gönderildi. Asaf Han Kabil'e geldiğinde bölgede işler karışmaya başlamış ve Nadir Muhammed'in oğlu Abdülaziz babasına isyan ederek taht için babası ile çatışmaya başlamıştı. Babürlü birlikleri Buhara Hanlığının içinde bulunduğu bu kargaşadan yararlanarak Kahmard Kalesini almayı planladılar. Bunun üzerine Ali Merdan Han Mansaptarlara ait olan 1000 süvari Kabilli ahadisler ve kendisinin ordusunda da eklenen askerler ile toplam 2000 bulan kuvvet ile Halil Bey'i kale üzerine gönderdi. Gönderilen bu birlik kaleye ulaştığında kalede bulunan az sayıdaki birlik Babürlü kuvvetlerinin yaklaştığını görünce kaçtı. Böylece herhangi bir çarpışma gerçekleşmeden kale Babürlü kuvvetlerinin kontrolüne geçti. Fakat Halil Bey kalede az sayıda asker bırakarak kalenin ihtiyaçları için ayrıldığında Özbekler kaleye saldırarak kaleyi tekrar ele geçirdiler. Bu haber Ali Merdan Han'a ulaştığında, Ali Merdan Han şimdilik yüksek kesimlere gitmek tehlikeli olacağını düşünerek kalenin fethini erteledi ve yönünü Bedeşşan'a doğru çevirdi¹⁹⁶.

Ali Merdan Han ve Asalat Han Bedeşşan üzerine sefer yapmaya karar verdiler ve bunun için Hincan bölgesine bir keşif seferi yapılması yönünde gönderilmesi gerekti. Bunun üzerine Asalat Han 10.000 kişili süvari birliği ile bölgeye doğru hareket etti. Fakat 7 günlük planlananda daha uzun sürse de daha sonra geri dönerek Şah Cihan için bir rapor hazırladı. Rapor da yolların darlığı ve engebeli oluşu nedeni ile tam olarak Bedeşşan'a ulaşamadığı yazıyordu. Şah Cihan bu haberi alınca ve üstüne üstün Kahmard Kalesi'nin kaybedildiğini de öğrendiğinde oldukça canı sıkıldı. Kabil'e haber göndererek bölge yapılacak herhangi bir sefer için hazır kalmaları yazarak bir sonraki hamlesini planlamaya başladı. Şah Cihan bu kez bölgeyi ele

¹⁹⁵ Saksena, a.g.e. s. 194.

¹⁹⁶ İnayet Han, a.g.e. s. 323-328.

geçirmek amacı için Raca Jagat Singh'i bölgeye gönderdi. Raca Jagat Singh, Tul geçidini geçerek bölgeye girdi. Hust bölgesine geldiğinde bölge halkının ona itaatini sunması ile otağını buraya kurdu ve bu bölgeye bir kale yapılması emrini verdi. Burada 3 gün kaldıktan sonra İndarab'a geldi ve burada da kale kurmak için hazırlıklara başladı. Bu sırada kendisi üzerine gönderilen Özbekler'in saldırısına uğradı. İki taraf arasında meydana gelen çatışmalarda çok sayıda Özbek öldürüldü. Özbekler Raca Jagat Singh'in ordusunun kendilerinden güçlü olduğunu görerek geri çekilmek zorunda kaldılar. Raca Jagat Singh hemen zafer haberini Ali Merdan Han'a gönderdi ve ondan takviye birlik ve mühimmat talebinde bulundu¹⁹⁷.

Şah Cihan'ın Bedehşan üzerine daha önce yapmış olduğu ve başarısız olduğu bu seferler Nadir Muhammed'in tahtını kaybederek Belh'e çekilmesi ile değişti. Yukarıda da söylediğimiz gibi Nadir Muhammed, Şah Cihan'dan yardım istedi. Şah Cihan bu yardım talebini bölgeye yapacağı seferler için bir neden olarak görecekti ve iş karışıklıkları bahane ederek bölgeye seferler düzenleyecekti¹⁹⁸.

Şah Cihan ilk olarak küçük oğlu Murat Bakş'ı Belh ve Bedehşan üzerine yapacağı sefere atadı. Rütbesini arttırıp çeşitli hediyeler sunduktan sonra Murat Bakş'ın komutasına 50.000 süvari ve 10.000 piyade vererek bölgenin fethi ile görevlendirdi. Sefer için Babürlü birlikleri sekiz ayrı birliğe bölündü. Hem ana birlik hem de öncü birlikler toplam 12.000 süvari ve 2.000 piyadeden oluşmaktaydı. Artçı birlikler ise 2000 süvariden meydana gelmekteydi. Ana birliklerin başında Murat Bakş vardı. Murat Bakş'e burada 400 soylu ve mansapdar, 1000 ahadi eşlik ediyordu. Öncü birliklerin başına Bahadır Han geçirildi. Öncü birlikler 470 üst düzey rütbeli ve 1000 kişilik tüfekli birlikten oluşuyordu. Racputların başına Raca Bithaldas geçirildi. Merkez tarafın Sağ kanata Asalat Han geçirildi. Sol kanatın başına Halilullah Han geçirildi¹⁹⁹.

16 Şubat 1646 tarihinde Murat Bakş komutasındaki ordu harekete geçti ve Kabil dağlarındaki havanın yumuşamasını da fırsat bile ordunun bir kısmı Paşever yolu ile bir kısmı da Bengiş yolunun yüksek ve alçak bölgelerinden geçerek Kabil'e ulaşarak burada birleştiler. Bundan sonraki plan şu şekilde idi. Kılıç Han, Halilullah

¹⁹⁷ J. Hutchison- J. Ph. Vogel, History Of Pencap Hill State, Lahor Superintendent Government Printing, Lahor 1933 s. 244-249.

¹⁹⁸ Oruç, a.g.t. s. 91.

¹⁹⁹ İnayet Han a.g.e. s. 335-336.

Han ve Mirza Nevrez Darra Nehri yolu ile ilerleyerek Kahmard Kalesini ele geçirecek ve Ghauri'ye ilerleyerek burayı da ele geçirip Murat Bakş ile birleşerek Bedehşan topraklarını fethederek Belh'e ilerleyeceklerdi²⁰⁰. Yapılan bu plan Şah Cihan'ın bölgenin kontrolünün Babürlere geçmesi konusunda ne kadar istekli olduğunu ortaya koyuyordu. Fakat seferin sonucu hiç de istediği gibi meydana gelmedi.

15 Mayıs 1646 tarihinde şehzade Murat Bakş'ı Kabil'e vardı ve 9 gün sonra Asalat Han ve Bahadır Han komutasındaki bir birliği Tul yolundaki karları temizletti. 26 Mayıs'ta Kabil'den ayrıldı. Birlikler Çarikara'a geldiğinde ise Kılıç Han ve diğerleri Ghauri'ye gönderilirken Şehzade Murat Bakş, Bedehşan' a doğru hareket etti²⁰¹. Bu sırada Nadir Muhammed'in bir diğer oğlu Hüsrev Sultanda bulunduğu bölgede isyanlar meydana gelip bu isyanları engelleyemeyince bu sefer Şah Cihan'a itaatini sundu. Bölgede bulunan şehzade Murat Bakş' in huzuruna getirildi. Burada şehzade ile görüşükten sonra Kabil'e doğru yola çıkarak Şah Cihan'ın huzuruna geldi. Şah Cihan onu kibar bir şekilde karşıladı ve Hindistan'da kalabilmesi için ona bir mesken tahsis etti²⁰².

Kılıç Han, Halilullah Han ve Mirza Nevrez Darra Nehri boyunca hareket ederek Kahmard bölgesi sınırları içerisinde kalan Gumbazak'a geldiler. Bu bölgeye geldikten sonra burada bulunan tüccarlardan Özbeklerin, Babürlü ordusuna saldırmak gibi bir emellerinin olmadığını öğrendiler bunun üzerine Kılıç Han, Halil Bey komutasındaki bir birlik izlemeyeceği Kahmard Kalesine doğru ilerleme emri verdi. Kendisi de diğerleri ile birlikte oldukça zor bir yol olan Dandan Shikan geçidini kullanarak ilerlemeye başladılar. Babürlü birliklerinin geldiğini gören askerler korkuya kapıldı. Bazıları geçitleri koruma bahanesi ile kaleden kaçarak kale komutanını az bir kuvvet ile orada bıraktı. Geride kalanlar direniş gösterse de Babürlü birlikleri kaleye girerek burayı ele geçirdi. Kalenin fethi derhal Şah Cihan'a bildirildi. Kalenin fethini duyunca Şah Cihan Halil Bey'i kale komutanlığı ve civarda bulunan Hazaraların kontrolü ile görevlendirdi²⁰³.

Kılıç Han, Halilullah Han ve Mirza Nevrez iki gün kalede kalıp kalenin gerekli ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra Ghauri'ye doğru harekete geçtiler. Babürlü

²⁰⁰ İnayet Han, a.g.e. s. 336.

²⁰¹ Saksena, a.g.e. s. 196.

²⁰² İnayet Han, a.g.e. s. 340-342.

²⁰³ İnayet Han, a.g.e. s. 343-344.

birliklerinin öncüleri kaleye yaklaştığında kalenin komutanı bunları sık sık kaleye saldıran Hazaralar sandı ve onlara karşı 300 kişi ile dışarı çıktı. Kuvvetlerin arasında meydana gelen çatışmadan sonra Özbekler geriye çekilmeye başladılar. Özbekler kaleye girerek hemen kapıları kapattılar ama Babürlü birlikleri kapıyı kırarak içeri girdiler ve burada bulunan Özbek kuvvetleri yapılan çatışmalar sonucunda kaleyi ele geçirdiler. Kale Babürlerin eline geçince haber hemen Şah Cihana gönderildi ve kale yönetimi İhtimam Han'a bırakıldı. Geri kalanlar ise Şehzade ile birleşmek için yola çıktılar²⁰⁴.

Şehzade Murat komutasındaki birliklerde Belh'e doğru ilerlediler birlikler Narin'e geldiğinde buradan Asalat Han komutasındaki bir birlik Kunduz kalesine doğru hareket etti. Kalede bulunan Özbeklerin kaçması ile kale Asalat Han'ın birliği tarafından ele geçirildi²⁰⁵. Kunduz'un ele geçirilmesinden sonra Şah Cihan, Nadir Muhammed'e bir mektup yazarak Babürlü ordusunun Türkistan seferini neden yaptığını açıklayarak, Nadir Muhammed'in oğlu Hüsrev Sultanında kendisine itaat ettiğini yazarak aslında onun da kendisine itaat etmesini istiyor²⁰⁶. Nadir Muhammed Han, Şah Cihan'ın mektubuna karşılık olarak ülkenin Şah Cihan'a ait olduğunu söyleyerek şehzade bölgeye geldiğinde Belh'i ona teslim edeceğini söyleyerek, daha sonra hac ziyareti için Şah Cihan'dan izin istediğini yazmaktadır²⁰⁷.

Murat Bakş ilerlerken Nadir Muhammed'in iki oğlu Behram Sultan ve Subhan Kulu Sultan şehzadenin otağına gelerek onu ziyaret ettiler. Murat Bakş onları büyük bir ikram ve izzet ile karşılayarak onları huzuruna kabul etti. Görüşmede Murat Bakş tıpkı babasının Nadir Muhammed'e söylediklerini tekrarlayarak bölgeye sükûnet getirmek amacı ile geldiklerini tekrarladı. Görüşmeden sonra ise tekrar yola çıkarak Belh'e doğru ilerlemeye başladı. Yolda tekrardan Nadir Muhammed'e mesaj göndererek hem uygun bir karşılama merasimi düzenlemesini hem de şehre girebileceği uygun zamanı kendisine bildirmesini söyledi²⁰⁸.

Prens kısa süre sonra İshak Bey'i tekrar Nadir Muhammed'e göndererek Nadir Muhammed'i şehzade ile görüşmeye ikna etmek amacı ile gönderdi. Fakat Nadir

²⁰⁴ İnayet Han, a.g.e. s. 344-345.

²⁰⁵ Saksena, a.g.e. s. 197.

²⁰⁶ Şah Cihan'ın, Nadir Muhammed'e yazdığı mektubun tam metni için bkz. İnayet Han, a.g.e. s. 346-348.

²⁰⁷ İnayet Han, a.g.e. s. 348.

²⁰⁸ İnayet Han, a.g.e. s. 348-350.

Muhammed korkuya kapıldı ve asıl kaçma niyetini herkesten gizleyerek şehzade için karşılama töreni hazırlamak amacı ile Bagh-ı Murat'a gittiğini söyleyerek kaleden ayrıldı. Keledekiler onun yokluğunu anca öğle namazından sonra fark edebildiler. Haber derhal Murat Bakş'e bildirildi. Murat Bakş, Bahadır Han ve Asalat Han'ı büyük bir birlik ile derhal Nadir Muhammed'in peşinden gönderdi. Ayrıca Nadir Muhammed ailesine haber vermeden ve ailesinden yanına kimseyi alandan gitmişti. Murat Bakş onların haberi alarak kaleden ayrılmasını engellemek içinde tedbirler alınmasını emretti²⁰⁹. Fakat bu arada Nadir Muhammed Han'ın kaçış haberinin duyulması ile Beth'te bir panik ve özellikle halk arasında yağma ve talan faaliyetleri artmaya başladı Nadir Muhammed'in hazinesinin bir kısmı yağmacılar tarafından ele geçirildi. Şehirde ancak ertesi gün tam anlamı ile düzen sağlanabildi²¹⁰.

17 Temmuz 1646 tarihinde şehzade Murat Bakş Belh'e girdi ve sarayın dışında bulunan camide Şah Cihan adına hutbe okutuldu²¹¹. 15 Temmuz 1646 tarihinde Belh'in Babürlü komutanlara geçti haberi Ali Merdan Han'ın adamları vasıtası ile Şah Cihan'a bildirildi. Şah Cihan bu haber üzerine sekiz gün boyunca süren kutlamalar düzenleyerek devlet adamlarına hediyeler ve mansap rütbeleri dağıttı²¹².

Yukarıda da belirttiğimiz gibi Nadir Muhammed'in kaçması ile Bahadır Han ve Asalat Han onun takibi ve yakalanması ile görevlendirildiler bunun üzerine hemen yola çıkan bu iki komutan birliklerini hiç dinlendirmeden mola bile vermeden hızlı bir şekilde takibe başladı. Özellikle yolda Nadir Muhammed'e ekstra asker yardımı geleceğini duyduklarında bu yardım birlikleri ile birleşmeden önce Nadir Muhammed'i yakalamak için daha da hızlandılar. Babürlü birlikleri Nadir Muhammed'i yakaladıklarında yanında 1000 kadar asker bulunuyordu. Bu askerlerin bazıları Babürlü birliklerinin geldiğini görünce kendi ve ailelerinin canını kurtarmak amacı ile Nadir Muhammed'i bırakarak kaçtılar. Nadir Muhammed yanında kalan az bir asker ile Babürlü birliği ile savaştı fakat Özbekler Babürlü tüfeklileri karşısında duramadılar ve birlik dağıldı. Nadir Muhammed bir kez daha hayatta kalan az bir askeri ile kaçarak Horasana sığındı. Şah Cihan'a Nadir Muhammed ile meydana gelen çatışma ve Nadir Muhammed'in Horasana doğru ilerleyişi haberi geldiğinde Şah

²⁰⁹Inayet Han, a.g.e. s. 350-351.

²¹⁰Saksena, a.g.e. s. 199.

²¹¹Saksena, a.g.e. s. 199.

²¹²Kenbu, Muhammed Salih. Amal-i Salih. C. II. Ed. Gulam Yezdani. Lahor: Şefik Pres, 1967 s. 410-411.

Cihan Nadir Muhammed'e karşı başarı ile yürüyen Asalat Han ve Bahadır Han'ı hilat ve mansap ile ödüllendirdi²¹³.

Şah Cihan bu sırada Beth'te bulunan Şehzade Murat Bakş' den buraya görevli olarak birini bırakarak Belh' ten geri gelmek istediğine dair bir mektup aldı. Bu istek karşısında sinirlenen Şah Cihan şehzadeye bölgeden ayrılmamasını ayrıca Türkistan'ın tamamı ele geçirildikten sonra atalarına ait olan bu toprakların sorumluluğunu ona bırakacağına dair bir mektup gönderdi²¹⁴. Murat Bakş'nin yanında olan soylular ve Mansaptarlar da aynı fikirde idi. Bölgede kış zorlu geçeceğinden bu zor şartlar içinde burada bulunmak istemiyorlardı²¹⁵. Onların da sürekli olarak bu konuda Murat Bakş'yi desteklemeleri üzere şehzade tekrardan babasına hiçbir koşulda burada kalamayacağını bildirdi. Özellikle Asalat Han, Bahadır Han ve Halilullah Han'ın Nadir Muhammed'in takibinden dönmesi ile birlikte tüm yetkileri onlara devrederek bölgeden ayrılma isteklerini tekrarladı. ²¹⁶ Bunun üzerine Şah Cihan bölgeye Sadullah Han'ı atayarak ilk olarak şehzadeyi bu isteğinden vazgeçirmesini istedi eğer geçiremezse de bölgede düzeni sağlamak ile görevlendirdi. Fakat o da şehzadeyi orada kalmaya ikna edemedi. Sadullah Han Belh'e geldiğinde şehzade Murat Bakş'nin geri dönmek için ne kadar acele ettiğini gördü. Kendisine Şah Cihan'ın mesajını verdi ve gerekli düzenlemeler için bir süre daha orada kalmaya ikna etse de en sonunda yine de onu orada tutmakta başarısız oldu²¹⁷.

Eylül ayının başlarında Murat Bakş'i Kabil'e ulaştı onun yanı sıra bu günlerde Belh'te bulunan Nadir Muhammed'in ailesi de Kabil'e getirildi. Nadir Muhammed Han'ın oğulları Bahram Sultan, Abdurrahman Sultan ve Hüsrev Sultan'ın oğlu Rüstem Muhammed huzura getirilerek kabul edildiler. Abdurrahman Sultan küçük yaşta olduğu için Şehzade Dara Şükuh' un himayesine verildi. Bahram Sultan'a ise 500 mansap rütbesi verildi. Nadir Muhammed'in haremde bulunan kadınlara ise Cihanara Begüm konumlarına göre hediyeler sundu²¹⁸.

Şah Cihan hükümdarlığındaki Babürlü ordusunun Belh'i ve çevresini ele geçirmek kolaydı fakat asıl zor olan bölgede kontrol sağlayarak elinde tutmaktı.

²¹³ İnayet Han, a.g.e. s. 354-355.

²¹⁴ Saksena, a.g.e. s. 200.

²¹⁵ İnayet Han, a.g.e. s. 356.

²¹⁶ Saksena, a.g.e. s. 200-201.

²¹⁷ İnayet Han, a.g.e. s. 357-359.

²¹⁸ İnayet Han, a.g.e. s. 362-363.

Babürler burayı ele geçirdikten sonra sürekli olarak burada bulunan Özbeklerin saldırılarına uğramaya başladılar. Hem bu saldırıları savuşturmak hem de hâkimiyetlerini bölgede yaşayanlara kabul ettirmekte zorlandılar bir de üstüne Murat Bakş'nin Belh'i bırakarak Hindistan'a geri dönmesi bölge de yaşayanlara saldırılarını arttırmak ve Babürleri bölgeden kovmak konusunda daha fazla umut verdi. Bir de bölgede kalan Asalat Han, Kılıç Han ve Rüstem Han'ın aynı rütbede olmaları bölgede yapacakları faaliyetler konusunda anlaşamamalarına neden oldu²¹⁹. Bunun üzerine Şah Cihan bölgede eğer bir Babürlü şehzadesi bulunur ise tüm sorunlardan kurtularak burayı elinde tutmasının mümkün olacağını düşünmeye başladı ve bunun sonucunda şehzade Muhammed Evrengzib'i bölgeye gönderdi²²⁰. Evrengzib'in rütbesi 15.000 zat ve 10.000 süvara çıkarıldı ve şehzadeye çeşitli hediyeler bahşedildi²²¹.

Evrengzib bölgeye gönderilirken bölgede karışıklıklar devam ediyordu. Bölgede bulunan Almanlar kalelere ve Babürlere saldırmayı sürdürüyordu. Özellikle Nadir Muhammed Han'ın oğlu Abdülaziz'in tavsiyesi üzerine 15.000 kişilik bir birlik Hanabad'a saldırdılar iki gün boyunca süren çarpışmalar ancak Bahadır Han komutasında ekstra askeri birliğin gelmesi ile engellenebildi. Fakat bu sırada Belh'te bulunan Asalat Han'ın vefat ettiği haberinin duyulması ile Abdülaziz bölgeye saldırmak için hazırlıklara başladı²²².

Evrengzib ve Ali Merdan Han 25 Mayıs Tarihinde Belh'e ulaştılar. Evrengzib bölgeye geldiğinde Abdülaziz'in 12.000 kişilik bir ordu toplayarak burayı almak üzere harekete geçtiğini gördü. Öncü birliklerin başında Bahadır Han bulunuyordu. Evrengzib bir filin üstünde ana birliği komuta ederken Ali Merdan Han ise arkadan gelmekteydi. Özbekler öncü Babürlü birlikleri ile çarpışırken Evrengzib kuvvetleri ile gelerek Özbeklere saldırdı. Onun gelmesi ile Özbekler kaybederek geri çekilmeye başladı. Onları takip eden Evrengzib düşman karargahına saldırdı. Bu sırada Abdülaziz'in Belh'e gelerek şehre saldıracağını öğrendi. Bu haber üzerine şehzade hızla geri gelerek Abdülaziz'in ordusunun karşısına çıktı meydana gelen savaşta Evrengzib, Abdülaziz'in ordusunu mağlup etti. Böylece Abdülaziz'in Babürleri bölgeden atmaya yönelik umutları kalmadı. Bu mücadeleye kitlenmiş olan diğer bir

²¹⁹ Saksena, a.g.e. s. 202-205.

²²⁰ Jadunath Sarkar, History of Aurangzib, Vol: 1 Orient Longman Ltd. 1925, s.53-54.

²²¹ İnayet Han, a.g.e. s. 370-371.

²²² İnayet Han, a.g.e. s. 373-375.

aktör ise İran'da bulunan Nadir Muhammed idi. Daha önce bölgeye gelerek buraları tekrar alma konusunda başarısız olan Nadir Muhammed ikili arasında meydana gelen savaşa kitlendi. Oğlunun savaşı kaybetmesi üzerine ise Nadir Muhammed Şah Cihan ile barış görüşmelerine başladı²²³. Yapılan görüşmeler sırasında Nadir Muhammed Han ve Evrengzib' in 3 Ekim 1647 tarihinde bir araya gelmesi kararlaştırıldı. Fakat Nadir Muhammed hastalandığını bahane ederek buluşmaya gelmedi ve yerine torununu gönderdi. Fakat Evrengzib kışın gelmesi ve bölgedeki tahıl yetersizliği nedeni ile bir an önce burayı terk etmeye odaklandı ve Nadir Muhammed'in yapmış olduğu bu hareketi görmezden geldi²²⁴.

İki taraf arasında yapılan görüşmeler sırasında Belh kâğıt üzerinde Babürlü Devletine bağlı kalacak fakat kontrolü Nadir Muhammed Han'da olacak şekilde bir anlaşmaya varıldı²²⁵. Anlaşmaya varılmasının üzerine Evrengzib 13 Ekim 1647 yılında tüm Babürlü kuvvetleri ile Kabil'e doğru harekete geçti²²⁶.

3.2. Babürlü-Safevi ilişkileri

Safevi Devletinin kurucusu Şah İsmail idi. Şah İsmail'in (1494-1524) annesi Alemşah Halime Begüm Akkoyunlu Uzan Hasan'ın kızı idi. Babası Haydar Safevi tarikatının şeyhi id. Babasının öldürülmesi ile küçük yaştaki İsmail babasının arkadaşları tarafından büyütölmeye başladı. Akkoyunlu devletinde meydana gelen istikrarsızlıklar neticesinde ise İsmail babasının arkadaşları ve müritleri ile ortaya çıkarak İran bölgesine yayılmaya başladı. 1502 yılında Akkoyunlu ordusunu büyük bir yenilgiye uğratarak Tebriz'e girdi ve tahta çıktı. Tahta çıktıktan sonra kendi adına para bastırıp ve hutbe okutarak bağımsız bir devlet olduğunu vurguladı. Safevi devleti Türk bir soydan gelse de onu diğer Türk devletlerden ayıran en önemli özellik Şii İslam'ı benimsemesi oldu. Safeviye tarikatı ilk kurulduğunda Sünni bir yapıda olsa da zaman içerisinde Şii bir çizgiye kayd. Şah İsmail başa geçtiğinde Şii yapısı artık tamamen oturmuş bu tarikat halinde idi, İsmail tarafından devletin oluşturulması ile devletin resmi dini tarikatında inancı olan Şiilik olarak ilan edildi. Böylece Şah İsmail hem devletin topraklarını genişletmeye hem de bir dini ideoloji olarak Şiiliği yaymaya

²²³ Saksena, a.g.e. s. 206-208.

²²⁴ İnayet Han, a.g.e. s. 399-400.

²²⁵ Bayur, a.g.e. s. 213.

²²⁶ İnayet Han, a.g.e. s. 400.

başladı. Şah İsmail'den sonra gelenlerde onun açtığı ve oluşturmuş olduğu bu yolda ilerlemeye devam etti²²⁷.

Safeviler ile Babürler arasındaki ilişkiler Babür döneminden itibaren başlamıştı. Babür atalarının toprağı Semerkant'ı kontrol edebilmek amacı ile Safevilerle ittifak yaptı fakat bu ittifak mezhepsel ayrımlardan ötürü yöre halkının Safevilere sıcak bakmaması nedeni ile sonlanmak zorunda kaldı²²⁸. Babür'den sonra oğlu Hümayun döneminde de iyi ilişkiler devam etti. Özellikle Hümayun tahtını kaybettiğı zaman Safevilere giderek onlara sığınmış ve Şahın kendisine vermiş olduğu ordu ile Hindistan'a gelerek tahtını geri almıştı. Bu yüzden hem Babür hem de Hümayun döneminde iki devlet arasında iyi ilişkiler kurulmuş herhangi bir çarpışma meydana gelmemiştir²²⁹. Fakat Ekber Şah döneminden itibaren Şah Cihan'a kadar ilişkiler bazen iyi bir havada gerçekleşirken bazen ise iki devlet arasında mücadeleler meydana gelmeye başladı.

Babürlü ve Safeviler arasında mücadelenin temel noktası Kandahar'a hâkim olmak üzerine idi. Kandahar şehri Tarnak Irmağı havzasında deniz seviyesinden 1000 metre yükseklikte kurulu idi. Şehir Hindistan'ı Kabil'e bağlayan yol üzerinde stratejik bir noktada bulunmaktadır²³⁰. Onun böyle bir stratejik noktada yer alması bölgede hakimiyet sağlamak isteyen ve bölgedeki yolları kontrol etmek isteyen iki devletinde ana hedefine oturmasına neden oluyordu.

Cihangir'in hükümdarlık yılların Kandahar Babürlü Devletinin kontrolünde bulunuyordu. Zaten Cihangir de Safevilerle iyi ilişkiler kurarak diplomatik bir çizgide kalmayı tercih ediyordu. Fakat 1623 yılında artık Cihangir'in hükümdarlık yıllarının sonuna doğru Safevi Şahı I. Abbas Kandahar'ı Babürlerden almak için kaleye saldırdı. 45 gün boyunca kaleyi kuşatma altına aldı. En sonunda kale yöneticisi Abdülaziz Han Nakşibendi kaleyi teslim etmek zorunda kaldı. Cihangir kaleyi almak için hazırlıklar yapsa da bu sırada oğlu Şah Cihan'ın isyanı nedeni ile kaleye bir sefer düzenleyemedi²³¹.

²²⁷ Cihat Aydoğmuşoğlu, Safevi Devlet Tarihi, Gece Kitaplığı, Ankara Nisan 2014, s. 33-40.

²²⁸ Roux, a.g.e. s. 271-273.

²²⁹ Richards, a.g.e. s. 31-32.

²³⁰ Azmi Özcan, 'Kandahar' TDV İslam Ansiklopedisi, s. 293.

²³¹ Sarkar, a.g.e. s. 72.

Cihangir'in vefatı üzerine Safevi hükümdarı I. Abbas, Bahri Beg'i Şah Cihan'a göndererek onun tahta geçmesini kutladı fakat bu sırada I. Abbas'ta (1587-1629) vefat etti ve yerine Şah Safi (1629-1642) geçmişti²³². İki devlette de yeni hükümdar değişikliklerinin olması ve Şah Cihan'ın ilk tahta çıktığında Dekken' de işlerin karışık olması nedeni ile Şah Cihan Safevi Devleti ile diplomatik ilişkilerini iyi bir çizgide tutmaya çalışacaktı. Hatta daha öncesinde Buhara Han'ın Cihangir'e teklif etmiş olduğu İran üzerine karşı bir ittifakı reddederek ilk olarak daha çok güney sınırları ile ilgilenmeyi tercih edecekti. Çünkü güney sınırını güvenceye almadan, Dekken işlerini halletmeden İran üzerine ya da Türkistan üzerine yapacağı her hareketin kendisi ve devleti için zararlı bir macera olacağını düşünmekte idi. Bu yüzden ilk başta İran ile iyi diplomatik ilişkiler kurdu. Diplomasıyı kullanarak Safevi Devleti'ne üstünlük kurarak bu şekilde ilerlemeyi seçti. İki devlet arasında sürekli olarak elçiler gönderilerek hediyeleşmeler gerçekleşti. Fakat Şah Cihan tüm bu diplomatik anlamda üstünlük kurma çabalarına rağmen başarılı olamadı. Mektuplarında Şah Safi'ye üstünlük kurabilmek için oğlum diye hitap etse de bu hamlesi başarısız oldu ve Şah Safi buna karşılık Şah Cihan'a dostum diye hitap ederek onun bu üstünlük kurma çabalarını boşa çıkardı²³³.

Şah Cihan hem diplomatik anlamda üstünlük sağlayamaması üzerine hem de artık Dekken işlerini yoluna koyması ile yavaş yavaş diplomasi dilini terk ederek Safeviler aleyhinde faaliyetlere başladı hatta bu dönem Osmanlı hükümdarı IV. Murat'ın Safeviler üzerine sefere gitmesini fırsat bilerek IV. Murat'a bir elçi göndererek Safeviler aleyhinde Sünni bir blok kurmayı teklif etti. Onun teklifine göre Osmanlılar Batıdan ilerlerken Babür Devleti de doğudan ilerleyecek ve böylece iki ateş arasında bırakacakları Safevileri ortadan kaldıracaklardı. Fakat kendisini bu teklifi Osmanlı Hükümdarı IV. Murat tarafından olumlu karşılanmadı ve bu Sünni ittifak kurulamadı. Fakat yine de Şah Cihan Safevilerin Osmanlı Devleti ile meşgul olmasını da fırsat bilerek Kandahar'ı geri almak amacı ile harekete geçtiler²³⁴.

Kandahar'ın tekrardan Babürlü kontrolüne geçmesi ise şu şekilde gerçekleşmiştir: I. Abbas'ın ölümü üzerine yerine torunu Şah Safi geçtiğinde o türlü bahaneler ile başbakanı görevden aldı ve Kandahar'ı Genç Ali Han Zik'in oğlu Ali

²³² Bayur, a.g.e. s. 194.

²³³ Oruç, a.g.t. s.153-155.

²³⁴ Oruç, a.g.t. s. 343-344.

Merdan Han'a bıraktı. Fakat Ali Merdan Han Şah Safi'nin aldığı kararlar çekiniyor ve kendisinin başına bir bela gelmesinden çekiniyordu. Bu yüzden Şah Cihan'ın hakimiyetine girmek kendisi için daha doğru bir kararmış gibi gelmeye başladı. Vermiş olduğu bu karar neticesinde gizli gizli Kabil Valisi Sait Han'a mektuplar yazarak bu kararını dillendirmeye başladı. Ali Merdan Han bu sırada boş durmadı ve kale savunmasını da güçlendirmek amacı ile birtakım önlemler almaya başladı. Lake dağına Kandahar'a yapılacak olan saldırıları karşılaması için bir ileri karakol kurdu. Fakat kendisinin bu güçlendirme faaliyetlerinden şüphelenmeye başlayan Şah Safi, Ali Merdan Han'ı sarayına çağırdı. Ali Merdan Han çeşitli bahaneler uydurarak bu davetlere iştirak etmedi ve Şah Safi'nin huzuruna oğlunu gönderdi. Ali Merdan Han oğlunu Şah Şafi'nin huzuruna gönderdikten sonra Kandahar'da şüphelendiği kendisini ele vereceğini düşündüğü kişileri yakalayarak öldürmeye başladı. Bunun üzerine Kandahar'ın Gazisi durumu Şah Safi'ye bildirdi. Şah Safi haberi öğrenir öğrenmez Meşhep'te bulunan baş komutanını Kandahar üzerine harekete geçmesi için emir verdi²³⁵.

Ali Merdan Han güvenilir adamlarını Gazne valisine daha sonra da Sait Han'a göndererek durumdan haberdar etti. Ayrıca bir adamını Şah Cihan'a göndererek Şah Safi'nin kendisini ortadan kaldırmak için adam gönderdiğini kendisine yardım etmesini isteyerek Şah Cihan'a itaatini bildireceğini söyledi. Bu sırada Sait Han hemen harekete geçti. İlk olarak Gazne valisine ve Kabil'de bulunan büyük oğluna Ali Merdan Han'ın çağrısı dolayısı ile Kandahar'a doğru ilerlemeleri talimatını verdi. Bu emir doğrultusunda Gazne Valisi 1000 süvari ile Sait Han'ın oğlu ise bir birlik ile Kabil'den ayrıldım. Gazne Valisi Mudur'a eriştiğinde burada Ali Merdan Han'ın adamı ile buluştu zaten buradakiler kalenin Babürlere teslim edilmesi yönünden talimat geldiğinden burada bulunan kale Gazne Valisine teslim edildi. Gazne valisi buraya bir miktar asker bıraktıktan sonra Kandahar'a doğru ilerlemeye başladı. Gazne Valisinin Kandahar'a varması ile rahatlayan Ali Merdan Han kaleyi Gazne valisine teslim etti. Böylece 9 Mart 1938 tarihinde Kandahar'da Şah Cihan adına hutbe okutularak, altın dirhem ve dinarların üstüne Şah Cihan'ın ismi yazıldı²³⁶.

Kale Babürlere teslim edildikten sonra Sait Han'da Kandahar'a vararak Kandahar Kalesine giriş yaptı. Sait Han kaleye geldikten sonra Şah Cihan kendisine

²³⁵ İnayet Han, a.g.e s. 221-222.

²³⁶ İnayet Han, a.g.e. s. 222-223

bir mektup göndererek ona kaleyi savunmak için gerekli önlemlerin alınmasını Kandahar'ın sorumluluğuna Kılıç Han'ın getirildiğini ve Kılıç Han Kandahar'a gelince bütün yetkilerin ona devredilmesini emretti ayrıca Şah Cihan oğlu Muhammed Şah Şuca'yı bölgeye göndermeye karar verdi. 16 Mart 1638 tarihinde şehzade çeşitli hediyeler ve 2 Lekh Rupî verilerek ödüllendirildi. Ayrıca şehzadenin mansabı 12.000 zat ve 8.000 süvar'a yükseltildi. Yine şehzadenin emrine Şah Safî'nin saldırma ihtimaline karşı hazırlıklı olsun diye 20.000 asker verildi. Şehzadenin birliğinde bulunması için Malva'dan Han Dauran Bahadır Nusrat Jang çağırıldı ve şehzade ile bu sefere katılması emredildi. Onunla çok sayıda soylu da şehzadenin hizmetine verildiler²³⁷.

Şah Cihan, Sait Han'a; Şehzade Şah Şuca'nın ona yardım amacı ile harekete geçtiğini yazdığı aynı zamanda Safevî komutanı Şiyavuş Han'ın Kandahar'ı geri almak için ona saldırır ise kılıç Han'ı kalede bırakarak Şiyavuş hana saldırması yönünde talimatların olduğu aynı zamanda Babürlü hazinesinde kendisine bölgenin ihtiyaçları için 20 Lekh rupî gönderildiğini. Bu 20 Lekh' in 5 Lekh'i Multan yolu ile Kılıç Han tarafından teslim edileceği, 5 Lekh'i ahadis Bakhşî vasıtası ile kendisine ulaşacağı ve geri kalan 10 Lekh Rupî ise şehzadeye teslim edilerek onun vasıtası ile bölgeye getireceğinin yazılı olduğu bir ferman gönderdi fakat bu ferman Şiyavuş Han'ın eline geçti. Safevî komutanı Şah Cihan'ın yazmış olduğu bu fermanı görünce korkuya kapıldı. Babürlü ordusunun üstüne üstün bir şehzadenin bölgeye gelmesi onu korkuttu ve bunun üzerine durumu Şah Safî'ye bildirdi. Safevî kuvvetlerinin bu çekincesinden yararlanmak isteyen Sait Han gönderilen desteklerin gelmesini beklemeden Safevilere saldırımayı planladı. Oğlunu 2000 kişilik bir birlik ve Ali Merdan Han'ın güvenilir adamları ile kalede bırakarak burada önlemler aldı. Daha sonrasında kendisi 8.000 kişilik bir birlik ile Şiyavuş Han'ı karşılamak amacı ile harekete geçti. Kandahar'dan 5 km uzakta iki ordu karşı karşıya geldi²³⁸.

Babürlü ordusunun bulundukları mevkiye gelmesi ile Şiyavuş Han Safevî öncü birliklerinin sağ ve sol kanatlarına saldırıya geçme emri verdi böylece iki ordunun öncüleri karşı karşıya gelerek çarpışmaya başladılar. Daha sonrasında sol kanatta bulunan Ali Merdan Han'ın askerleri Safevîler üzerine saldırıya geçtiler fakat bir süre sonra Ali Merdan Han'ın adamları kendilerini yetersiz buldukları için geri çekilmeye

²³⁷ İnayet Han, a.g.e. s. 223-224.

²³⁸ İnayet Han, a.g.e. s. 225-226.

başladılar. Bu durum Sait Han'ın kulağına gider gitmez o oğulları ve kardeşlerinin birliklerini Safeviler üzerine sevk etti. Onların savaşa girmesi ile savaş Babürlü lehine gelişmeye başladı. Safevilerin bir kısmı öldürülür iken bir kısmı da geri çekilmeye başladı. Geri çekilen Safevi ordusu Arghandabad Nehrini geçene kadar durmadılar. Bu nehri geçtikten sonra buranın engebeli yapısının kendilerini koruyacağını düşündüler fakat Sait Han onlara dinlenme veya kaçma fırsatı vermek istemiyordu bu yüzden hemen takibe başladı. Safevilere kamp kurma fırsatı vermeden Babürlü birlikleri nehri geçerek takibe devam ettiler fakat gecenin çökmesi ile geri dönerek nehir kenarında Safevilerin daha önce kurmuş olduğu çadırlarda konakladılar. Safeviler ise bunu bir fırsat bilerek ilerlemeye devam ettiler Helmand Nehrinden geçerek hızlı bir şekilde ilerlemek istediler fakat teknelerin yetersizliğinden birçok Safevi askeri nehirde boğularak can verdiler. Sait Han ise muzaffer bir şekilde Kandahar'a geri döndü. Kendisinin bu başarı haberi Şah Cihan'a ulaştırıldığında kendisinin mansabı 6.000'e çıkarılarak ödüllendirildi. Ayrıca Sait Han'a Bahadır unvanına denk olan Zafer Jang unvanı verildi. Bu sefer sırasında kahramanlık gösteren kişilerde rütbelerine göre ödüllendirildi²³⁹.

Bu dönemde nehir suların çekilmesi ve ekinlerin olgunlaşması ile birlikte Sait Han Safevilerin bütün hububatı kendi kontrollerine alarak bölgede bulunan Babürlü kuvvetlerini hububatsız bırakma ihtimaline karşılık bir an önce harekete geçerek bölgede bulunan Safevi kaleleri almak üzere harekete geçti. Bu hedef doğrultusunda Raca Jagat Singh ve bazı soyluları bu göreve atadı. Görevlendirilmelerinin ardından ve soylular ilerlemeye başladılar ilerlemeye başladıktan sonra Safevilerin hububatı toplayarak Bust ve Zamindar Kalelerine taşımayı amaçladıkları öğrendiler bunun üzerine Babürlü kuvvetleri ikiye ayrıldı Sait Bahadır Han ve çok sayıda ahadis Bust Kalesine doğru hareket ederken, Raca Jagat Singh ve çok sayıda adam ise Zamindar Kalesine doğru harekete geçtiler. Böylece Babürlü kuvvetleri aynı anda bu iki kaleye de saldıracak ve eş zamanlı saldırılar sonucunda bu kaleleri Babürlü kontrolüne alabileceklerdi²⁴⁰.

Raca Jagat Singh, Kılıç Han'a 1000 süvari ve 2000 piyade ile hızla ilerleyerek Sarban Kalesine saldırma emri verdi. Kılıç Han ve adamları verilen emir doğrultusunda hızla ilerleyerek kaleye ulaştılar kale komutanı Babürlü birliklerinin

²³⁹ İnayet Han, a.g.e. s. 226.

²⁴⁰ İnayet Han, a.g.e. s. 228.

gelmesi üzerine kaleyi korumak için hemen savunmaya başladı mücadele o gün ve ertesi gün öğle vaktine kadar devam etti. Racputlar kayıplar vermelerine rağmen durmadılar ve cesaretle saldırarak kalenin kapısını ateşe vermeyi başardılar. Kapının açılması ile Babürlü kuvvetleri kaleye girdiler mücadele kale içinde de devam etse de sonunda Babürlü birlikleri kaleyi ele geçirmeyi başardılar. Kalenin ele geçirilmesinden kısa süre sonra Raca Jagat Singh'de kaleye gelerek giriş yaptı. Babürlü ordusundaki kayıplara karşılık kalede ele geçirilenleri adamlarına dağıttı. Kalenin ele geçirilmesinden sonra Zamindar Kalesinden Safevilerin buraya gelerek Babürlere saldıracağı haberi üzerine Kılıç Han harekete geçti adamları ile bölgenin güvenliğini sağladı özellikle bölgede bulunan kabileleri ikna ederek Babürlü hakimiyetini tanımalarını sağladı. Böylece Zamindar'a giden yol güvenlik altına alındı. Bölge ve yolun güvenliği sağlandıktan sonra Raca Jagat Singh, Sarbar Kalesinden Zamindar Kalesine doğru hareket etti. Birlikleri ile Zamindar Kalesine gelerek kaleyi kuşatma altına aldı. Babürlü birlikleri ilk olarak tahkimatlara saldırdı fakat Safeviler bu ilk Babürlü saldırısını geri püskürttüler. Bunun üzerine Raca kalenin dört tarafına hendekler açılmasını emretti ayrıca Babürlü birlikleri geceleri tüneller kazarak mayınlar döşemeye başladılar. Yine Raca kalenin korunması için yapılan ve içi suyla dolu hendekleri boşaltmak için bir kanal açtırarak suyun birazı boşalttı ve bir tahta köprü yaptırdı²⁴¹.

Raca'nın kaleyi almak için mücadelesi devam ederken Kılıç Han'da gelerek kuşatmaya katıldı. Böylece onun gelmesi Babürlü birliklerine moral olur iken Safeviler ise paniğe kapıldı. Bunun üzerine kale komutanı merhamet dilemek için adamlarını gönderdi. Böylece 20 günlük kuşatmanın sonunda Safeviler Zamindar kalesini Babürlere bırakmak zorunda kaldı. Kılıç Han kaleye girerek kaleyi teftiş etti ve burada 500 tüfekçi ve bir garnizon bırakarak Bust Kalesine doğru harekete geçti²⁴².

Kılıç Han Bust Kalesinin önüne geldiğinde hemen hendekler kazdırarak mayınlar yerleştirmeye başladı. İleri saldırı hatları kurarak kaleyi ele geçirme yönünde ne kadar ciddi olduğunu göstermeyi amaçladı. Fakat Safevilerde kaleyi kaybetmemek için ellerinden geleni yapıyorlar ve kılıç Han'ın tüm planlarını ya da hamlelerini boşa çıkarıyorlardı. İki tarafında tüm bu çabalarına rağmen sonunda kalenin surlarının altında bulunan bir hendekteki mayınlar patlatıldı. Patlamanın şiddeti ile surlarda

²⁴¹ Kenbu, a.g.e. C.II, s. 234-235

²⁴² İnayet Han, a.g.e. s. 229-230.

gedikler açıldı. Safeviler her ne kadar gediklerden Babürlü kuvvetlerinin geçmesini engellemeye çalışsa da başarılı olamadılar ve Kılıç Han'ın askerleri kendilerini açılan gedikten içeri sokmayı başardı. Böylece içeri girmeyi başaran Babürlü kuvvetleri burada Safeviler ile savaşılmaya başladı. Çatışmalar hem içeride devam ederken geride bulunan tahkikatlarda da çatışmalar devam etti. Bu ilk mücadelede Babürlüler kale içerisinde kalmayı başaramadı fakat mücadeleye devam ederek kaleyi ele geçirmek için yollar aramaya devam ettiler. Birkaç gün sonra üç ayrı mayın patlatıldı patlatılan bu mayınlardan biri ana kapıda gedik oluşturdu diğer ikisi iki ayrı burçta gedikler oluşturdu. Bunun üzerine Babürlü birlikleri kalkanları ile başlarını tüfek atışlarından koruyarak ilerlemeye başladılar. Bu mücadele sırasında çok sayıda Safevi kuvveti öldürüldü bunun üzerine hayatta kalanlar kalenin içinde bulunan sığınağa kaçtılar. Tüm kaçış yollarının da Babürler tarafından kapatılması üzerine Mihrab Han merhamet diledi. Böylece affedildiğine dair bir mektup aldıktan sonra kaleyi Kılıç Han'a teslim etti²⁴³.

Böylece Babürlü kuvvetleri Kandahar ve bölgesinde bulunan alanda hakimiyet sağlamıştı fakat önemli olan husus burayı ele geçirmek değil elde tutabilmektir. Çünkü Safeviler bölgeyi kontrol etme isteklerinden asla vazgeçemediler. Şah Cihan Kandahar'a doğru ilk hareketini yaptığında Safeviler batıda Osmanlı ile savaşmakta idi. Bu yüzden Kandahar üzerine herhangi bir destek gönderme fırsatları olmadı. Fakat Safeviler Osmanlı ile barış antlaşmasını yaptıktan sonra Şah Safi tüm dikkatini Kandahar'ı tekrar ele geçirmek için yapılan hazırlıklara verdi. Şah Safi'nin Kandahar'a bir hareket düzenlemek için hazırlık yaptığı haberi Şah Cihan'a ulaştığında Şah Cihan hemen harekete geçti ve bölgeyi elinde tutabilmek için bazı hamlelerde bulundu. Bunlardan ilk büyük oğlu Şehzade Dara Şükuh'u bölgeye gitmesi için ataması olacaktı. Şah Cihan, şehzadenin ordusuna 50.000 süvari, bir miktar fil, topçu birlikleri ve ihtiyaçlar için büyük bir hazine vererek Kandahar üzerine gönderildi. Ayrıca bu sefer için şehzadeye birçok hediye verilirken mansabı da 20.000 zat ve 5.000 süvar'a çıkarıldı. Fakat Şah Cihan gönderilen bu ordunun yetersiz kaldığını düşünerek en küçük oğlu Şehzade Murat Bakş'ı Dara Şükuh'a yardım etmesi için görevlendirdi Şehzade Murat emrine kuvvetler, soylular ve mansaptarlar verilerek Dara Şükuh'a yardım için Nilap Nehrine ilerleme emri verildi²⁴⁴.

²⁴³ Kenbu, a.g.e. C.II, s. 236.

²⁴⁴ İnayet Han, a.g.e. s. 293-294.

Şehzade Dara Şükuh bölgeye geldiğinde ise Safevi hükümdarının vefat ettiği bilgisi kendisine ulaştı. Şah Safi vefat ettiğinde yerine küçük yaştaki oğlu 2. Abbas (1642-1666) hükümdarlık koltuğuna oturdu fakat henüz küçük yaşta olduğu için devlet işlerini Saru Taqi yerine getirmekte idi. O da ilk etapta Kandahar üzerinden Babürlere saldırma politikasını terk etti. Bunun üzerine Dara Şükuh geri çağırıldı. Zaten Şah Cihan'da Türkistan'a yapacağı seferler için Safevilerin hanlıkları desteklemesini ya da bu sefer sırasında kendisini arkadan vurmalarını istemiyordu bu yüzden Safeviler ile ilişkilerini düzelterek tekrardan diplomasi siyasetine geri döndü. Fakat 1648 yılına geldiğimizde iki devlette Kandahar için mücadeleye tekrardan başlayacaktır. Geçen süre içerisinde 2. Abbas büyümüş ve devlet yönetiminde tek başına karar alabilir konuma gelmişti. Ayrıca Safevilere kendini ispatlaması gerekiyordu ve bu durum için en uygun yerlerden biri Hindistan idi. Üstüne üstün bu süre zarfında Babürlü ordusu Türkistan seferi gerçekleştirmiş bölgeyi ele geçirmelerine rağmen ellerinde tutamamış ve Türkistan'dan çekilmek zorunda kalmışlardır. II. Abbas (1542-1566) Babürlerin bu başarısızlığını değerlendirerek henüz yorgun olan ordunun durumunu kullanarak Kandahar bölgesini ele geçirmek amacı ile hareket etti²⁴⁵.

II. Abbas (1542-1566) Horasan da tüfekçileri ve öncüleri toplamaya başladı ve bu haberin duyulmaması için Kandahar'a giden ticaret güzergahını kapattı fakat böyle bir büyük sefer için yapılan sefer gizli tutulamazdı ki keza gizlide tutamadır. Haber Kandahar görevlisi tarafından öğrenildi ve Şah Cihan'a ulaştırıldı. Hatta Şah Cihan'a gönderilen haberde Safevilerin kışın saldırıya geçeceği de bildiriliyordu fakat sarayda yapılan toplantıda kış döneminde Hindistan'dan bölgeye gitmek zor olduğu için bir çok mansaptarın bu konuda isteksiz davranması ya da yavaş hareket etmesi üzerine ilk etapta tam bir birlik yerine 5000 askerlik bir destek grubu Kandahar'a gönderilerek asıl ordunun bahar da bölgeye gönderilmesine karar verildi.²⁴⁶ Fakat bu süre içerisinde Safevi ordusu ilerleyerek Kandahar Kalesi önlerine gelerek kaleyi kuşatma altına almıştı. Bu haber Devlet Han'ın adamları vasıtası ile Şah Cihan'a ulaştırıldı. Bunun üzerine Şah Cihan Şehzade Evrengzib'i Allami Sadullah Han, Bahadır Han, Mirza Raca Jai Singh, Rüstem Han, Raca Bithaldas ve Kılıç Han'a bölgeye ilerlemeleri

²⁴⁵ Saksena. a.g.e. s. 220-223.

²⁴⁶ Sarkar, a.g.e. s.73.

konusunda talimat verdi. Ayrıca Kabil ve çevre şehirlerde bulunan birliklere fermanlar gönderilerek orduya katılmaları yönünde talimat verildi²⁴⁷.

II. Abbas (1542-1566) Kandahar Kalesini ele geçirmek için yola çıktığında Mihrab Han'ı yaklaşık 8000 süvari ve soylular ile Bust Kalesini alması için gönderir iken Sarı Han Talish'i ise 5000-6000 kuvvet ile Zamindar Kalesini kuşatması için gönderdi kendisi ile ana ordu ile Kandahar'a doğru ilerledi. II. Abbas (1542-1566) Ganj Ali Han bahçesine gelerek burada karargâh kurdu. Kandahar Kalesini sorumlusu Daulat Han ise kaleyi Safevilere (1501-1736) karşı güçlendirmeye ve kalenin savunması için hazırlıklarda bulundu fakat Daulat Han bu hazırlıklar sırasında önemli bir hata yaptı Kılıç Han tarafından yapılan hisarları boş bıraktı. Buranın zayıf nokta olduğunu fark eden Safeviler (1501-1736) bu hisarları ele geçirmek için tüfekçiler gönderdi. Buna ek olarak Safeviler (1501-1736) iki ayrı bölgede bulunan siperler oluşturdular. Birinci siper Mashuri kapısının karşısında idi ve buradaki Safevilerin (1501-1736) başında Murtaza Kulu Han bulunmakta idi. Diğer siper ise Babavali kapısının karşısında bulunmakta idi. Siperlerde Safeviler (1501-1736) olağanüstü bir mücadele gösteriyordu. Askeri gücünün yanı sıra Safeviler (1501-1736) tüm ateşli silah gücünü de kullanıyordu. Özellikle kalenin surları kalın olduğu için bu surları geçebilmek amacı ile kaleyi sürekli bir top yağmurunda tutuyorlardı. Yerin üstünde devam eden bu savaş aynı zamanda yerin altında da devam ediyordu. Safevi lağımçıları Şir Hacı burcunun altından tüneller kazarak Babürlü savunmasını geçmeyi amaçlıyorlardı fakat bu durum kısa sürede Daulat Han tarafından fark edildi. Daulat Han hemen önlemler almak için harekete geçti. O da tüneller kazdırarak Safevi lağımçılarını bu tüneller vasıtası ile yok etti. Kuşatma devam ederken II. Abbas (1542-1566) kalenin önüne gelerek kuşatmaya katıldı. Şahın gelmesi sonucu Safevi orduları tekrardan hızla saldırıya geçtiler fakat bu saldırıda başarılı olamadılar. Ertesi gün yağın yağmur nedeni ile saldırımasalar da yağmur durur durmaz Safevi kuvvetleri tekrardan saldırıya geçtiler. Saldırı uzadıkça II. Abbas'ın (1542-1566) tarafına geçen kişiler olmaya başlamıştı özellikle bazı Mansaptarlar ve ahadiler kış mevsimi nedeni ile yolların kapalı olduğunu ve bu yüzden yardımın gelemeyeceğini söyleyerek kargaşa yaratıyorlardı ve Han Daulat Han ise bu söylentileri durdurmak konusunda başarılı olmadı ve sonunda birçok kişi kaleyi terk ederek memleketlerine doğru ilerlemeye başladı. Bu durumu fırsat bilen Safeviler Şir Hacı kapısından saldırıya

²⁴⁷ İnayet Han, a.g.e. s. 415-416.

geçti. Durumun kötüye gitmesi üzerine ise Daulat Han, Safeviler ile görüşmeyi kabul etti. Görüşme sırasında 2. Abbas'ın Bust kalesinin düştüğüne dair haberi verildi bunun üzerine Daulat Han beş gün istedi ise de tüm çabalarına rağmen kaleyi elinde tutmayı başaramadı. Özellikle kalede bulunan Mansaptarlar ve ahadilerin bölgelerini terk etmeleri ve Daulat Han'ın bir avuç adam ile kalması sonucu Daulat Han 22 Şubat 1649 tarihinde Kandahar Kalesini Ali Kulu Han'a teslim etti²⁴⁸.

Bust Kalesinin kuşatması ile Mihrap Han görevlendirilmişti. Mihrap Han kalenin önlerine gelerek kaleyi kuşatma altına aldı. Buranın kuşatması 54 gün boyunca devam etti. 54 günün sonunda kale 28 Ocak 1649 tarihinde Safeviler tarafından ele geçirildi. Zamindar Kalesinin kuşatmasından ise Sarı Han Talish sorumlu idi. Kalenin kuşatması devam eder iken kalenin savunmasından sorumlu olan Seyyidlere Bust ve Kandahar Kalelerinin düştüğüne dair haber gelmesi üzerine seyitler Zamindar Kalesini de teslim ettiler²⁴⁹.

Kandahar'ın 2'inci kuşatılma haberi Şah Cihan'a ulaştığında o şehzade Evrengzib'i ve Sadullah Han'ı 50.000 kişilik kuvvet ile Kandahar'a gönderdi. İkisi de kendilerine emir gelir gelmez hazırlıklarını yaparak yola çıktı ve iki kuvvet Bihar' da birleşti. Birleşmiş olan Babürlü ordusu Kahora'ya doğru harekete geçti. Bu yol boyunca hareket ederek 25 Mart 1649'da Kabil'e ulaştılar. Şehzadenin ilerleyişi devam ederken Kandahar'ın düştüğü haberi geldi fakat Şah Cihan'dan gelen haberler belli idi. Kalenin Safeviler tarafından ele geçirilmesine rağmen Babürlü ordusu bölgeye gidecek ve kale Safevilerden geri alınacaktı bu emirler doğrultusunda hareket eden Babürlü kuvvetleri hızla ilerlemeye başladı. Fakat Gazne'ye geldiklerinde 2 hafta boyunca ordunun ihtiyaçlarını karşılamak için burada konakladıktan ve orduyu beş parçaya böldükten sonra ordunun Kandahar'a doğru ilerleyişi devam etti²⁵⁰. 24 Mayıs 1649 da ilk olarak Sadullah Han'ın emrinde bulunan ordu Kandahar'a ulaştı ve kaleden 1,5 kos (4.828 metre) mesafe uzaklığa ordugahını kurdu. Ondan 2 gün sonra 26 Mayıs'ta ise Şehzade Evrengzib gelerek ordugahını kurdu²⁵¹.

Bütün Babürlü ordusu Kandahar önlerinde birleştikten sonra ana karargâhı Kaghnak mevkisine kurdular. Raca Bithaldas öncü birliklerin başına atandı. Babavali

²⁴⁸ İnayet Han, a.g.e. s. 417-421.

²⁴⁹ İnayet Han, a.g.e. s. 421-423.

²⁵⁰ Saksena, a.g.e. s.226.

²⁵¹ İnayet Han, a.g.e. s. 427.

kapısının önünde üç tane siper kazıldı. Üç siperden ilki Nijabat Han'ın kontrolüne, ikincisi Kasım Han'ın kontrolüne ve sonuncusu ise Kılıç Han'ın kontrolüne bırakıldı. Evrengzib, mashuri kapısının karşına ise Bahadır Han komutasındaki birlikleri yerleştirdi. Sad han ise Safeviler ve onların durumu hakkında bilgi toplamak amacı ile görevlendirildi. Raca Jagat Singh'in oğlu Bhao Singh Gvaliari ve Chihil-i Zina tepesinin eteğinde bulunuyordu ve bu tepede bulunan tahkimatların yeterince güçlü olmadığını görünce bu tepeden saldırıya geçmeye karar verdi. Saldırıya geçtikten sonra Sadullah Han'dan destek istediler fakat yolun darlığından kaynaklı olarak Sadullah Han'ın yardım için gönderdiği birliklerin ilerlemesi güçleşti. Birkaç gün sonra Şehzade Evrengzib Kılıç Han ve Rao Satr Sal'ı yanında bazı soylular mansaptarlar, 1000 atlı ahadi, 200 tüfekli ve Shad Han komutasındaki 7000 süvariye Bust Kalesini kuşatmaları ve almaları için gönderdi²⁵². Kılıç Han Bust bölgesine gelince bura da bulunan ahaliyi Babürlü yönetimini benimsemeleri yönünde ikna etmenin yanı sıra bölgedeki ekinleri de toplatarak Babürlü ordusu için hububat sağlamaya çalıştı. Kılıç Han burada bulunduğu zaman boyunca Safevilerin tüm saldırılarına başarılı bir şekilde karşı koyarak saldırıları savuşturdu. Kılıç Han Bust Kalesine saldırımları için adamlarını gönderdiğinde geri dönen Babürlü kuvvetleri çok sayıda Safevi askerlerinin bir araya gelmeye başladığını kendisine bildirdiler. Bu bilgilendirmenin hemen ardından Bust Kalesinin Safevi komutanında kendisine bir mektup geldi bu mektuba göre Safevi Şah'ının Bust Kalesine destek için gönderdiği 5000 süvarinin yaklaştığını ve yine bu süvarilerin arkasından da destek kuvvetlerinin gelmekte olduğunu yazıyordu. Bu mektubu alınca Kılıç Han Bust Kalesine 4 kos (6.437 metre) kala durdu ve Bust'a saldırı planından vazgeçmek zorunda kaldı. Bu sırada Safevi birlikleri de Kılıç Han'ın birliklerine oldukça yaklaşmış konumda idi. Öyle ki Safevilerin Babürlerin durumunu öğrenmeleri için göndermiş olduğu casuslar Kılıç Han'ın eline geçti. Bu casuslardan; yardıma gelen Nazar Ali Han'ın 9000 süvarisi ile ilerlemekte olduğunu ve onun arkasında da 15.000 süvarinin yine bölgeye doğru ilerlediğini öğrendi. Kılıç Han durumu hemen Şehzade'ye bildirdi bunun üzerine Evrengzib, Rüstem Han'ı mansaptarlar ve soylular ile 7000 süvari ile Kılıç Han'a destek için gönderdi. Rüstem Han hızlı bir şekilde ilerleyerek hemen bölgeye geldi. Rüstem Han'ın destek kuvvetlerinin gelmesi üzerine Safeviler Babürlere saldırmak için mevzi aldılar ve Rüstem Han'ın birliklerine saldırdılar fakat tüm çabalarına

²⁵² İnayet Han, a.g.e. s. 427-429.

rağmen Babürlü birliklerini yenmeyi başaramadılar ve bu başarısızlar neticesinde geri çekilmeye başladılar. Safevilerin geri çekilmesi ile ilerlemeye devam eden Rüstem Han gelerek Kılıç Han ile birleşti. Kılıç Han ve Rüstem Han'ın birlikleri burada Safevilere karşı oldukça başarılı savaşlar vererek önemli başarılar elde etse de Babürlü ordusunun geri çağırılması ile buradan ayrılmak zorunda kaldılar²⁵³.

Sadullah Han, Şehzadenin huzuruna bazı planlar ile gelerek bu planların uygulanması yönünde onay aldı. Ona göre Raca Bithaldas'ın bulundu siperden ilerlenmesi imkânsız idi. Bu yüzden o da Derviş Surkh'un bulunduğu noktadan ilerlemenin daha uygun olduğunu düşündü. Bu yüzden Sadullah Han ertesi gün bu istikamette ilerlemeye başladı. Babürlerin bu ilerlemesine Safeviler ateşli silahlar ile karşılık verdiler fakat Sadullah Han tüm saldırılara rağmen 10 kos (16.093 metre) ilerlemeyi başardı. Sadullah Han burada Safevilerin tüm karşı koymalarına rağmen başlatmış olduğu hareket sonucunda Babürlü birliklerini daha ileriye taşımayı başardı. Sadullah Han'ın ulaştığı yerde hendekler açıldı. Safeviler burada bulunan Babürlü birliklerini yok etmek için ellerinden gelen tüm kuvvet ile saldırmaya başladı. Babürlü birliklerinin tüm çabalarına rağmen Safeviler başarılı bir şekilde onlara karşılık verdiler. Üstüne üstün Safeviler elinde ağır topların bulunması ve kalenin böyle ateşli silahlar ile dolu olması Babürlerin işini daha da zorlaştırıyordu. Tüm yapmış oldukları saldırılar ateşli silahlar vasıtası ile engelleniyordu²⁵⁴.

Kandahar kuşatması devam eder iken Şah Cihan'da Şehzade Evrengzib'e bir ferman göndererek orduyu Hindistan geri çağırıldı. Çünkü kış mevsimi gelmişti ve kışın kuşatmanın devam etmesi Babürlü ordusunun sonunu getirebilirdi ayrıca kuşatma toplarının ordunun yanında olmaması nedeni ile Babürlü birliklerinin bir türlü surları geçemeyerek kaleyi kontrol altına alamamaları nedenleri ile de ordu geri çağırılarak bir sonraki yaz daha hazırlıklı ve donanımlı bir şekilde gönderilmesine karar verildi.²⁵⁵ Emir doğrultusunda harekete geçen Evrengzib 20 Kasım 1649 tarihinde Kabil'de bulunan Şah Cihan'ın huzuruna çıktı. Burada büyük oğlu Muhammet Sultan ile 1000 altın mühürlük nazar sunusunu sundular. Evrengzib ve oğluna çeşitli hediyeler verildi.

²⁵³ İnayet Han, a.g.e. s. 436-442.

²⁵⁴ İnayet Han, a.g.e s. 434-436.

²⁵⁵ Saksena, a.g.e. s. 228.

Aynı zamanda bu seferde başarı gösteren kişilere de çeşitli hediyeler ve rütbelere verildi²⁵⁶.

1652 yılına gelindiğinde Şah Cihan 1649 yılında başarısızlıkla sonuçlanan Kandahar seferini tekrarlayarak Kandahar'ı Safeviler elinden almak için harekete geçti. Bu amaç doğrultusunda ilk olarak Bengal'de bulunan Şah Şuca'dan gelmesi yönünde talimat gönderildi. Şah Şuca'nın yanı sıra Raca Jai Singh, Raşwant Singh, Rüstem Han, Allahverdi Han ve Raca Vithaldas gibi önemli mansaptarlar ve komutanlarda çağırılarak 1652 yılının ocak ayına kadar tüm hazırlıklarının tamamlanmasını istedi. Şah Cihan sefere yakın olmak amacı ile Kabil'e gelerek buraya yerleşti²⁵⁷. 18 Şubat 1652 tarihinde Şah Cihan, Şahnevaz Han, Kılıç Han ve soylu ve mansabtarlardan oluşan 20.000 süvariye sevk ederek Multan'da bulunan Şehzade Evrengzib ile birleşerek buradan Kandahar'a doğru hareket etmelerini istedi²⁵⁸. Böylece 50.000 ile 60.000 arasında bir kuvvet Kandahar'a doğru yola çıktı bu birliğe ek olarak 40.000-50.000 arasında bir kuvvet ise Kabil'e gelerek burada konaklandı. Kabil'de bulunan birlik yedek kuvvet idi ve gerektiğinde Kandahar'a sevk edilmek için hazırda bekletiliyordu²⁵⁹. Şah Cihan Kandahar'a gönderilen orduyu 12 birliğe böldü. Merkez birlik 10.000 süvari, öncü birlikler 10.500, sağ kanat 10.000, sağ kanatın öncü birlikleri 3.500, sağ kanatın artçıları 4.000, sol kanat 10.000 ve sol kanatın öncü ve artçıları 2.500 kişiden oluşan birliklerden oluşmaktaydı. Merkez ordunun kontrolü Sadulah Han'ın kontrolüne, Sağ kanadın kontrolü Rüstem Han Bahadır Firoz Jang'a ve sol kanatın kontrolü Mahabat Han'a verildi. Ayrıca onlara birliklerde çok sayıda Mansapdar, soylu ve ahadi de yardım ediyordu. 2 Haziran 1652 de ise Han Beg komutasında 2000 bin adam ile Kabil'den 18 Lakh rupilik devlet hazinesi ile Kandahar'a doğru hareket ettiler. Hazinesinin ilerlediği dönemde bölgede bulunan Almanlar ve Özbekler hazineyi yağmalamak istediler fakat bunu yapamadılar bu yüzden Han Beg hemen durumu bildirdi ve bunun üzerine güzergâh değiştirildi²⁶⁰.

Babürlü ordusu Kandahar'a ulaştıktan sonra hemen kuşatma hazırlıklarına başladı. Hendekler kazarak bunların içine toplar ve patlayıcılar yerleştirdiler. Merdivenler kurarak kuşatma için gerekli tüm hazırlıkları yaptılar. Hazırlıklar bitince

²⁵⁶ İnayet Han a.g.e. s. 443-444.

²⁵⁷ Saksena, a.g.e. s. 230.

²⁵⁸ İnayet Han, a.g.e. s. 463.

²⁵⁹ Sarkar, a.g.e. s. 83.

²⁶⁰ İnayet Han, a.g.e. s.464-470.

kuşatma başladı. 2 ay ve 8 gün boyunca şiddetli mücadeleler meydana geldi. Her iki tarafta yüzlerce asker kaybetti. Babürlü askerleri büyük bir gayret gösterdiler; hendekler açtılar, yer altı geçitleri kazdılar, burçların ve istihkam siperlerinin üst kısımlarını yıktılar fakat kalenin çok sağlam olması güçlü silahlar ve savunma için gerekli teçhizatın olması dolayısı ile Babürlü askerlerinin tüm mücadeleleri sonuçsuz kaldı. Kaleden ateşli silahlarla yapılan mermi yağmuru nedeni ile Babürlü askerleri hendekten daha ileriye gidemediler. Belli süreden sonra Babürlerin getirmiş olduğu kuşatma topları kullanılamaz hale geldi. Kuşatma hakkındaki bilgiler Şah Cihan'a ulaştığında Şah Cihan Kandahar fethinin bu dönemde gerçekleşmeyeceğini anladı. Üstüne üstün bu sırada Özbeklerin ve Almanların Ghazni civarına gelerek bölgede bulunan halkı kışkırttığı haberleri de Şah Cihan'a ulaştı. Bunun üzerine Şah Cihan 11 Temmuz 1652 tarihinde Şehzade Evrengzib'e bir ferman göndererek Şehzade'ye birlikleri geri çekerek saraya geri dönmesi yönünde talimat verdi²⁶¹.

Babürlü ordusu ikinci Kandahar kuşatmasından da eli boş ayrıldıktan sonra Şehzade Dara Şükuh burayı geri alacağına dair yemin etti ve hemen bir kuşatma için hazırlıklara başladı. 3 ay boyunca Lahor da kalan Şehzade hazırlıklarını tamamlayınca saraya bir mektup göndererek yapmış olduğu hazırlıklara Şah Cihan'a bildirerek Kandahar seferi için izin istedi. Bunun üzerine Şah Cihan şehzadeye bir ferman göndererek sefer için izin verdi ve Multan yolu ile Kandahar'a ilerlemesi yönünde talimat verdi. Bu fermanın yanı sıra çok sayıda hediye de şehzadeye gönderdi. Fermanı aldıktan sonra 21 Şubat 1653 tarihinde Şehzade Dara Şükuh Lahor'dan ayrılarak Kandahar'a doğru hareket etti. Şehzade Dara Şükuh Multan'a geldiğinde burada buluna mansapdar ve soylular daha hazırlıklarını tamamlamadığı için birkaç gün burada kalmaya karar verdiler fakat burada harcanan sürede Safevilerin Kandahar Kalesinin ihtiyaçlarını karşılar korkusuna kapılan Dara Şükuh 3 günden fazla Multan'da kalınmasına müsaade etmeyerek yola devam etti. Ordu Fushanj da durakladığında Rüstem Han yaklaşık 12.000 süvari ile Kandahar'a doğru ilerledi. Birlik kale önlerine geldiğinde savaş düzeni aldılar. Bunun üzerine ateşli silahla donatılmış Safevi ordusu kaleden dışarı çıkarak Babürlü birliklerine saldırdı. Yapılan mücadelenin sonunda Safeviler kaleye çekilmek zorunda kaldı²⁶².

²⁶¹ İnayet Han, a.g.e. s. 470-472.

²⁶² İnayet Han, a.g.e. s. 477-484.

Şehzade Dara Şükuh Kandahar Kalesini görebildiği Murat kalesine gelerek altı gün boyunca burada kaldı. Bu süre boyunca şehzade her gün Kandahar'ı izleyerek keşif hareketlerinde bulundu. Ayrıca civar köylerden mahsul elde etmek amacı ile askerlerini göndererek onlardan korkmuş ve dağlara kaçmış olan köylüyü evlerine dönmeye ikna ederek tarlalardaki mahsulü toplamaya ikna etmelerini istedi. Daha sonrasında uğurlu zaman olarak belirlenen 13 Mayıs 1653'te Şehzade Dara Şükuh Murat Kalesinden Kandahar'a doğru harekete geçti. Kalenin önlerine gelerek Babürlü ordusuna hendekler açma talimatı verdi. Ayrıca Şehzade Dara Şükuh Bust ve Zamindar kalelerini düşürmek amacı ile Rüstem Han'ı büyük 15.000 süvari, 2000 tüfekçi ve çok sayıda mansapdar ve soylu ile kalelerin fethi için gönderdi. 31 Mayıs 1653 tarihinde Rüstem Han Bust Kalesi önlerine geldi. İki taraf arasında toprak ve tüfeklerin sürekli ateşlendiği şiddetli bir mücadele gerçekleşti. Öyle ki Babürlerin ağır silahlarına daha fazla dayanamayan Bust Kalesi yöneticisi Mehdi Kulu Han kaleyi Babürlere teslim etti²⁶³.

Kandahar kuşatmasında Chihil-Zina bölgesinin zaptını Raca Rajput'a verildi Raca ve adamları tüm gayretleri ile burada bulunan surları aşarak bu burcu ele geçirmeye çalıştılar fakat tüm gayretlere rağmen burada bulunan surları geçemediler. Fakat bu sefer sırasında Babürlüler diğer kuşatmaların aksine süperleri iyi bir şekilde kontrol edebildikleri için Safeviler çok fazla buralara saldırıda bulunamadılar. Hatta Safeviler her dışarı çıkıp Babürlere saldırıya geçtiklerinde Babürlerin şiddetli top ve tüfek atışları nedeni ile geri çekilmek zorunda kalıyorlardı. Şehzade Dara Şükuh' un emir ile kalenin karşısına bir süvari bataryası kuruldu. Buraya kurulan toprak ateşlenmesi ile çok sayıda Safevi askeri hayatını kaybetti. Ayrıca bu top atışları sırasında kalede bulunan Safevi cephaneleri de patladı. Yine bu süreçte kaleyi korumak amacı ile kurulan hendeklerdeki suyu boşaltmak için harekete geçtiler. Tüneller kazılarak su boşaltılmaya başlandı ve bu esnada saldıran Safevi kuvvetlerinin saldırıları da Babürlü birlikleri tarafından engellendi. Dört günlük süreden sonra hendekteki suların büyük bir bölümü boşaltıldı ve hendeğin içine tabya kuruldu. Hendekteki suyun bitmesi ile paniğe kapılan Safeviler hemen hendeği tekrardan su ile doldurdular. Babürler 5 ay boyunca devam eden kuşatmada Kandahar'ı ele geçirmek amacı ile ellerinden gelen her şeyi yaptılar. Fakat artık kış mevsiminin gelmesi ile barut, top ve kurşunların tükenmesiyle de Şah Cihan bir ferman göndererek

²⁶³ İnayet Han, a.g.e. s. 184-486.

kuşatmanın kaldırılmasını ve derhal Hindistan'a dönülmesi yönünde mesaj gönderdi. Fermanın gelmesi üzerine kuşatmada bulunan komutanlarında burada kalması yönünde bir isteklerinin olmaması üzerine 7 Ekim 1653 tarihinde Kandahar'dan Hindistan'a doğru harekete geçti²⁶⁴.

Böylece Cihangir Döneminin sonlarına doğru Safevilerin eline geçmiş olan Kandahar ve Çevresi Şah Cihan'ın ilk hükümdarlık yıllarında özellikle Safevilerin Batı'da Osmanlılarla mücadele içerisinde olmasını da fırsat bilinen Şah Cihan tarafından ele geçirilmiş ve tekrardan Babürlü hakimiyetine geçmişti fakat hem Safevilerin Osmanlılar ile mücadelesinin bitmesi hem de Babürlerin Türkistan coğrafyasına yapmış olduğu başarısız seferi değerlendirmek isteyen 2. Abbas Kandahar'a tekrardan saldırarak burayı Safevi topraklarına katmayı bilmişti. Şah Cihan bunun üzerine Kandahar'ı geri almak için hemen hareket etse de başarılı olamamıştır. Şah Cihan'ın hükümdarlık dönemi boyunca Kandahar'ı geri alabilmek amacı ile yapmış olduğu tüm hamleler başarısız olmuş ve hükümdarlığı sırasında Kandahar bir daha Babürlü topraklarına katılamamıştır fakat iki devlet arasındaki Kandahar çatışması Şah Cihan'dan önceki hükümdarlar dönemi boyunca nasıl mücadele kaynağı oldu ise Şah Cihan döneminde ve ondan sonra da iki devlet arasında ana mücadele kaynağı olmayı sürdürdü.

3.3.Babürler-Dekken İlişkileri

Babürler ve Dekken Sultanlığı arasındaki ilişkileri incelemeyi önce bölge hakkında ve burada bulunan Sultanlıklar hakkında kısa bir bilgi vermek gerekirse, bölge ismini Sanskritçede 'güney ülkesi' anlamına gelen Dakşinapatha kelimesinden alır. Kelime daha sonra Arapçaya Decni diye geçer ve buradan Dekken ismini alır. Dekken bölgesi; Kuzey Hindistan'dan Vindhya ve Satrura sıradağları ile ayrılan ve güneyde Tungabhadra Nehrine kadar olan bölgeye verilir. Hint kaynaklarına göre İslamiyet bu bölgeye gelmeden önce burada büyük bir krallık bulunuyordu ve o krallık yıkıldıktan sonra da yerli hanedanlar tarafından yönetiliyordu. 1294 yılında ise Delhi Türk Sultanlıklarının eline geçti ve daha sonrasında çeşitli müslüman devletler tarafından kontrol edildi²⁶⁵. Daha sonrasında ise 1347 yılında Alaeddin Hasan Behmen

²⁶⁴ İnayet Han, a.g.e. s. 4488-494.

²⁶⁵ Khaliq Ahmad Nizami, 'Dekken' TDV Ansiklopedisi, s.112-115.

Şah tarafından bölge Delhi Türk Sultanlıklarından ayrılarak ayrı bir devlet olarak yönetilmeye başlandı. 1527 yılına kadar Behmenilerin elinde bulunan bölge devlet yıkıldıktan sonra çeşitli krallığa bölündü²⁶⁶. Babür Hindistan'a geldiğinde Behmeni Devleti tamamen ortadan kalkmıştı ve yerine Nizamşahlar, Adilşahlar ve Kutupşahlar gibi bölgesel krallıklar kurulmuştu ve Babürlü Devleti daha çok Dekken bölgesini kontrol edebilmek amacı ile bu krallıklar ile ilişki kurmak zorunda kalmıştır.

Nizamşahlar 1490 tarihinde Behmeni Sultanı Mahmut Şehabeddin'in vekili Hasan Nizamülmülk Bahri'nin oğlu Melik Amber tarafından kuruldu. Melik amber babasının ölümü üzerine ayaklanarak Junnar ve çevresini ele geçirerek bu bölgede kendi adına hutbe okuttu. Babür Şah ve Hümayun döneminde Nizamşahlar ile çok fazla ilişki göremiyoruz bu dönemlerde Babürler daha çok Kuzey Hindistan da hakimiyet kurmak amacı ile mücadele etmişlerdir. Fakat Ekber Şah'ın Kuzey Hindistan'da düzeni sağlaması ve merkezi yapıyı güçlendirmesi ile güneye Dekken bölgesine doğru hareket ettiğini görmekteyiz. 1591 de özellikle Nizamşahlar da meydana gelen taht mücadelesini fırsat bilerek Nizamşahlar üzerine sefere çıktı. Seferin sonunda iki taraf arasında barış yapılsa da Ekber Şah daha sonra bölgeyi kontrol etmek amacı ile harekete geçerek Ahmetnagar Kalesini kuşatarak bu kaleyi ele geçirdi. Buranın düşmesi ile de Nizamşahlar arasında parçalanmalar meydana geldi. Fakat Nizamşahlar da kontrolü sağlayan Melik Amber bölgede bulunan Babürlüler ile tekrardan savaşılmaya başlayarak bölgede ellerinde bulunan toprakları geri almaya başladı. Fakat Cihangir Şah oğlu Hürrem'i Dekken seferine gönderince Melik Amber elde ettiği yerlerden çekilmek zorunda kaldı ve iki devlet arasındaki mücadeleler Şah Cihan tahta geçince de devam etti²⁶⁷.

Babürlü Devletinin Dekken bölgesinde ilişkide olduğu bir diğer yerel hanedan ise Adilşahlar idi. Adilşahlar'ın kurucusu Yusuf Adil Han, Behmeni Devletinin veziri Mahmut Gavan'ın himayesinde bulunan bir gulamdı. Fakat kısa sürede yükselerek Bicapur valiliğine kadar çıktı ve bu makamda iken Behmeni Devletinin içinde bulunduğu kötü durumu da fırsat bilerek birtakım entrikalar çevirerek 1489 yılında kendi adına hutbe okutarak hükümdarlığını ilan etti. Özellikle Babürlüler Dekken bölgesine fatih hareketlerine başladıklarında daha güneyde kalmaları ile Adilşahlar ilk

²⁶⁶ Enver Konukçu, 'Behmeniler' TDV AnsiklopedisiS. s. 353-354.

²⁶⁷ İqtidar Husain Siddiqui, 'Nizamşahiler' TDV İslam Ansiklopedisi, s. 192-194.

etapta bu ele fethetme politikasından kurtulsalar da Şah Cihan döneminde Adilşahlar içinde durum farklılaşacaktı²⁶⁸.

Babürlerin Dekken bölgesinde ilişkide bulunduğu bir diğer hanedan Kutubşahlar idi. Kutubşahlar da diğer hanedanlıklarda olduğu gibi Behmeni Devletinin yıkılması ile bölgede kendi hakimiyetini kurdu. Kutubşahlar menşelerinin Karakoyunlu Devletine dayandığını iddia etmektedirler. Sultan kulu 1496 yılında Gulkünde'ye hâkim oldu ve zaman içerisinde hakimiyet alanını genişletti. 1512 yılına gelindiğinde ise Kıvamülmülk'ü ortadan kaldırarak Doğu Tilangana'ya hakimiyet kurarak bağımsızlığını ilan etti. Bu yerel hanedanlık ile Babürlülerin ilişkileri Şah Cihan döneminde yükselecek özellikle artık Şah Cihan döneminde Dekken içlerine girilmeye başlanması ile hem Kutubşahlar hem de Adilşahlar ile ilişkiler artmıştı²⁶⁹.

Şah Cihan tahta geçtiği zaman Dekken bölgesine doğru ilk faaliyetleri Han Cihan Lodi isyanı nedeni ile meydana gelmişti. Yukarıda Şah Cihan dönemi iç siyaset başlığı altında da anlattığımız gibi Han Cihan Lodi, Şah Cihan'a karşı bir isyan başlatarak kaçmış ve bu kaçış sonunda Nizamşahlar'a sığınmak durumunda kalmıştır. Han Cihan'ın Nizamşahlar'a sığınması üzerine Nizamşahlar Babürlü kontrolünde olan topraklarını geri almak için bir fırsat olarak gördüler ve Babürler üzerine saldırıya geçtiler. Fakat hükümdarlığının daha başında böyle bir sorunla yüzleşen Şah Cihan bu olayın derhal son bulması ve otoritesi hakkında herhangi bir söylemde bulunulmaması için hem isyanın derhal bastırılmasını hem de Dekken' de kontrolü sağlamak için kendisi de bölgeye giderek olayları yakından takip ederek seferi bizzat kendisi devam ettirmiştir. Seferin sonunda isyan eden Han Cihan Lodi ortadan kaldırılarak isyan bastırılmıştır²⁷⁰. Han Cihan Lodi 'ye destek veren Nizamşahlar'ın toprakları da Babürlü kuvvetlerinin saldırılarına uğrayarak bu saldırılar sırasında birçok yerleşim yeri zarar görerek yağmalanmıştır²⁷¹.

Babürler Han Cihan Lodi'nin isyanı ardından Dekken bölgesinde özellikle de Nizamşahlar'ın topraklarını tamamen ele geçirmenin ne kadar önemli olduğunu gördü ve isyancıların ortadan kalkmasına rağmen bölgedeki faaliyetlerine devam etme kararı aldı. Bu sırada Nizamşahlar ise bölgede bulunan diğer hanedanlar ile ittifak kurmak

²⁶⁸ Erdoğan Merçil, 'Adilşahiler' TDV İslam Ansiklopedisi s. 384-386.

²⁶⁹ Enver Konukçu, 'Kutubşahiler' TDV İslam Ansiklopedisi s. 500.

²⁷⁰ Saksena, a.g.e. s. 73-77.

²⁷¹ Cihan Oruç, a.g.t. s. 254.

amacı ile harekete geçti çünkü diğer hanedanlar biliyordu ki Babürler ile aralarındaki duvar Nizamşahlar idi eğer onlar düşer ise Babürler ile aralarında hiçbir engel kalmazdı²⁷². Bu yüzden Şah Cihan'ın diplomatik ilişkiler amacı ile Adilşahlara göndermiş olduğu Şeyh Muittin, Adilşahlar dan eli boş döndü²⁷³. Bunun üzerine Azam Han küçük bir birlik göndererek Adilşahlar ve Nizamşahlar arasındaki ittifak hakkında bilgi almak amacı ile gönderdi ve kendisi de bir birlik ile Perinde Kalesine doğru ilerlemeye başladı. Perinde Kalesi'ni alarak Nizamşahlar'ın ve Adilşahlar'ın ittifakının ikmal noktasını kontrol altına alacak ve yardım için gönderilen malzemeleri ele geçirmeyi amaçladılar. Bu yüzden de kaleye doğru ilerlemeye başladılar. Kaleye yaklaştığında ise Raca Ci Singh'i bir grup ile göndererek buranın dışarısını tahrip etmeleri için gönderdi. Bunun üzerine Raca Ci Singh kasabaya gelerek buranın duvarlarını fillerle yerle bir etti. Daha sonra ise Azam Han gelerek kasabaya girdi ve büyük miktarda ganimet elde etti. Azam Han kasabadan büyük ganimetler elde etse de Perinde Kalesine yapmış olduğu kuşatma başarılı olamadı. Kale kuşatmasında başarılı olamayınca destek kuvvetlerin gelişini beklemeye başladı. Bu sırada ise azalan erzak için adamlarını göndererek ordunun ihtiyaçlarını karşılamaya çalıştı²⁷⁴.

Azam Han kaleyi ele geçirebilmek amacı ile 3 hendek kazarak ilerlemeye başladı. Azam Han'ın ilerlemesi ile kale kumandanı Babürlere karşı yardım çağrısında bulundu. Bunun üzerine kaleye yardım için dekenliler harekete geçtiler. Azam Han bu haberi alınca bazı cesur komutanlarını onların üzerine gönderdi. Bunun üzerine Babürlerle karşı karşıya gelmek istemeyen kuvvetler geri çekilmeye başladı. Babürler onların üzerine yaptığı seferde 600 deve, 200 at, bir miktar sığır ve eşyalar Babürlerin eline geçti. Bir ay boyunca devam eden kuşatmanın ardından Babürlü ordusu kaleyi ele geçiremediği gibi orduda yiyecek sıkıntıları çıkmaya başlayınca Azam Han geri çekilmek zorunda kaldı²⁷⁵.

Yağmur mevsiminin geçmesine kısa süre kaldığında Adilşahlar'ın komutanı Randola, Azam Hana mektuplar göndererek artık Adilşahların itaatten ayrılmayacağını ve yine Babürlü görevlisi Şeyh Muhittin ile vergilerini gönderileceği söyledi. Bunun

²⁷² Saksena, a.g.e. s.133.

²⁷³ M. Siraj Anwar, The Relations of the Mughal Empire With The Ahmadnagar Kingdom (1526-1636) Centre Of Advanced Study Department Of History Aligarh Muslim University Aligarh (India) 1994, s.157.

²⁷⁴ İnayet Han, a.g.e. s. 58-60.

²⁷⁵ Radley Shyam, The Kingdom of Ahmednagar, Delhi: Motilal Banarsidas Press. 1996, s. 308-309

üzerine Azam Han belli dönem Bidar'da kalmaya karar verdi. Eğer sözlerinde durur ise burada duracak ama durmazlar ise üzerlerine yürüyerek onları ortadan kaldıracaktı. Fakat tüm bu söylemlere rağmen Adilşahlar ve Nizamşahlar Babürlere karşı ittifak kurarak bölgede bulunan Babürlü birliklerine saldırmaya devam ettiler. Öyle ki Babürlü birlikleri için yiyecek arayan Bahadır Han Ruhile'nin birliklerine saldırdılar. Bahadır Han yanında az sayıda asker olmasına rağmen müttefik grubun üzerine yürümeye karar verdi. Babürlerin tüm bu cesaretli davranışlarına rağmen Dekkanlılar karşısında başarılı olamadılar hatta esir düşenler bile oldu. Azam Han bu birlikleri takip ederken hatta Kandahar Kalesine gelerek ordunun bütün ihtiyaçlarını buradan giderirken Şah Cihan'dan Azam Han'a orduyu geri çekmesi yönünde emir verdi. Bunun üzerine Azama Han orduyu geri çekerek saraya geri döndü ve Şah Cihan ona rütbesine uygun ödüller bahşetti²⁷⁶.

1631 tarihinde Şah Cihan bir elçi göndererek Adilşahlar ile anlaşmaya yapmayı planladı. Bu anlaşmaya göre Adilşahlar ve Babürler, Nizamşahlara karşı bir ittifak kuracak ve sonunda ise Nizamşahların toprakları paylaşılacaktı. Fakat daha elçi bir anlaşmaya varmadan Babürlü ordusunun bölgede ilerlemesi Adilşahlar tarafından olumsuz karşılandı ve Babürlü elçisini tutukladılar. Şah Cihan elçinin serbest bırakılması için ne yaptı ise başarılı olamadı ve bunun üzerine Adilşahlar üzerine bir birlik gönderdi. Asaf Han bölgede ilerlemeye başladı fakat Muhammed Adil Şah'ın kuvvetleri Babürlü birliklerini yenmeyi bildi. Bölgede bulunan Babürlü birliklerinin tüm mücadelelerine rağmen Adilşahlar üstünlük sağladı. Bir de bu dönemde meydana gelen erzak yetersizliği nedeni ile Babürler, Adilşahlar ile anlaşma yapmak zorunda kaldı ve Adilşahların vergi ödemesi karşılığında Babürler geri çekildi²⁷⁷.

Dekken bölgesinde bu dönemde meydana gelen önemli olaylardan biri de Devletabad Kalesinin ele geçirilmesi olmuştur. Özellikle Nizamşahlar arasında yaşanan taht mücadelesi sonucunda Sahu Ci Behunsile Adilşahlara sığınıp onlardan yardım isterken Feth Han Babürlülerden yardım istedi. Feth Han'ın bu hareketi sonucu Adilşahlar hemen harekete geçti çünkü Babürlerin Devletabad'a gelerek burayı kontrol etmeleri demek bir sonra ki hareketin Adilşahları kontrol altına almak olduğunu biliyorlardı. Bu yüzden hemen birliklerini Feth Han'a göndererek onun bu kararından vazgeçmesini istediler, bu ısrarlar Feth Han'ın bocalamasına neden oldu.

²⁷⁶ İnayet Han, a.g.e. s. 69-71.

²⁷⁷ D. C. Verma, History Of Bijapur, Kumar Brothers, New Delhi, 1974, s. 189-190.

Bu sırada Babürlü birlikleri başlarında Mehabet Han ile birlikte bölgeye ulaşmışlardı. Fakat Feth Han'ın kararsız davranması sonucu Babürleri kaleye almamsı üzerine Babürler hemen kaleyi kuşatma altına aldılar. Mehabet Han böyle bir durumdan şüphelendiği için hazırlıklı gelmiş idi ve hemen kaleyi kuşatma altına aldı²⁷⁸.

Mehabet Han kale önüne gelince hemen kuşatmayı başlattı. Kalenin karşında hâkim bir tepeye topları yerleştirerek buradan sürekli olarak kaleye top atışı yapılmasını sağladı. Yine kalenin farklı bölgelerine siperler açılarak, lağımcılar vasıtası ile yeraltı tünelleri kazılmaya başlandı. Nizamşahların tüm karşı koymalarına ve taarruzlar ile kalede bulunan Feth Han'a yardım etme çabalarına rağmen Mehabet Han'ı geçerek yardım götüremediler. Bir de bu sırada hububat azlığı ve Feth Han'ın elinde bulunan hububatı Adilşahlara vermemesi sorunlara neden olmaya başladı. Adilşah komutanı Randola hububat elde edebilmek amacı ile Babürlere saldırıya da başarılı olamadı ve Babürler onun göndermiş olduğu birliği bertaraf etmeyi bildi. İki taraf içinde hububat bir sorun idi. Babürlü ordusu için arkadan gelen 20.000 öküzlük gıda bölgede engeller ile karşılaşp gelemeyince Mehabet Han bir birlik göndererek bu yardımın düzgün bir şekilde kuşatma alanına gelmesini sağladı²⁷⁹.

Mehabet Han büyük bir düşman grubunun Han Zaman üzerine gönderildiğini öğrendi. Bunun üzerine Diler Himmet komutasında 1200 süvariye yardım için gönderdi. Fakat bu yardım birliği oraya ulaştığında Han Zaman'ın top atışları sayesinde saldırganları yok ettiğini gördüler. Han Zaman kaçan saldırganların Mehabet Han'ın savunmasız olduğunu düşünerek ona saldıracağını tahmin etti ve Diller Himmet'e hemen geri gitmesini emretti ki gerçekten de bu fırsatı değerlendirmek isteyen saldırganlar gece kamp alanının yakınına gelmiş ama sabah olana kadar saldırıda bulunmamışlardı. Saldırganların kaybettiği bu sürede Diler Himmet gelerek tekrardan Mehabet Han'a katıldı. Bunu gören saldırganlar planlarından vazgeçerek geri çekilmek zorunda kaldılar. Mehabet Han; Han zaman ve Nasiri Han'ı düşman ordugahını yağmalamak için gönderdi. Bunun üzerine Dekkenlilar kaçma bilmek amacı ile sürekli uğraşsalar da başarılı olamadılar ve Babürlü kuvvetleri Dekkanlıların ordugahını yağmalayarak geri döndü. Babürlü birliklerinin Babürlü ana ordusu ile birleşmesi ile Feth Han faaliyete geçti. Bir grup askerini Patan Khirki kapısına yakın hendeğe göndererek buranın patlatılmasını emretti fakat durumu anlayan Babürlü

²⁷⁸ Anwer, a.g.e. s. 162-166.

²⁷⁹ Kenbu, a.g.e. C.I, s. 477-479.

askerleri onların üzerine bir birlik göndererek bu girişimi engelledi. Dekkenlılar bu seferde Randola'nın emri ile Chamar Takri tepesinden saldırıya geçtiler fakat bu durumu fark eden Nasiri Han vadiye yerleşerek Dekkenlılara karşı bir tuzak kurdu ve çok sayıda kişi bu pusu sayesinde ortadan kaldırıldı²⁸⁰.

Babürlü birlikleri bir tünel kazacak ve bu tünel vasıtası ile birlikler saldırıya geçecekti. Fakat tünel birlikler tam anlamı ile toplanmadan saldırı düzeni alınmadan patladı ve böylece plan uygulanamadı. Bu başarısız plana rağmen Babürlü birlikleri Nasiri Han komutasında saldırıya geçtiler. Nasiri Han'ın birliği cesurca saldırarak birçok zayıat vermelerine rağmen cesurca ilerlemeye devam ettiler. Babürlü birliklerinin cesurca ilerlemesi sonucu kalede bulunan Adilşahlar bölgeyi terk etmeye başladılar. Bunun ile daha da ilerleyen Babürlü birlikleri aşağı yukarı 10 yards (9,14400 metre) genişliğinde ve 14 yards (12,8016 metre) yüksekliğinde olan tahkimatları yıkmayı başardılar. Bu tahkimatlar ortadan kaldırıldıktan sonra Mehabet Han burayı terk ederek kaçan Adilşahlarının peşine askerler göndererek Berar ve Telingana'ya doğru ilerleyen Adilşahları ortadan kaldırmayı amaçladı. Bir taraftan Babürlerin ilerlemesi bir taraftan Adilşahların bölgeyi terk etmesi ve en önemlisi Feth Han'ın kalede tutsak olarak tuttuğu Nizamşahların kaçarak Mehabet Han'a sığınması ile Feth Han daha fazla güç kaybetmeye başladı. Bu güç kayıplarına daha fazla dayanamayan Feth Han en sonunda Mehabet Han'a itaatini bildirmek zorunda kaldı²⁸¹. İkili arasında yapılan anlaşmaya göre Feth Han kaleyi bir hafta içinde terk ederek Babürlü birliklerine bırakacaktı. Feth Han bu anlaşmayı kabul etti mahiyeti ile kaleyi terk etti. 17 Haziran 1633 tarihinde Mehabet Han kaleye girerek burayı Babürlü topraklarına kattı²⁸².

Perinde Kalesi daha önce Babürler tarafından kuşatılmış fakat alınamamıştır. Mehabet Han Devletebad Kalesini aldıktan sonra bölgede daha önce Babürler tarafından alınamamış ve şimdi Adilşahların kontrolüne geçmiş olan bu kaleyi almak için planlar yapmaya başladı. Mehabet Han kaleyi almak için planlar yaparken 27 Eylül 1633 tarihinde Şehzade Şah Şuca Dekken bölgesine geldi. Şehzadenin bölgeye gelmesini fırsat bile Mehabet Han, Şehzadeyi kalenin alınması yönünde ikna etmeyi başardı. Bunun üzerine şehzade Han-ı Zaman'ı çok sayıda Babürlü kuvveti ile kaleyi

²⁸⁰ İnayet Han, a.g.e. s. 101-105.

²⁸¹ Shyam, a.g.e. s. 318-319

²⁸² Saksena, a.g.e. s. 141.

kuşatması için gönderdi. Han-ı zaman ilk olarak Adilşahların direncini kırmak ve kaleye erzak yardımı yapılmasını engelleyebilmek için ilk olarak Adilşah topraklarına girerek buradaki otlakları imha etti. Adilşahların hükümdarı Babürlerin Perinde Kalesini işgal ettiğini duyunca önemli adamlarından Kasneci ve Datto'ya belli bir miktar hazine vererek onları Perinde Kalesinin savunması için gönderdi. Adilşahlar kaleyi savunmak için takviye kuvvetler ile önlemler alır iken Şah Suca 6 Mart 1634'te Perinde Kalesinin yakınına gelerek burada takviye kuvvetler ile birleşerek ertesi gün Perinde Kalesinin önüne gelerek kuşatmayı başlattı²⁸³.

Kuşatma sırasında Şehzade Şah Suca ve Mehabet Han kaleyi ele geçirmek için birçok uğraşta bulundularsa da bütün bu uğraşlara rağmen Babürler kaleyi ele geçirmeyi başaramadı. Hem kuşatma sırasında hem de kuşatmadan sonraki dönemlerde Mehabet Han ve Nasiri arasında başlayan ayrılıklar Babürlü ordusunun ikiye bölünmesine neden olduğu gibi Adilşahların bu iki komutan arasındaki ayrılığı fark ederek ona göre hareket etmesine neden oldu. Tüm bu başarısızlıklar nedeni ile ki bunların üstüne bir de hem komutanlar arası ayrılık hem de yağmur mevsiminin gelmesi ile Babürlü birlikleri Parende Kalesinin kuşatmasını kaldırarak geri dönmek zorunda kaldılar²⁸⁴.

Adilşahlar, Nizamülmülklerden arta kalanları hakimiyet altına alarak Nizamülmülk topraklarının kontrolünü sağlamıştı. Bunun yanı sıra Kutupmülklerde, Adilşahlar ile anlaşarak İran Şahı adına hutbe okutmaya başladı. Dekken Bölgesindeki bu durum Şah Cihan'a ulaştığında Şah Cihan elçi göndererek Adilşahlara derhal vergilerini ödeyerek, Nizamülmülklerden aldıkları topraklardan ayrılarak o toprakları Babürlere bırakması yönünde mektup gönderdi²⁸⁵.

Marata ileri gelenlerinden Sahu'ya ve diğer Nizamülmülklere baş eğdirmek amacı ile Ahmednagar Bölgesinde kalan kaleleri ele geçirmek için Babür ordusu görevlendirildi. Şah Cihan Babürlü kuvvetlerinden üç ordu oluşturdu ve bu üç ordunun başına Dauran Bahadır Han, Han Zaman ve Shayista Han'ı geçirdi. Dairan Bahadır Han'ın ordusunda çok sayıda mansapdar, Dekkanlılar, 1000 ahadi okçu ve tüfekçi ile 20.000 süvariden oluşuyordu. Bu ordu Golconda içerisinde bulunan iki meşhur kale olan Udgir ve Avşa Kalelerini ele geçirmekle görevlendirildi. Han Zaman'ın kontrol

²⁸³ İnayet Han, a.g.e. s. 128-130.

²⁸⁴ Saksena, a.g.e s. 159-160.

²⁸⁵ İnayet Han, a.g.e. s. 166-167.

ettiği ordu; çok sayıda mansaptar, Dekkanlılar, 1000 ahadi okçu ve tüfekçi ile Rana Jagat Singh'in adamları ve 20.000 süvariden oluşmaktaydı. Şah Cihan'ın emrine göre bu, ordu Ahmednagar'a ilerleyerek Sahu'ya ait olan Chamargonda ve Ashti parganalarını fethederek Konkan topraklarını Sahu'dan kurtararak Adilşahların bazı topraklarını tahrip etmek ile görevlendirildi. Shayista Han'ın ordusu çeşitli soylu ve mansaptarlar, Dekkanlılar, Yamin-al Daula Asaf Han'ın 2000 adamı ile toplam 8.000 kişiden oluşuyordu. Shayista Han'a ordusu ile ilerleyerek; Junnar, Sangamner, Nasik ve Trimbak yerleşim yerlerini ele geçirme görevi verildi. 14 Şubat 1636 tarihinde bu komutanlar Şah Cihan tarafından çeşitli hediyeler ve unvanlar ile onurlandırıldıktan sonra sefer için yola çıktılar²⁸⁶.

Allahverdi Han'ın kuvvetleri Shayista Han'ın kuvvetlerinde ayrılarak Dhorap Kalesine doğru ilerlemeye başladılar. Bu ilerleyiş sırasında ilk olarak Chandor Kalesine ulaşarak burayı kuşatma altına aldılar. Kuşatma kısa bir süre sonra başarıya ulaştı ve kale Babürlü idaresine geçti. Kalenin Babürlü idaresine geçtiğini duyan bölge halkıda can ve mallarını korumak amacı ile Babürlü idaresini benimsediler. Babürlü birlikleri bu kaleyi ele geçirdikten sonra İndarai Kalesine doğru yöneldiler ve kale kuşatma altına alındı Chandor Kalesinin komutanının bu kale komutanına mektup yazarak Babürlü idaresini kabul etmesi yönündeki telkinlerinden sonra kale komutanı kaleyi Babürlüye teslim etti. Bu iki kalenin Babürlü kontrolüne geçmesi ile bölgede bulunan diğer kalelerde hızlı bir şekilde Babürlü kontrolüne geçti. Bunun üzerine Allahverdi Han yüksekliği ve mukavemeti ile ünlü Dhorap Kalesine doğru ilerlemeye başladı. Kale komutanı Babürlü ordusu için iyi bir savunma hattı kursa da başka herhangi bir yardım alamayacağını bildiğinden kale komutanı Allahverdi Han'a elçi göndererek 1 Lekh Rupı verilirse kaleyi teslim edeceğini bildirdi. Allahverdi Han hem kalenin engebeli yapısı hem de yağmur sezonun yaklaşması işle birlikte kaleyi bir an önce ele geçirmek istiyordu ve bu yüzden bu isteği Şah Cihana bildirdi. Bu talep üzerine Şah Cihan'dan kale komutanına 3000 mansap ve hazineden 1 Lekh Rupı verilmesi yönünde bir ferman geldi. Böylece Dhorap Kalesi de Babürlü kontrolüne geçti²⁸⁷.

Shayista Han bölgeye geldiği andan itibaren Sahu'nun oğlu ve diğer isyancıların kuşatmış olduğu parganaları kurtararak isyancılar ile mücadele etti.

²⁸⁶Shyam, a.g.e. s.324.

²⁸⁷ İnayet Han, a.g.e. s. 172-173,

Dekken Bölgesine gönderilen bir diğer komutan Han Dauran ise Şah Cihan'ın kendisine vermiş olduğu direktifler doğrultusunda Adilşahlar'ın topraklarına yağma ve talan hareketleri düzenlemeye başladı. Han Dauran Adilşahlar'ın arazilerinde yağma hareketleri yaparken Adilşah Babürlere tekrardan sadakat bildirdiği için Han Dauran'a geri dönmesi yönünde talimat gönderildi ve o da bu talimat doğrultusunda hareket ederek Adilşahlar'ın topraklarından çıktı²⁸⁸.

Seyyit Han Cihan hareketleri ise şu şekilde idi; birliklerinin ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra Saradhun Kalesini ele geçirmek amacı ile harekete geçildi. Babürlü birlikleri kaleye ulaştıktan sonra üç günlük bir kuşatmadan sonra kaleyi teslim aldı ve kale Seyyit Han Cihan yönetimine bırakıldı. Seyyit Han Cihan kaleye bir yönetici bıraktıktan sonra Dekken Bölgesindeki ilerleyişine devam etti. Dharaseon (Osmanabad) Kalesine geldiğinde ise bu bölge ahalisinin eşyalarını da alarak kaçmış olduğunu gördü. Bölgeye adamlarını bırakarak ilerlemesine devam etti. Seyyit Han Cihan Kanti Kalesi'ne geldiğinde ise kalede bulunan garnizon hemen silahlar ile saldırdı. Bu saldırı üzerine Seyyit Han Cihan geri çekilerek kaleyi incelemeye başladı. İncelemeden sonra Babürlü birlikleri kalenin dört tarafından da kaleye saldırarak kaleyi ele geçirdiler. Kanti Kalesini de ele geçirdikten sonra Seyyit Han Cihan yoluna devam etti. Fakat ilerleyişi sırasında sürekli olarak Dekkenların saldırısına maruz kaldı ama Babürlüler bu saldırıları savuşturmayı bildiler. Özellikle artçı birliklerin komutanı Shahnavaaz Han saldırılara ve özellikle Babürlü ordusunu takip eden düşmanlara karşı oldukça iyi bir şekilde mücadele etmeyi bildi. Ülkede tarım yapılamaması ve özellikle yağmur sezonu sona erdiği için Babürlü birlikleri Bir'e doğru ilerleme kararı aldı²⁸⁹.

Han Zaman ilk olarak Ahmetnagar'a gelerek burada ihtiyaçlarını giderdikten sonra ilerleyişine devam etti. Junnar'a doğru ilerlerken Sahu'nun Mahuli Kalesi'nin yöneticisi olan Minaci Behunsile ile anlaşarak kaleyi ele geçirdiğini öğrendi. Bunun üzerine Han Zaman Sahu'nun peşine düşerek onu takibe başladı. Han Zaman Sahu'yu takip eder iken onun Bhima Nehrini geçerek Adilşahlar'ın topraklarına girdiğini öğrendi. Han Zaman'da gelerek nehrin kıyısına karargahını kurdu ve durumu Şah Cihan'a bildirerek Adilşahların topraklarına girerek Sahu'yu yakalamak için izin istedi. Fakat Şah Cihan'ın kendisine gönderdiği cevapta Adilşahların topraklarına girmemesi gerektiği yönünde bir talimat geldi. Bunun üzerine Han Zaman Şah

²⁸⁸ İnayet Han, a.g.e. s. 174-177.

²⁸⁹ İnayet Han, a.g.e. s. 177-181.

Cihan'ın emri doğrultusunda hareket ederek ordusunu konakladığı yerden toplayarak Bicapur'a doğru harekete geçti. Keşnaginga Nehrine ulaştıkları zaman Sahu hem kendi birlikleri hem de tüm Bicapur birlikleri ile ortaya bu bölgeye gelerek Babürlü kuvvetlerini takibe başladı. Sahu'nun birlikleri üç gün boyunca Babürlü birliklerini takip etti. Bu takip sırasında iki kuvvet arasında bazen mücadeleler ve çarpışmalar meydana geldi. En sonunda Han Zaman adamları ile konuşarak Sahu'nun ordugahına saldırarak düşmanı etkisiz halde bırakma kararı aldılar. Alınan bu karar doğrultusunda Şah Beğ Han'ı Racputlar ile ordugahı koruması için bıraktıktan sonra Babürlü kuvvetleri harekete geçti ve 1 gün sonra düşman ordugahına ulaştılar. Babürlülerin planını anlayan karşı taraf bütün ağırlıklarını önceden göndersede kendileri geride kaldı ve bunu fırsat bilen Babürler tüm güçleri ile onlara saldırdı ve Sahu'nun kuvvetlerinden çok sayıda kişi öldürdüler ve zafer kazanarak ordugahlarına döndüler²⁹⁰.

1636 yılında Adilşahlar birçok toprağını kaybetmesi üzerine Babürlüler den tekrardan af talebinde bulundular ve bağlılıklarını bildirdiler. Bağlılıklarını bildirdikten sonra aralarındaki barışı tasdiklemek için bir de yazılı bir anlaşma talep ettiler bunun üzerine Şah Cihan elçi ile Adilşahlar onun vassalı olarak gördüğünü gösteren hediyeler gönderdi ve iki kuvvet arasında tekrardan barış sağlandı²⁹¹. Adilşah topraklarına yapılan saldırılardan haberdar olan Kutupşah bu saldırılardan korkarak Şah Cihan'ın göndermiş olduğu elçi Abdülatif ile gönderilen ve kutupşahlara bildirilen istekleri kabul ederek Babürler ile anlaşma yolunu tercih etti²⁹². Bölgedeki krallıklar ile barış sağlandıktan sonra Şah Cihan oğlu Evrengzib'i Dekken Bölgesine vali olarak atadı. Böylece Babürlerin kontrolüne geçmiş topraklar onun kontrolüne bırakıldı²⁹³.

Adilşahlar ile barış yapıldıktan sonra Sahu bu anlaşmanın şartlarından olan Adilşah'ın mahiyetine girerek Junnar ve diğer kaleleri Babürlü idaresine bırakmasını öngören antlaşma şartlarını kabul etmeyerek uygulamadı. Sahu'nun yapılan antlaşma şartlarına uymaması Adilşahları da rahatsız etmeye başladı. Bunun üzerine Adilşah Randola'ya Babürlü birlikleri ile iş birliği yaparak Sahu'yu bozguna uğratarak kaleleri

²⁹⁰ İnayet Han, a.g.e s. 181-183.

²⁹¹ İnayet Han, a.g.e. s. 185.

²⁹² Saksena, a.g.e. s. 175-177.

²⁹³ Sarkar, a.g.e. s. 29.

elinden alması emrinde bulundu. Aynı şekilde Sahu'nun barış şartlarına uymasını sağlamak için Han Zaman görevlendirildi. Bunun üzerine harekete geçen Han Zaman ilk olarak Junnar'a giden tüm yolları inceleyerek; Bahadır Han'ı bazı soylular, mansaptarlar, Rana'nın yaklaşık 1000 adamı ve tüfekçiler ile kaleyi kuşatması için gönderdi. Kale önlerine gelen Bahadır Han hemen kaleyi kuşatma altına aldı. Bahadır Han kuşatma sırasında kontrolü sağlayınca Han Zaman'da kalan kuvvetler ile Pune Şehri civarında bulunan Sahu'ya saldırmak üzere harekete geçti. Han Zaman Sahu'yu yakalamak için ilerlerken Ghod Nehri civarında suların aşırı yüksek olması nedeni ile bir ay boyunca suların inmesini bekledi. Sular inince ise yoluna devam etti. Sahu, Han Zaman'ın kendisi üzerine geldiğini duyunca Kondana ve Torna bölgelerinde bulunan tepelere doğru kaçtı. Onun dağlara kaçtığı haberi Han zamana geldiğinde o yine de Sahu'nun peşinden ilerledi çünkü onun burada rahat bir şekilde barınmasını istemiyordu. Fakat yağmur mevsimi nedeni ile yükselen sular Han Zaman'ın daha fazla ilerlemesine imkân vermedi ve bu yüzden Han zaman orada konaklayarak Randola'ya durumu bildiren bir mektup gönderdi ve cevabın gelmesini bekledi. Randola'nın gönderdiği cevapta ise Sahu'nun peşini bırakmaması ve ne olursa olsun amacına ulaşması gerektiği yazıyordu²⁹⁴.

Sahu, Babürlerden kaçmak için Kuken'e geldi. Fakat Babürlü birlikleri de onun peşinden bu bölgeye giriş yaptılar. Babürlü birliklerinin yanı sıra Randola'da Kuken'e geldi. Randola'nın araziye geldiğini öğrenen Han Zaman onunla birleşmek için durdu ve Randola'nın kendisine yetişmesini bekledi. Bu sırada Sahu ise Murencen Kalesine kaçarak buraya sığındı. Sahu'nun kaleye sığındığı haberi gelince birlikler buraya doğru hareket etti. Birliklerin geldiğini öğrenen Sahu eşyalarını ve ağırlıklarını toplayarak orduğahın arkasına doğru hareket etti ama Babürlü birlikleri onun kaçmasını engellemek için hızla ilerledi ve onu yakaladılar fakat Sahu tüm ağırlıklarını arkada bırakarak Babürlülerle savaşmayı göze alamayarak kaçtı. Fakat Babürler onun peşini bırakmadı ve arkasından ağırlıklarını toplayarak ilerlemeye başladı. Bu sırada ona ve Nizamülk hanedanlığına ait olan bir çok hükümdarlık alemeti Babürlerin eline geçti. Ağırlıklarını kaybeden Sahu güvenli bir yer olan Mahuli Kalesine gelerek buraya sığındı. Bu haber Han Zaman ulaşınca han hemen orduyu topladı ve ordu yorgun olmasına rağmen 12 kos (38624 metre) mesafeyi hızla ilerleyerek keleye geldi ve kaleyi kuşatma altına aldı. Kale kuşatma altına alınca korkan Sahu, Han Zaman ile

²⁹⁴ İnayet Han, a.g.e. s. 196-197.

görüşerek itaat edeceğini bildirdi. Fakat görüşmeler sırasında Sahu anlaşma şartlarına uyamayacağını söyleyerek anlaşmaya varmadı. Fakat kuşatma devam ederken Sahu bu kez de Randola ile görüştü ve onunla görüşmesi sonrasında Nizamülk'ün damadının kontrolü altında olan Junnar Kalesini Babürlere vermeyi ve Adilşahların vassalı olmayı kabul etti²⁹⁵.

Evrengzib'in ikinci Dekkan valiliği sırasında meydana gelen önemli olaylardan biri Golkonda'ya yapılan sefer oldu. Seferin başlangıcı ve olayları başlatan ise şu hadise oldu; Abdullah Kutupşah vezir Mir Cümle'den kurtulmak istiyordu fakat bunu başarabilecek kadar gücü yoktu ve Mir Cümle'nin kontrolü elinde tutmasına müsaade etmek zorunda kaldı. Fakat Mir Cümle'nin oğlu Muhammet Emin babasının gücü ve dokunulmazlığı karşısında iyice arsızlaşarak Kutupşah'a karşı küçümseyici bir tavır takınıyordu. Kutupşah bu durumdan rahatsız olsada bir şey yapamıyordu. Fakat bir gün Muhammet Emin'in sarhoş bir şekilde saraya gelerek hükümdarın halısında uyuyarak ona hakaret etmesi Kutupşah için bardağı taşıran son damla oldu ve Muhammet Emin'i tutuklattı. Abdullah Kutupşahın yapmış olduğu bu hamle Şehzade Evrengzib'e aradığı fırsatı vererek Kutupşahlar üzerine ilerlemesi için fırsat verdi²⁹⁶. Radığı fırsatı yakalayan Şehzade Evrengzib hemen Şah Cihan'a durumu bildiren bir mektup gönderdi. Mektubun cevabını beklemeden harekete geçti ve oğlu Muhammet Sultan'ı bir birlik ile Nander'e gönderdi²⁹⁷.

Şah Cihan ise durumdan haberdar olduktan sonra Kutupşaha'a bir mektup göndererek ona Muhammet Emmini serbest bırakarak el koymuş olduğu malını geri iade etmesini söyleyerek, eğer bağılıktan ayrılır ise sonuçlarının kötü olacağı konusunda onu uyardı²⁹⁸. Fakat Kutupşah bu ihtarları dikkate almadı. Bunun üzerine Şehzade Evrengzib Golkonda'ya gönderdiği oğlu Muhammet Sultan'a şehri ele geçirmesi yönünde talimat verdi²⁹⁹. Muhammet Sultan'ın Haydarabad'a doğru ilerlediği haberi Kutupşaha ulaştığında o boyun eğerek Muhammet Emin'i serbest bırakmayı kabul etti. Fakat ona ait malları iade etmekte direnmesi üzerine Muhammet Sultan ilerleyişine devam etti. Bunun üzerine Kutupşah Haydarabad kalesinin savunmasını bir adamına bırakarak kaleden ayrıldı. Muhammet Sulyan Haydarabat

²⁹⁵ Kenbu, a.g.e CII, s. 178-182.

²⁹⁶ Sarkar, a.g.e. s. 125.

²⁹⁷ Saksena, a.g.e. s. 181.

²⁹⁸ İnayet Han, a.g.e. s. 517.

²⁹⁹ Saksena, a.g.e. s. 181.

Kalesinin önüne gediğinde yapılan mücadelede Babürlü birlikleri ateşli silahları vasıtası ile Kutupşahlara üstünlük sağlayarak kaleyi ele geçirdiler. Beş altı gün sonra Kutupşah değerli eşyalar göndererek barış istediğini söylesede diğer taraftan ise Adilşah'a mektuplar göndererek Babürlere karşı savaşa davet ediyor ve kalelerin duvarlarını güçlendiriyordu³⁰⁰.

16 Mart 1656 tarihinde de Şehzade Evrengzib Golconda'ya gelerek kalden 1 kos (3218 metre) uzağa birliklerini yerleştirdi ve kuşatma için tahkimatları oluşturmaya başladı. Bu sırada Kutupşahın üzerlerine gelmekte olduğunu öğrenen şehzade oğlu Muhammet Sultanı sol tarafa mevzilenmesini emretti yapılan bu ilk çarpışmada Babürler başarılı oldu ve kale kuşatmasına başladılar kuşatma sırasında iki kuvvet arasında da sürekli olarak çarpışmalar meydana geldi ve Babürler bu çarpışmalarda ustalıkla kazanmayı bildiler. Öyle ki bu çarpışmalar sonucunda kutupşah yok olma seviyesine geldi. Bu noktadan sonra daha fazla mücadele edemedi ve Şah Cihan'a itaatini bildirmek zorunda kaldı. Şehzade Evrengzib ilk başta bu itaate sıcak bakmasada hem Şah Cihan'ın barış anlaşması yönünde emri hem de kutupşah'ın annesinin Şehzade Evrengzib'in huzuruna gelerek barış için ricada bulunması sonucu Şehzade Kutupşah'ın itaatini kabul etmek zorunda kaldı³⁰¹.

3.4.Babürlü-Osmanlı ilişkileri

Babürlü devleti ve Osmanlı arasındaki ilişkiler devlet kurulduktan belli süre sonra ve kopuk kopuk gerçekleşmiştir. Babür faaliyetleri ya da devleti kurduktan sonra kendisine bu kadar uzak olan bir imparatorluk ile herhangi bir iletişim meydana getirmedi. Hem coğrafi olarak birbirlerine uzaklıkları hem de Babür'ün devleti kurduktan kısa süre sonra vefatı nedeni ile böyle bir fırsat olmadı. İki devlet arasındaki ilk temaslar Hümayun döneminde ve tesadüfen gerçekleşti. Bu dönemde Osmanlı Devleti başında bulunan Kanunu Sultan Süleyman (1520-15669) okyanuslarda faaliyet göstererek Hint yarımadasına gelen Portekizliler üzerine bir donanma göndermiştir. Donanmanın başında bulunan Seydi Ali Reis bir kaza sonucu Hindistan da mahsur kalmış ve burada bulunduğu sürede Babürlü hükümdarı Hümayun ile de tanışarak onun huzurunda bulunma fırsatı yakalamış. Hatta Hümayun, Seydi Ali Reis'e Osmanlar hakkında sorular sorarak devletin hükümet alanları hakkında bilgi edinmeye de çalışmıştır. Seydi Ali Reis bir süre Hümayun'un huzurunda kaldıktan

³⁰⁰ İnayet Han, a.g.e. s. 518-519.

³⁰¹ İnayet Han, a.g.e. s. 519-522.

sonra Hümayun dan geri dönmek için izin alarak yola çıkmak için hazırlık yapar iken Hümayun kütüphanede merdivenlerden düşerek vefat etti. Bunun üzerine Seydi Ali Reis Osmanlı da uygulanan şehzade başa geçene kadar padişahın ölümünün saklanması uygulamasını Ekber Şah için önererek şehzadenin kolaylıkla başa geçmesi yönünde tavsiyelerde de bulundu. Bu olaydan kısa bir süre sonra da Babürlü Devletinden ayrıldı³⁰². Seydi Ali Reis İstanbul'a döndüğünde Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) ne mektubu kabul etti ne de Hindistan'a karşılık olarak bir mesaj gönderdi³⁰³. Böylece tesadüflere dayalı bu ilk ilişkiler Hümayun döneminde gerçekleşmiş oldu fakat bu dönemde iki devlet arasında herhangi bir iletişim meydana gelmedi.

Hümayundan sonra tahta geçen Ekber Şah döneminde ise Osmanlı Devleti ile herhangi bir iletişime geçilmediğini görüyoruz. Ekber Şah iktidarının bir döneminden sonra kendine has dini bir yapı oluşturmaya başlayarak Babürlerin mensup olduğu Sünni İslam dışında uygulamalara gitmiştir. Bununda etkisi ile Osmanlı Devleti ile herhangi bir iletişime ya da herhangi bir bağlantıya girme ihtiyacı doğmamış tersine Babürlü devleti o dönemde Osmanlı sınırları içinde kalan hac için hacıları korumamaya dini anlamda bile herhangi bir iletişime girmemeye başlamıştır. Ekber Şah'tan sonra tahta geçen Cihangir döneminde de Osmanlı devleti ile herhangi bir ilişki kurulmadığını görüyoruz. Özellikle Cihangir hükümdarlığı boyunca daha ılıman bir siyaset izlemeyi tercih etmiştir. Zaten belli bir süreden sonra siyasetten tamamen uzaklaşmasının da etkisi bu durumda etkili olmuştur. Fakat Cihangir ömrünün sonuna doğru özellikle Safevilerin Kandahar'ı ele geçirmesi ile Osmanlı Devleti ile iletişime geçmeyi amaçlayarak Safevilere karşı bir Sünni blok oluşturmak istemiştir fakat kısa süre sonra vefat etmesi ile bu düşüncesini gerçekleştirememiştir³⁰⁴.

Şah Cihan dönemine gelindiğinde ise Osmanlılar ve Babürler ilişkileri konusunda en hareketli ve en fazla girişimin bulunduğu dönem yaşanmaya başlanmıştır. Bu dönemde karşımıza çıkan ve iki devlet arasında iletişime neden olan ilk konu Şehzade Baysungur meselesi idi. Şehzade Baysungur, Şah Cihanın tahta geçmesi ile birlikte ondan rahatsız olmuş hatta Şah Cihan'a karşı bir isyan başlatmak

³⁰² Seydi Ali Reis, Mirat'ül Memalik, Hz: Necdet Akyıldız, Kervan Kitapçılık, s. 75-79.

³⁰³ Naimur Rahman Farooqi, Babürlü-Osmanlı İlişkileri, Cev: Mehmet Akif Erdoğan, Selenge İstanbul 2023, s. 42.

³⁰⁴ Azmi Özcan 'Osmanlı ve Babürlü Devleti Arasındaki İlişkiler', Türkler 8. Cilt, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 762.

için güç bulabilmek amacı ile Hindistan'dan ayrılmıştır. Şehzade Baysungur'un İstanbul'a geldikten sonraki yaptığı faaliyetleri ve buradaki durumunu Naima eserine not alıyor. Naima'dan öğrendiğimize göre; Şehzade Baysungur saraya geldiğinde ve huzura kabul edildiğinde adaptan ve saray terbiyesinden yoksun idi. Kurallara uymuyordu. Özellikle sürekli kendi soyunu anlatarak soyu ile övünüyordu³⁰⁵. Babürlü hükümdarlarının hafızasında Timur figürü çok fazla güçlü idi. Bu yüzden Timur'un Osmanlı hükümdarı olan Beyazıtla mücadelesi ve Beyazıt'ı yenerek Osmanlıları mağlup etmesi de aynı şekilde hafızalarında güçlü bir şekilde yer etmiştir. Bu yüzden Şehzade Baysungur soyunu konuşarak Osmanlı hükümdarına bunu hatırlatmaya çalışmış olabilir. Fakat bu durum onun için olumsuz sonuçlanır çünkü Osmanlı Devleti artım Beyazıt dönemi Osmanlısı değil geniş bir coğrafyayı Hükmeden bir devlet haline gelmiş durumda idi. Bu yüzden Osmanlı Sarayında Baysungura karşı herhangi bir ihtimas gösterilmemiştir.

Şehzade baysungur İstanbul'da bulunduğu sırada IV. Murat'tan (1623-1640) kendisine askeri yardım sağlayarak Babürlü tahtını ele geçirmesi için yardım etmesini istemiştir. Fakat IV. Murat (1623-1640) onun bu talebine olumsuz cevap vererek Şah Cihan'ın kendisine samimiyet ile elçiler gönderdiğini ve onun bu samimiyetine inanarak Şah Cihana karşı bir faaliyette bulunmayacağını belirtmiştir. Yine coğrafi olarak da Babürlü Devleti, Osmanlıdan oldukça uzak ve bu uzaklık nedeni ile o bölgeye askerlerini göndermenin anlamsız olduğunu belirterek Şehzade Baysungurun teklifini reddetmiştir³⁰⁶.

Naima tarihinden Şehzade Baysungur ayrıldıktan sonrası hakkında bilgi vermez fakat Babürlü tarih yazıcılığına baktığımız zaman Şehzade Baysunguru yalancı diye anlatarak gerçek Şehzade Baysungurun önceden vefat ettiğini bunun ise bir yalancı olarak ölen Şehzadeymiş gibi davrandığını belirterek Osmanlı Devletinden döndükten sonra yakalanarak öldürtüldüğünü görmekteyiz³⁰⁷.

Babürlü ve Osmanlı devleti arasındaki ilişkilerin en parlak ve en hareketli dönemi Şah Cihan'ın Babürlü tahtına geçmesi ile yaşanmaya başlanmıştır. Özellikle bu dönemde Osmanlı Devleti hükümdarı olan IV. Murat'ın (1623-1640) Safeviler üzerine sefere çıkmasını Şah İsmail bir fırsat olarak gördü ve IV. Murat'a (1623-1640) bir elçi

³⁰⁵ Naima, Naima Tarihi, C. 3, Çev: Zuhuri Danışman, s. 1260-1261.

³⁰⁶ Naima, a.g.e. s. 1261.

³⁰⁷ İnayet Han, a.g.e. s. 191.

gönderdi³⁰⁸. Şah Cihan'ın göndermiş olduğu Mir Zarif isimli elçi 4. Murat Musul'da iken gelerek Osmanlı hükümdarının huzuruna çıkarak IV. Murat'a (1623-1640) Şah Cihan'ın göndermiş olduğu hediyeleri takdim etti³⁰⁹. Şah Cihan, Mir Zarif ile bir de Osmanlı Hükümdarına bir mektup göndermişti. Mir Zarif'in IV. Murat'a (1623-1640) sunmuş olduğu bu mektupta Sünni İslam vurgusu yaparak Şii olan Safevilere karşı birlik olarak bir Sünni blok oluşturma çağrısı yaparken Osmanlılar Safevilere saldırırken kendisinin de doğudan Safevilere saldırarak onları iki ateş arasında bırakma konusunda teklifte bulunur³¹⁰.

4. Murat, Babürlü elçisi Mir Zarif Musul'dan ayrılırken bir Osmanlı elçisini de onunla Şah Cihan'a göndermiştir³¹¹. Fakat Babürlü Devletine bir elçi gönderse de 4. Murat, Şah Cihan'ın Safevilere karşı bir Sünni ittifak oluşturma fikrine sıcak bakmamıştır. Hatta Şah Cihan'ın IV. Murat'a (1623-1640) karşı ve bu teklife karşı olan samimi böylece durumuna karşılık Babürlüler bir samimiyet görememiş, tam tersine IV. Murat (1623-1640), Şah Cihan'a sadece Hint Hükümdarı olarak hitap ederek kendi üstünlüğünü vurgularken Şah Cihan'ı küçümsemiştir. Babürlü nezlinde küçük düşürücü olan bu mektubun ardından Babürlü Sadrazamı İslam Han, Osmanlı Sadrazamına bir mektup göndererek mektubun dilinden duydukları rahatsızlığı vurgular iken Osmanlıyı protokol kurallarını uymaya çağırarak, çok sade bir dil ile Sultan İbrahim'in (1640-1648) tahta geçişini tebrik etmiştir³¹².

IV. Murat'ın (1623-1640) bu mektubundan sonra ve Babürlü Devleti'nin mektubu uygun bulunmamasından sonra Babürlü ve Osmanlı arasındaki ilişkiler sekteye uğradı ve bir süre boyunca iki devlette herhangi bir şekilde birbirlerine elçi göndermedi. Bu süre içerisinde Şah Cihan'ın Osmanlı'nın yardımı olmadan da Kandahar'ı alması ve burayı ele geçirdikten sonra Sünni ittifak konusunu kapatmış olması da iletişimin kesintiye uğramasında önemli bir faktördü. Fakat Osmanlı tahtına IV. Mehmet'in (1648-1687) geçmesi ile işler değişmeye başlayacak. Çünkü bu dönemde Türkistan'daki hanlıklar arasında meydana gelen siyasetten rahatsız olan IV. Mehmet (1648-1687) 1649 yılında Osmanlı Devleti'ne bir elçi göndererek Türkistan'daki bu hanlıkların siyasetinden duyduğu rahatsızlığı dile getirdi. Bu sefer

³⁰⁸ Özcan, a.g.m 792.

³⁰⁹ Naima, a.g.e. s. 1403.

³¹⁰ Oruç, a.g.t. s. 343-344.

³¹¹ İnayet Han, a.g.e. s. 267.

³¹² Oruç, a.g.t. s. 344.

Osmanlı tarafından başlatılan bu ilişkilere Şah Cihan'da hemen karşılık vererek kendisinde IV. Mehmet'e (1648-1687) Türkistan'daki durumdan duyduğu rahatsızlığı yazarak hanlıkların kendi aralarından ki siyaset nedeni ile bölgede meydana gelen olumsuz duruma karşı rahatsızlığını anlatan mektup gönderdi. Şah Cihan'ın Babürler ve Osmanlılar arasındaki ilişkinin tekrar başlaması ile tekrardan Safevilere karşı bir Sünni bloğun kurulabileceği yönündeki umutları tekrardan yeşermeye başladı. Çünkü iki devlet arasında iletişimin kopuk olduğu dönemde Safeviler (1501-1736) Kandahar'a saldırarak burayı tekrardan Babürlerin elinden almıştı. Şah Cihan ise Sünni bir ittifak kurarak tekrardan Kandahar'ı elde etmeyi düşünüyordu³¹³.

Kandahar politikasının yanı sıra bir de Şah Cihan'ın Türkistan üzerine yapmış olduğu planlar ilişkilerin belirlenmesinde ana etken oldu. Osmanlı ile ilişkilerin kesildiği dönemde Şah Cihan Türkistan'da atalarına ait olan toprakları tekrardan elde ederek bu toprakları fethetmeyi planlıyordu ve buraya yapacağı seferlere Osmanlı Devleti'nin (1299-1922) müdahil olarak herhangi bir engel yaratma olasılığını kaldırmak ve özellikle bu bölgeye yapacağı seferde Safevi Devleti'nin (1299-1922) kendisini arkadan vurmak ya da hanlıklar ile bir ilişkisi kurmasını engellemek amacı ile de Osmanlı Devleti (1299-1922) ile olan ilişkilerini keserek Safevi Devleti (1501-1736) yöneticileri ile saldırmazlık üzerine bir ilişki kurmayı hedefledi. Fakat 1651 yılına gelindiğinde Şah Cihan'ın Türkistan seferleri başarısızlıkla sonuçlanmış ve atalarının topraklarını almak için yapmış olduğu her hamle yetersiz kalmıştı. Türkistan'ın yanı sıra bu süreç içinde Safeviler Kandahar'ı tekrar Babürlerin elinden almış ve Şah Cihan'ın onu almak için yapmış olduğu hamle yetersiz kalmıştı. Böyle bir süreçte tekrar Osmanlıdan (1299-1922) mesaj gelmesi yukarıda söylediğimiz gibi Şah Cihan'ın umutlarını tekrar yeşertti³¹⁴.

IV. Mehmet'in (1648-1687) göndermiş olduğu mektuba karşılık olarak Şah Cihan Seyit Muhiddin isimli bir elçiyi Osmanlı Devleti'ne (1299-1922) gönderdi. Elçi burada padişahın huzuruna çıkarak Şah Cihan'ın mektubunu ve padişaha gönderilmiş olan hediyeleri sundu. Osmanlı Devleti'nde (1299-1922) temaslarda bulunduktan sonra ülkesine dönmek için izin istedi. Şah Cihan'ın elçisi geri dönerken 4. Mehmet (1648-1687), Osmanlı Devleti (1299-1922) adına Hüseyin Ağa'yı elçi olarak gönderdi.

³¹³ Özcan, a.g.m. s. 792.

³¹⁴ Farooqi, a.g.e. s. 63-65.

IV. Mehmet (1648-1687), Hüseyin Ağa ile Şah Cihan'a bir mektup ve çeşitli hediyelerde gönderdi³¹⁵.

Osmanlı Devletinden Babür Devletine son gelen elçi Hüseyin Ağa isimli idi ve 1657 yılında Hindistan'a geldi. Fakat Hüseyin Ağa isimli bu elçinin Hindistana geldiği dönemde Babürlü Devleti kendi içinde çalkantılı bir dönem yaşıyordu. Şah Cihan'ın dört oğlu babaları hayatta iken birbirlerine savaş ilan ederek taht için mücadele ediyorlardı. Böyle bir süreçte Gücerat limanına gelerek burada karaya çıkan Hüseyin Ağa daha fazla ilerleyemedi. Çünkü Gücerat bölgesini Şah Cihan'ın küçük oğlu Murat Bakhs kontrol ediyor ve bu bölgede bağımsızlığını ilan ederek kendini hükümdar ilan etmişti. Bu yüzden Osmanlı Elçi anca burada Murat Baksh ile görüşebildi ve Osmanlı Hükümdarının mektubunu ona teslim ederek Hindistan'dan ayrıldı³¹⁶.

Şah Cihan Döneminde hız kazanan Babürlü Osmanlı ilişkileri Şah Cihan dönemindeki taht kavgaları sonucu tekrar sekteye uğradı ve daha sonrasında tahta geçen oğlu Evrengiz döneminde de aynı durgunluk seviyesi ile devam etti. Aslında Babürlü tarihinde iki devlet arasındaki ilişkiler Şah Cihan dönemindeki kadar canlı olmadı. Bunun nedenlerinden en büyüğü Şah Cihan'ın uygulamak istediği bir planının olması idi. Şah Cihan Şii Safevilere karşı Osmanlının içinde olduğu sünni bir ittifak planlayarak Safevilere karşı harekete geçmeyi planlıyordu fakat Osmanlı Devleti Şah Cihan'ın bu planına hiçbir zaman sıcak bakmamıştır hem coğrafi olarak birbirlerine olan uzaklıkları bu işi sıkıntıya sokar ike hem de Osmanlının o dönemde içinde bulunduğu siyaset ortamı ve devletin durumunun buna uygun olmaması Şah Cihan'ın bu planına sıcak bakılmamasında etkili olmuştu. Belki Osmanlı Devleti (1299-1922) ve Babürler, Safevi Devletine (1501-1736) karşı herhangi bir ittifak kuramadılar ama özellikle elçilerin gidip gelmesi dolayısı ile iki devlet birbirlerini daha iyi tanıyarak kültürel alışverişte bulunma imkânı bulmuş oldu

3.5.Babür Devleti ve Portekizliler Arasındaki İlişki

Avrupa'da 1492 yılında başlayan coğrafi keşiflerin öncü devletlerinden biri olan Portekiz özellikle Hindistan'a giden okyanus yolunun bulunması ile hızlı bir şekilde bu yol üzerinde faaliyet göstermeye ve Hindistan ticaretini tekele almak amacı

³¹⁵ Naima, A.g.e. C. 5 s. 2370-2371.

³¹⁶ Özcan, A.g.m. s. 792.

ile faaliyetlere başladı. 1509 yılında Portekiz komutan Alfonso de Albuquerque, Goa limanına saldırarak bu limanı kontrol altına aldı. Bu tarihten sonra bu liman Hindistan'da bulunan Portekizlerin merkezi haline geldi ve Portekizlerin bölgede yapacakları her türlü faaliyetin merkezi oldu³¹⁷.

Hindistan'da ticaret yapan Portekizliler Bengal bölgesine gelerek burada faaliyet göstermeye başladılar. Belli bir süre sonra ise burada ticaret yapan Portekizliler Bengal yöneticisinden burada kendilerine ait bir yaşam alanı kurmak için izin almayı başardılar. Bengal yöneticisi Bandar Hugli isimli bölgeden Portekizlilerin kendilerine ait yaşam alanı kurmasına izin verdi ve bu bölge içinde yöneticiye çok az bir kira tutarı ödediler. Bu hakkı elde eden Portekizliler bölgede yerleşim alanları kurarak bölgeyi tahkim etmeye başladılar. Fakat bu tahkim sadece evler ya da dükkan inşa etmek ile sınırlı kalmadı, Portekizliler bu yerleşim bölgelerini toplar ve tüfeklerle de donatmaya başladı. Öyle ki Portekizliler bu bölgede kendilerine ait bir yönetim oluşturarak bölge kendilerine aitmiş gibi davranmaya başladılar. Bunların yanı sıra burada bulunan Portekizliler sadece kendi bölgeleri ile sabit kalmayarak komşu parganaları da kendi kontrolleri altına alabilmek amacı ile faaliyetlerde bulundular. Özellikle bölgeyi kontrol araçlarından biri olarak gördükleri Hristiyanlığı bölge halkı arasında yaymaya çalıştılar hatta bölge halkını zorla Hristiyan yapmaya çalışan portekiz misyonerlerde burada faaliyet göstermeye başladı³¹⁸. Bölgedeki portekizlilerin faaliyetleri öyle kontrol edilmez bir hal aldı ki burada bulunan Seyit bir kadını esir alınarak köle yapılması ve yine Portekizlilerin köle ticaretine bulaşarak bölge halkını köle olarak satmaya başlamaları bölgeye askeri bir hareketi zorunlu hale getirdi³¹⁹.

Şah Cihan şehzadeligi döneminde Bengal'e geldiğinde buradaki portekizlilerin meydana getirdiği bu olayları duymuş fakat o zaman bu olaylara herhangi bir müdahalede bulunamamıştır. Fakat Şah Cihan hükümdar olarak Babürlü Devletinin başına geçtiğinde bölgede huzuru sağlamak amacı ile Kasım Han'ın Bengal valisi olarak atadı ve Kasım Han'a Portekizlilerin Bengal'de yapmış olduğu bu faaliyetlere son vermesini emretti. Aldığı emirler doğrultusunda Kasım Han oğlu Allahyar Han'ın takviye kuvvetler ile Bandar Hugli'ye Portekizliler üzerine gönderdi. Ayrıca bölgeye

³¹⁷ Taha İsmet Özel, İngiliz Doğu Hindistan Şirketi, Vadi Yayıncılık, 2021, s. 48-49.

³¹⁸ İnayet Han, a.g.e. s. 84-85.

³¹⁹ Saksena, a.g.e. s. 108.

yapılacak olan müdahalede deniz kısmının da olması nedeni ile Masun Zamindari Khwaja Sher emirler doğrultusunda emrinde bulunan kayıkları Salih Kambu komutasına vererek ona Bandar Serampore yolu ile ilerleyerek Portekizlilerin kaçışını engellemesini hem de gerektiğinde deniz kuvveti olarak savaşa katılması emrini verdi. Böylece Babürlü kuvvetleri hem karadan hem de denizden Portekizliler saldırıyordu³²⁰.

Şah Cihan'ın kuvvetleri Portekizliler üzerine ilerlerken Bandar Hugli'de bulunan Portekizlilerde kendi aralarında toplantı düzenleyerek bir karar almaya çalıştılar toplantı sırasında bölgeden ayrılmaları gerektiğini savunan Portekizliler olmasına rağmen Babürlü kuvvetlere karşı savaşılmaması savunanların sayısı çoğunlukta idi ve bunun sonucunda da toplantıda savaş kararı alındı. Portekizliler Azvedo isimli bir kaptanı seçerek onu savaştan sorumlu kişi haline getirdiler. Bunun üzerine Azvedo vakit kaybetmeden hemen kasabayı savaşa hazırlamaya başladı ve ilk olarak savunma hatlarını kuvvetlendirmeye çalıştı fakat kasabanın savunması oldukça yetersizdi. Kasaba sadece tek bir hendek tarafından korunuyordu ve bu da üstlerine gelmekte olan birlik için kolay bir engel olacaktı bu yüzden çeşitli barikatlar kurarak kasabadaki evlerini birbirine bağlayarak Babürler önüne bir engel oluşturdu³²¹.

Bu sırada Babürlü kuvvetlerinde durum ise şu şekilde idi. Kayıkçılar haliç'e gelerek burada mevki almışlardı. Kayıkçıların yerlerini aldığı haberi Allahyar Han'a ulaştığında o da hemen Bandar Hugli'ye doğru hızla ilerleyerek kasabanın dışına gelerek saldırı pozisyonu aldı. 20 Haziran 1632 de iki taraf arasındaki mücadele başladı. İlk olarak kayıkçılar saldırıya geçti hemen ardından ise Allahyar'ın kuvvetleri karadan Bandar Hugli'ye saldırmaya başladı. Allahyar Han Bandar Hugli'ye saldırırken bir kısım kuvvetini de çevredeki parganalara göndererek o parganalarda bulunan Portekizlilerle ele geçirmelerini emretti. Böylece sadece Bandar Hugli'de bulunan Portekizliler değil bölgedeki tüm Portekizliler üzerine genel bir saldırı başladı³²². Babürlü kuvvetlerinin Bandar Hugli'ye karadan yapmış oldukları saldırılarda başarı elde etseler de denizden yapmış oldukları saldırılar da Portekizli denizcilere karşı ağır kayıplar verdiler³²³.

³²⁰ İnayet Han, a.g.e. s. 85.

³²¹ Saksena, a.g.e. s. 108.

³²² İnayet Han, a.g.e. s. 86.

³²³ Saksena, a.g.e. s. 109.

Haziranda başlayan saldırılar Ekim'e kadar devam etti. Bu süre içerisinde mücadele giderek artarken bazen ise mücadele kesintiye uğruyordu.³²⁴ Saldırıların durduğu bu zaman diliminde Portekizliler papaz Fry Antonio de Cristo'yu elçi olarak Babürlere gönderdiler fakat Portekizliler bu girişimlerinden herhangi bir sonuç alamadı ve durmuş olan Babürlü kuvvetleri tekrardan Portekizliler üzerine saldırıya geçti³²⁵.

Tarihler 10 Ekim'i gösterdiğinde ise Babürlüler Portekizlileri tamamen bölgeden temizlemek amacı ile hücumla geçtiler. Portekizlilerle aralarında bulunan hendeği geçebilmek amacı ile suyun sığ olduğu bir bölgeden suyun gelmesini engelleyen barikatlar kurarak sığ olan bölgenin daha da kurumasına neden oldular. Dahada sığlaşan bu bölgeye mayınlar yerleştirmeye başladılar. Yerleştirilen üç mayından ikisi Portekizliler tarafından fark edilirken geriye kalan üçüncü fark edilmeden önce patladı ve Portekiz kuvvetlerine ağır kayıplar verdirdi. Bununla birlikte Babürlü kuvvetlerinin topları ateşlemesi ile birlikte Portekizliler kaçmak için hızla gemilere koştular fakat gemilerin kaçış noktasını da Khwaja Sher'in kayıkçıları tutmaktaydı. Kayıkçılar kaçmakta olan Portekizlilerin gemilerine saldırarak Portekizlilere ait 64 büyük gemi, 57 orta boy gemi ve 200 küçük kayıktan oluşan filoaya ağır kayıplar verdirdi. Öyle ki Portekizlere ait bu gemilerden yalnızca 1 orta boy gemi ve 2 küçük kayık Babürlü saldırılarından kurtulabildi. Diğer gemilerin hepsi Babürlüler tarafından imha edildi. Portekizliler üzerine yapılan bu saldırı sonucunda 10.000 Portekizli hayatını kaybederken 4.400'de esir alındı³²⁶.

³²⁴ İnayet Han, a.g.e. s. 84.

³²⁵ Saksena, a.g.e. s. 109-110.

³²⁶ İnayet Han, a.g.e. s. 86-87.

4. KÜLTÜR VE MEDENİYET

4.1. Şah Cihan'ın çocukları ve Eşleri

Şah Cihan dediğimiz zaman her ne kadar kendisinin eşi Encüment Banu'ya olan aşkı akıllara gelse de ve zihinlerde tek eşi Encüment Banu gibi algılansa da Şah Cihan'ın tek eşi o değildi. Daha önceki Babürlü hükümdarlarında da gördüğümüz gibi Şah Cihan birçok evlilik yapmıştır. Kendisinin kaynaklarda bulduğumuz eşlerinin isimlerine bakıldığı zaman bunlar ile Şehzadeligi döneminde evlenmiş ve tek aşkı dışında yapılan evlilikleri kendisine taraftar kazandırmak amacı ile yapılan evliliklerdir. Encüment Banu'nun vefatından sonra resmi olarak hükümdarın eşi olarak anılan bir isime rastlamasak da satır aralarına bakıldığında hükümdarın haremindeki kadınlardan bahsedildiği kısımlara denk gelebilmekteyiz maalesef Babürlü Hareminin dış dünyaya kapalı olması dolayısı ile Hükümdarın eşlerini resmi tarih yazımı dışında bahsedilmeyenleri tespit etmek imkansız hale gelmektedir.

Şah Cihan ilk evliliğini 17 yaşında iken 12 Aralık 1609 tarihinde Mirza Muzaffer Hüseyin Safevi'nin kızı ile yaptı. Şah Cihan'ın bu evliliğinden Perviz Banu Begüm isimli bir kızı dünya ya geldi fakat fazla yaşamadan vefat etti. Kendisinin bu eşinden başka çocuğu olmadı. Şah Cihan'ın ikinci evliliği 10 Mayıs 1612 tarihinde Abdül Hasan Asaf Han'ın kızı Encüment Banu Begüm ile gerçekleşti. Şah Cihan'ın Encüment Banu Begümden 14 tane çocuğu dünya'ya geldi fakat hepsi hayatta kalamadı. Hayatta kalan çocukları ise şunlardı: Cihanara Begüm, Dara Şükuh, Şah Şuca, Roşanara Begüm, Muhammet Evrengiz, Murat Bakş ve Gauhara Begüm isimli çocukları³²⁷.

Şah Cihan'ın üçüncü eşi ise Shahnavaz Han'ın kızı idi. Şah Cihan bu kız ile 1617 yılında evlendi. Şah Cihan'ın bu eşinden Cihan Afroz isimli bir oğlu Dünya'ya geldi. Şah Cihan bu çocuğu uğurlu saatte doğmadığı için benimsemedi ve çocuğu Şehzade Danyal'ın dul eşi refakatine verdi fakat çocuk 2 yaşında iken vefat etti³²⁸.

³²⁷ Saksena, a.g.e. s. 5-15.

³²⁸ İnayet Han, a.g.e. s. 7-9.

4.2. Şah Cihan Döneminde Kadın

Babürlü devletinde de tıpkı Osmanlı Devleti'nde olduğu gibi Harem Dairesi hükümdarın ve ailesinin özel yaşam alanı idi. Fakat Babürlü Haremini Osmanlı Hareminden ayıran nokta şu idi. Osmanlı haremi ya da yaşamı hakkında elimizde bilgi bulunurken Babürlü sarayındaki Harem hakkında çok az bir bilğimiz bulunmaktadır. Çünkü Babürlü Devletinde Hareme dışarıdan bir bireyin veya hükümdar ailesi dışında bir erkeğin girmesine imkân yoktu. Babürlü Devletin resmi tarih yazımında Harem ve burada bulunan kadınların yaşamı hakkında hiç bilgi bulunmazken bazen satır aralarında evlilik veya siyasi bir konu hakkında bilgi verilirken bahsedilir. Dışarıdan gelen birinin hareme girmesinin imkansızlığı nedeni ile de diğer tarihçilerin eserlerinde de bura hakkında bilgi edinememekteyiz. Harem bir nevi Babürlü sarayının gizli ve gizliliğinin bozulmasının imkânsız olan bir alanı haline gelmiş durumda idi. Bu yüzden Babürlü haremi veya burada bulunan kadınlar hakkındaki bilgileri Şah Cihan döneminde Babürlü Devletinde bulunan Seyyahların Hindistan'da iken etraftan duyduğu bilgilerden ya da nadire de olsa şahit oldukları bazı olaylardan öğrenebilmekteyiz.

Yukarıda bahsettiğimiz gibi Hareme girişlerin yasak olduğu gibi haremden dışarıya çıkışlarda çok seyrek olarak gerçekleşmektedir. Haremdeki kadınlar hava değişimi için taşraya gitmek ya da soyluların eşlerini ziyaret etmek dışında dışarıya çıkamaz adeta bütün hayatlarını haremden geçirir durumda idiler. Seyhatlerini genellikle etrafın daha sakin oldukları sabah saatlerinde yaparlar. Yine bu kadınlar seyahatlerini tahtirevanlar da yaparlar ki onlara bu taşıma yöntemi ile belli bir gizlilik sağlanır. Her dışarıya çıktıkları zaman yanlarında hadımları bulunduğu gibi kadın hizmetçileri de her zaman yanlarında bulunur³²⁹.

Babürlü devletinde kadın, tıpkı diğer Türk devletlerinde olduğu gibi aktif olarak siyasete katıldıkları dönemleri görebilmekteyiz. Kadınlar aktif olarak siyasi konularda karar verdikleri gibi devlette meydana gelen siyasi mücadelelerde de aktif olarak yer almışlardı. Örneğin Şah Cihan döneminde meydana gelen oğulları

³²⁹ Tavernier, Jean Baptiste. *Travels in India*. Vol. I. Çev: V. Ball. London: Macmillan and Company, 1889, s.312.

arasındaki taht mücadelelerine kızları Cihannüra Begüm ve Roşanara Begüm aktif olarak kardeşleri arasında ki siyasi mücadelelere karışmıştır. Yine Şah Cihan'ın şehzadeligi döneminde Cihangirin eşi Nur Cihan Begüm Cihangir adına siyasi kararları alıyor devlet yönetiminde aktif olarak görev aldığı hatta devleti Cihangirin değil onun yönettiği söylenebilir³³⁰.

Babürlü devletinde haremın bütün kontrolü ve yönetimi de kadınların elinde bulunmaktaydı. Şah Cihan'ın eşi Encüment Banu Begüm vefat ettikten sonra onun harendeki bütün yetki ve sorumlulukları en büyük kızı Cihannüra Begüm'e devredildi ve harem onun sorumluluğuna bırakıldı. Hatta Şah Cihan büyük kızına o kadar ihtimas geçiyordu ki devletin mühürünü himaye etme görevini de büyük kızına verdi. Böylece hem haremi kontrol eden bu kız artık devlet yönetiminde söz sahibi olmaya başlamıştır³³¹.

Babürlü devletinde diğer Türk Devletlerinde olduğu gibi begümleri evlilikleri sırasında koruyabilmek amacı ile kocaları üzerinde tam yetki kurmalarına müsaade eder. Bu da en azından begümleri evlenme ve boşanma konusunda bir noktaya kadar özgürlük sağlardı.³³² Hükümdarlar Ekber Şah'tan itibaren Racput kökenli kızlar ile siyasi evlilikler yapsalar da begümleri hiçbir zaman bu Racputlar ile evlenmelerine müsaade edilmemiş. Begümler genellikle Türk, İran ve Afgan kökenli soylular ya da devlet adamları ile evlenebilmişlerdi³³³.

Babürlü Devletinde Ekber Şah döneminden itibaren uygulanan bir gelenek vardı. O da kadınlar için pazarlar kurulması idi. Seyyah Bernier'in verdiği bilgilere göre bu panayır bir soylu ve eşi tarafından düzenlenir. Panayırda bulunan bütün satıcılar kadınlardan oluşu. Yine panayıra katılanlarda kadınlardı. Panayıra begümler, sarayın diğer soylu kadınları, soylu ailelerin ve yüksek rütbeli memurların eşleri ve kızları katılmakta idi. Bernierin verdiği bilgiye göre bu pazar aynı zamanda soylu ailelerin kızlarını gösterme ve yeni ittifaklar kurmak için bulundukları etkinliklerdi³³⁴. Yine Fray'ın seyahatnamesine aldığı şahit olduğu olaylardan biri ise kadınlar bazı şöenlere ve davetlere erkeklerle birlikte katılırlardı. Fray Asaf Han'ın Şah Cihan için

³³⁰ Sıddıqoui, a.g.m. s.192-194.

³³¹ İnayet Han, a.g.e. s. 74.

³³² Tavernier, a.g.e. s. 313.

³³³ Fisher, a.g.e. s.141.

³³⁴ Bernier, a.g.e. s. 260.

vermiş olduğu bir davete katılıyor ve bu davete kadınlarında katıldığını hatta Şah Cihan'ın kayınvalidesine bulunduğu saygıdan etkilenererek seyahatnamesine alıyor³³⁵.

Haremdeki kadınların giyim tarzlarını ise inançları belirlerdi. Haremden bulunan Hindu kökenli kadınlar genellikle geleneksel kıyafetleri olan sarı giyerken, haremden bulunan diğer kadınlar ise Türkistan giyiniş tarzında kıyafetler giyerdi. Şah Cihan'ın eşlerinden Encüment Banu Begüm'e ait minyatürlere baktığımızda onun Türkistan giyim tarzını yansıttığını görmekteyiz³³⁶.

4.3. Babürlü Devletinde Ordu

Babürlü ordusunun temelini oluşturan Mansab sistemi idi. Mansab; devlette görev yapan askeri ve sivil bürokratların belli bir rütbe ile derecelendirilerek görev yapmaları ve bu dereceler karşılık belli bir maaş ya da toprak tahsisıyla görev yapmaları anlamına gelmektedir³³⁷. Mansab sistemi Babürlü Devleti kurulduğu andan itibaren bulunan bir sistemdi fakat ilk hükümdarlar Babür ve Hümayun döneminde çok fazla sistematik bir yapıda değildi hatta bu dönemlerde Mansapdarlar genellikle 'bey' olarak isimlendirilirdi³³⁸. Fakat Ekber Şah dönemine geldiğimizde sistem asıl halini almaya başladı. Devletin birçok kademesinde düzenleme yapan Ekber Şah Mansap sisteminde de düzenlemeler yaptı. Ekber Şah mansap sistemi içindeki rütbeleri düzenleyerek 66 rütbe oluşturdu³³⁹. Sistem ilk oluşturulduğu zaman hümüdar ailesi dışında olanlar en fazla 7.000 mansaba kadar çıkabiliyorlardı fakat daha sonraki dönemlerde 7.000'in üzerine çıkan görevlileri de görebilmekteyiz. Mansap sisteminde bir görevli ilk olarak 20. Mansap derecesinden başlar ve zaman içerisinde derecesi yükselir. Babürlü Şehzadelerine verilen mansablar ise 50.000 kadar çıkmaktadır³⁴⁰. Örneğin Şah Cihan Şehzadeliği sırasında Dekkan'da yapmış olduğu başarılı seferler sonucunda 30.000 mansap ile ödüllendirilmiş ve bu rakam o zaman kadar şehzadelerin almış olduğu en yüksek derece idi³⁴¹.

³³⁵ Fray Sebastian Manrique, *Travels of Fray Sebastien Manrique 1629– 1643 Translation of the Itinerario de las Misiones Orientales. Volume I*, Routledge Taylor And Francis Group, 1926 London, s. 215-216

³³⁶ Bayur, a.g.e. s. 531-532.

³³⁷ Saiyid Athar Abbas Rızvi, 'Mansabdar' TDV Ansiklopedisi s. 2-3.

³³⁸ Bayur, a.g.e. s. 469.

³³⁹ Bayur, a.g.e. s. 471.

³⁴⁰ William Irvine, *The Army Of The Indian Mughuls*, Luzac&Co, London 1903, s. 4-5.

³⁴¹ İnayet Han, a.g.e. s. 7.

Mansap sistemi içerisinde kişiler ayrıca iki farklı şekilde rutubetlendirilirdi. Bu rütbelendirme zat ve Süvar'dan oluşurdu. Zat kişinin sahip olduğu kişi sayısını belirtirken, süvar ise kişinin sahip olduğu atlı sayısını ifade ederdi. Ayrıca zat sayısı kişinin alacağı maaşı da temsil etmektedir. Kişinin alacağı maaş zat sayısına bakılarak hesaplanmakta ve böylece maaşı ortaya çıkarılmaktadır. Memurlar sahip oldukları zat ve süvara göre üç sınıfa ayrılırdı. Birinci sınıf süvar sayısı zat sayısının yarısı ise bu sınıfa dahil olur, ikinci sınıf süvar sayısı zat sayısının yarısında az ise bu sınıfa dahil olur ve üçüncü sınıf ise eğer hiç süvari yoksa bu sınıfa dahil olur³⁴². Süvar ise kendi içinde sipahilerin barındırdığı at sayısına göre ayrılırdı. Bir at ve atlı temin edene yek espeh, iki at temin edene dü espeh ve üç at temin edene seh espeh denirdi³⁴³.

Mansabdarların maaşları nakit ya da cagir olarak ödenirdi³⁴⁴. Cagir Timur döneminden itibaren uygulanan Babür'ün Himdistana gelerek burada bir devlet kurması ile buraya getirerek uygulamaya devam ettiği ve daha sonraki dönemlerde ise daha sistematik bir hale gelen bir sistem olarak karşımıza çıkıyor. Devlet kendisine ait olan toprakları memurlarının maaşı karşılığında onlara veriyor. Fakat toprak tamamen memura ait olmuyor sadece işletme hakkın devlet görevlisine bırakılıyor. Toprak ömür boyu onun olmaz devlete hizmet ettiği süre boyunca kişinin elinde bulunur ki devlet kişiyi sürekli aynı yerde de tutmaya bilir görevlinin cagir yeri sabit kalabildiği gibi görev süresi boyunca birçok kez değiştirilebilir. Babürlü devleti bazen bir toprağı tek bir kişiye verdiği gibi birkaç kişiye aynı toprağı cagir olarak verdiği de olabilirdi³⁴⁵.

Cagir sistemi aslında Selçuklarda gördüğümüz ıkta sistemi daha sonra Osmanlıda görmüş olduğumuz Tımar Sistemi ile benzeri. Cagir sisteminde de Mansapdar alacağı maaşa karşılık belli bir toprağın işletme hakkını elde eder ve burada bulunduğu süre boyunca o araziye işletir. Elde ettiği gelirle devlet ordusu için askerler yetiştirir ve kalan para ile kendi maaşını karşılar. Yine kendisine cagir olarak ver*ilen toprakların güvenlik ve asayişini sağlamakta o kişiye aittir³⁴⁶.

Bahşı kelimesine Türk Devlet sistemi içerisinde ilk defa Uygur metinlerinde rastlanmakta daha sonra gelen devletlerin metinlerinde karşımıza çıkmaktadır. Kelimenin ne anlama geldiği konusu tartışmalıdır. Her devlette farklı anlamlar

³⁴² Irvina, a.g.e. s. 5-6.

³⁴³ Rızvi, a.g.m. s. 2-3.

³⁴⁴ Irvina, a.g.e. s. 14.

³⁴⁵ Azmi Özcan 'Cagir' TDV Ansiklopedisi, s.11-12.

³⁴⁶ Özcan, a.g.m 11-12.

içerebilmektedir.³⁴⁷ Babürlü Devlet sisteminin temeli oluşturan Timurlulara baktığımızda Bahşi Divan-ı Buzurg-i Emaret ya da Tavacı Divanı denen askeri işlere bakan divanın üyelerine verilen bir isim olarak karşımıza çıkmaktadır³⁴⁸. Babürlüler baktığımızda ise bu unvana sahip kişilerin daha çok orduda bulundukları görünmekte bu yüzden Babürlü devletinde askeri bir kişiyi temsilen bu unvanın kullanıldığı söylenebilmektedir³⁴⁹. Yine bu bahşilerin ordunun idaresinde ve maliyesinden sorumlu oldukları da görülmektedir. Yine mansaptarlara borç verilmesi ve borcun takibi aynı zamansa saray nöbetlerinin düzenlenmesi de bahşilerin görevleri arasındadır. Bahşilerin başında bulunan ve bütün hepsinden sorumlu olan kişi sarayda bulunur ve buna Bahşi-ül memalik, Mir Bahşi ya da Emir-ül Ümera ismi verilmektedir³⁵⁰.

Babürlü ordu sistemi içerisinde görmüş olduğumuz ahadiler ise Babürlüde imparatorun özel korumaları olarak karşımıza çıkıyor³⁵¹. Babürlü devletinde Ekber Şah döneminde sarayı korumak amacı ile 12.000 adam bulunurdu fakat bu adamların içinde 4000 ya da 5000 kişilik seçkin bir grup bulunurdu. Ahadi ismi verilen bu grubun görevi her zaman hükümdarı korumak idi. Ahadiler atlı olur ve her zaman hükümdarın çevresinde bulunurlardı³⁵².

Babürlü ordusunda kullanılan silahlara özellikle atlıların kullanmış olduğu silahlara baktığımızda geleneksel Türk devletleri ile aynı silahların Babürler tarafından da kullanıldığını görmekteyiz. Özellikle kılıç Babürlü süvarilerinin vazgeçilmez silahları arasında idi. Kılıç ile birlikte topuzlar, savaş baltaları mızraklar ve hançerlerde Babürlü atlılarının sıkça kullandığı silahlar arasında idi. Babürlü süvarları ok ve yayı da oldukça fazla kullanmaktadır. Tüm bu geleneksel silahların yanı sıra Babürlü ordusunda askeri teknolojinin ilerlemesi ile ortaya çıkan tabancaların Babürlü ordusuna da girdiğini ve Babürlü ordusunda da sıkça kullanıldığını görmekteyiz³⁵³.

Babürlü ordusunda kullanılan bir diğer ateşli silah ise toplardı. Babürlü ordusu Babür döneminden itibaren yani devletin kuruluşunun itibaren top kullanıyordu.

³⁴⁷ Orhan Fuat Köprülü, 'Bahşi' TDV Ansiklopedisi, s. 520-521.

³⁴⁸ İsmail Aka, Timurlular Orta Asya'nın Parlak Devri, Kronik Eylül 2020 İstanbul, s. 128.

³⁴⁹ Irvina, a.g.e. s. 37.

³⁵⁰ Bayur, a.g.e. s.479-480.

³⁵¹ Irvina, a.g.e. s. 43.

³⁵² Richards, a.g.e. s. 98.

³⁵³ Irvina, a.g.e. s. 73.

Babür'ün Panipat Savaşında galip gelmesinin en önemli aktörlerinden biri ya da devletin Kuzey Hindistan da yayılmasını sağlayan en önemli unsur top kullanmaları idi. Babür bu topları Osmanlı devletinden gelen ustalar vasıtası ile elde etmiştir. İlk başlarda Osmanlı ustaları vasıtası ile elde edilen bu toplar için devlet içerisinde top döküm atölyeleri açılmış ve ordunun vazgeçilmez silahlarından biri haline gelmiştir³⁵⁴.

Babürlü ordusunun sıkça başvurduğu silah araçlarından biri de fillerdi. Filler orduda kullanılarak savaş esnasında da savaş meydanına sürülen hayvanlardı. Özellikle fillerin üstünde okçular ya da tüfekçiler bulunarak savaş sırasında bu filler tepelerinden ateş açarlardı. Bunun yanı sıra fillerin yük taşıma içinde orduda at ve eşeklerle birlikte kullanıldığını görüyoruz. Top tarzı ordudaki ağır silahların filler vasıtası ile savaş ya da kuşatma alanına taşınıyordu³⁵⁵.

4.4.Kutlamalar

Nevruz kutlamaları Babürlü devletinin en önemli kutlamalarından biri olarak karşımıza çıkıyor. Nevruz Bayramı tüm Türk devletlerinin ortak kültürü olarak Hunlardan itibaren var olan ve hangi coğrafya'ya gidilirse gidilsin Türkler tarafından kutlanan bir bayram olarak karşımıza çıkıyor³⁵⁶. Nevruz, Ergenekon Destanına göre; Türklerin demir dağı eriterek Ergenekon vadisinden ayrıldıkları gün olarak karşımıza çıkıyor³⁵⁷. Böylece destana göre Türklerin Ergenekon dan ayrıldığı tarih olan 21-22 Mart tarihi nevrüz bayramı olarak kutlanıyor.

Nevruz Bayramı Babürlü devletinde de kutlanan ve Cihannameden de anlaşılacağı gibi Babürler için yılbaşı olarak kutlanan bir gün olarak karşımıza çıkıyor. Fakat cihannamenin yazarı olan İneyet Han her sene kutlamaların tarihi kaydetmesine rağmen kutlamaların nasıl yapıldığına dair herhangi bir bilgi paylaşmamıştı. Şah Cihan dönemi Babürlü devletinde bulunan seyyahlardan da nevrüz kutlamalarının tüm ritüelleri hakkında bir bilgi sağlayamıyoruz. Fray'ın seyahatnamesinden öğrendiğimiz kısıtlı bilgi ise bize nevrüzda Babürlülerin kapılarının önüne yeşil dallar ile süslediklerini. İmparatorluk sarayıda bugüne özel süslenerek ışıktandırıldığını, Şah

³⁵⁴ İrvina, a.g.e. s. 114-115.

³⁵⁵ İrvina, a.g.e. s. 175-179.

³⁵⁶ Mustafa Turan, 'Tarihî Kaynaklar Işığında Nevruz 'un Menşei Meselesi', Milli Folklor, C.5, Sayı.37, S. 90-104, ss. 91.

³⁵⁷ Enver Kapağan, Gelenekten Geleceğe "Nevruz", Karabük Türkoloji Dergisi, Cilt/Sayı: 1 (2019-1), Karabük 2019, S. 46-60. ss.49.

Cihan'ın bayram boyunca sarayın salonunda oturarak halkın karşısına çıktığını ve insanların en süslü kaftanlarını giyerek birbirleri ile bayramlaştığını öğrenebiliyoruz onun dışında nevrüz kutlamaları hakkında herhangi bir bilgi edinemiyoruz³⁵⁸.

Babürlü devletinde kutlanan önemli olaylardan biri de imparatorun tartılması idi. Bu gelenek Ekber Şah döneminde Racput geleneklerinden alınarak uygulanmaya başlanan bir gelenek idi. Bu gelenek doğrultunda hükümdar yılda iki kere güneş ve ay takvimine göre doğum günlerinde değerli madenler, kumaşlar ve kıymetli yiyecekler ile tartılır ve tartılma sonunda bu malzemeler ihtiyacı olan kişilere dağıtıldı. Yine bugünlerde hükümdara çeşitli hediyeler getirildiği gibi hükümdarda devletin ileri gelenlerine ve önemli devlet memurlarına çeşitli hediyeler dağıtırdı³⁵⁹.

Bu kutlamaların dışında Babürlü sarayında İslam dininin bir gereği olan Ramazan ve Kurban Bayramları da kutlanırdı. Fakat yine kaynaklarda sadece isim anlamında kutlanıldığı yazıyor ve onun dışında kutlanırken uygulanan ritüellerden bahsedilmemektedir.

4.5.Din

Hindistan coğrafyası dini açıdan değerlendirildiğimiz zaman karşımıza çıkacak tablo şu şekilde olacaktır. Bu coğrafyada birçok din ve bu dinlerin kolları bulunmaktadır. Örneğin bu bölgede Hinduizm, Budizm, Sihizm, Jainizm gibi dinler ve bu dinlerin onlarca belki yüzlerce farklı kolu yaşamakta. Aynı zamanda İslamiyet'in doğması ve yayılmaya başlaması ile bu bölgeye gelen Müslüman misyonerlerin faaliyetleri sayesinde İslamiyetin bölgede yayılmaya ve önemli ölçüde bölgede aktif olduğunu görüyoruz. Özellikle uzun bir süre boyunca bölgede Müslüman devletlerin hakimiyet kurması da Müslümanlığın bölgede yayılmasına etki etmiştir. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi coğrafi keşifler ile bölgeye gelen Avrupalı devletler bölgede misyonerlik faaliyetlerinde bulunarak Hristiyan dini süredir varlığını gösteren dinler kadar yaygın olmasa da yine de varlığını bu coğrafya da hissettirmeye başlamıştı.

Babürlü Devleti tıpkı Türkistan'da kurulan diğer Türk devletleri gibi Sünni İslam'a mensup idi. Babür Türkistan'da yönetimini kurmaya çalışırken Şiiiler ile ilişkiler kursa da onun hiçbir zaman Şii meshebini benimsediğine dair elimizde yeterli

³⁵⁸ Manrique, a.g.e. s. 193-194.

³⁵⁹ Manrique, a.g.e. s. 201-203

bir veri yoktur. Siyasi amaçlar için Şiiler ile ilişkiler kursada Sŭnni İŐlam'ı terk etmemiŐtir. Babŭrden sonra başa geçen Hŭmayunda atalarının dini olan Sŭnni İŐlam'dan uzaklaŐmamıŐ fakat onun dŕneminde Babŭrler Hindistan yŕnetimini kaybetmiş ve bunun ŭzerine Hŭmayun İran'da bulunan Şii Safevilere sıŐınmak zorunda kalmıştır. Belli bir sŭre boyunca onun İran'da yaŐaması ve ŕzellikle Safevi hŭkŭmdarının ona sŭrekli Şii meshe bine geçmesi konusundaki telkinleri nedeni ile kendisi bu dŕnem de ŐiiliŐe sıcak baksa da tekrardan Hindistan'a hakim olduğu zaman devletin yeniden Sŭnni İŐlam kuralları ve kaidelerine gŕre dŭzenlediĐi gŕrŭlmektedir. Bu da devletin kuruluŐunda Sŭnni İŐlam'ın temel alındığı anlamına geliyordu³⁶⁰.

Ekber dŕneminde geldiğimizde onun da ilk başta ataları gibi Sŭnni İŐlam'a bağlı olduğunu gŕrŭyoruz hatta Ekber Hindistan'da bulunan iŐtiyye tarikatine bağlı idi. iŐtiyye tarikatı Nakşibendi kŕkenli olarak Ebu İŐhak eş-Őami tarafından Harat yakınlarında bulunan iŐt kŕyŭnde kurulmuŐtur. Bŕlgede faaliyet gŕsteren bu tarikat zaman içerisinde Hindistan'a yayılarak çeşitli kollara ayrılmıŐtır³⁶¹. ŕzellikle Ecmirde bulunan iŐtiyye merkezi Babŭr hŭkŭmdarları ile iyi ilişkiler kurdu. Ekber Şah'da en başta tarikatın bu koluna mensup idi. Fakat zaman içerisinde Ekber Şah Sŭnni İŐlam içerisinde kendine has bir yorum oluŐurmaya başladı. Ekber Şah bŭtŭn din alimleri ile sohbet etmeyi bu alimlere sorular sormayı severdi. ŕzellikle Hindistan'ın çok dinli ve çok Meshepli yapası ve herkese aynı anda hitap edebilme dŭŐŭncesi nedeni ile bu sohbetler sırasında ŕğrendiklerini bir araya getirerek dinler ŭstŭ bir yapı oluŐurtmasına neden oldu. Onun bu harketi geleneksel İŐlam ulemasından tepki topladı ve aynı zamanda Ekber ve onun yandaşları dışında yayılmaması da bu dŭŐŭncenin Hindistan'da yerleŐememesine neden oldu³⁶².

Ekber'in kurmuş olduğu bu sistem her ne kadar başarılı olamasa da Ekberin bu dŕnemde yapmış olduğu bazı siyasi hamleler Hindu Racputlar ile Mŭslŭman Babŭrleri birbirine yaklaŐtırdı. ŕzellikle Ekber Şah'tan itibaren Racputlu kızlar ile evlenilerek Racputlar ile akrabalık ilişkisi kuruldu. Bu ilişki sayesinde Racputlar devlet kademelerinde yer almaya baŐladıkları gibi kendi dinlerini korumalarına da fırsat tanındı³⁶³.

³⁶⁰ Bayur, a.g.e. s. 57-58.

³⁶¹ Khalid Ahmet Nizami, 'iŐtiyye' TDV İŐlam Ansiklopedisi s.343-346.

³⁶² Fisher, a.g.e s. 206-209.

³⁶³ Richards, a.g.e. s. 46-47.

Cihangir döneminde de Ekber Şah döneminde başlamış olunan bu hoşgörü siyaseti varlığını devam ettirdi³⁶⁴. Şah Cihan dönemine gelindiğinde ise daha önceden başlamış olunan hoşgörü siyaseti hala devam ettirilse de Şah Cihan devleti daha İslami bir çizgiye oturtmaya başladı³⁶⁵. Şah Cihan ilk olarak Ekber Şah döneminde durdurulmuş olan Hac ziyaretlerini finanse etme uygulamasını tekrardan başlatarak. Mekke ve Medine'ye giden hacıların seyahatlerini finanse etmeye başladı. Ayrıca Şah Cihan Mekke Şerifi olan ilişkileri tekrardan düzenleyerek Şerif ile iyi ilişkiler kurmaya başladı. Mekke Şerifine hediyeler ve hediyein yanı sıra fakirlere dağıtılması için para göndererek Şerifin kendisine göndermiş olduğu elçiyi kabul etmeye başladı. Yine Ekber Şah döneminde Mekke Şerifi ile bozulan ilişkiler böylece Şah Cihan döneminde tekrardan başladı³⁶⁶.

Yukarıda kadın başlığı altında bahsedildiği gibi hükümdar ailesine mensup hiçbir kadının Hindular ile evlenmesine müsaade edilmezdi. Devletin kuruluşundan beri varlığını sürdüren kural Şah Cihan döneminde daha da geniş kapsamlı hale getirildi. Şah Cihan, Müslüman kadınlarının Hindular hatta müzlüman olmayan bir erkekle evlenmelerini yasaklayan bir kanun çıkardı. Böylece bir Müslüman kadının kendi istedi ya da zorla Hindu bir ile evlenmesini engelledi³⁶⁷.

Yine Şah Cihan döneminde gördüğümüz bir uygulama da merkezi gücü arttırmak amacı ile isyan çıkan bölgelerde ya da hükümdarın yetkisinin arttırılması gereken isyan çıkma olasılı olan bölgelerde insanlar Müslüman yapılarak devlete olan bağlılıkları arttırılmaya çalışılmıştır. Yine bu bölge halkı Müslüman yapılarak dini farklılıklar nedeni ile ortaya çıkabilecek isyanlar bu şekilde engellenmeye çalışıldığını görüyoruz³⁶⁸. Bu dönemde din değiştirmeye verilecek en iyi örneklerden biri Jujhar Singh'in devlete karşı başlatmış olduğu isyanın sonunda Jujhar Singh'in hayatta kalan çocukları Müslüman yapılarak Babürlü sarayında yetiştirilmiştir. Böylece herhangi bir şekilde devlete tekrardan isyanlarının önüne geçilmiştir³⁶⁹. Görüldüğü gibi Babürlerde din değiştirme herkesin toplu olarak tabi kılındığı bir uygulama değil sadece devletin isyanlar sonucunda almış olduğu bir uygulama idi. Onun dışında gündelik hayatta bu

³⁶⁴ Fisher, a.g.e. s. 233.

³⁶⁵ Richards, a.g.e. s. 160.

³⁶⁶ İnayet Han, a.g.e. s. 297-298.

³⁶⁷ İnayet Han, a.g.e. s.139.

³⁶⁸ İnayet Han, a.g.e. s. 139-140.

³⁶⁹ Saksena a.g.e, s. 89.

coğrafyada yaşayan insanlara özgürce dinlerini ve kültürlerin yaşatma imkanı sunmuşlardı. Özellikle Ekber Şah'dan itibaren oluşan tüm Hindistan'ın hükümdarı olma düşüncesi bunda etkili olmuş ve tüm farklılara rağmen bir hoşgörü ortamı yaratabilmişlerdir.

Avrupalıların bölgeye gelmeye başladığı 16. Yüzyılın başlarından itibaren Avrupalı misyonerlerde bölgeye gelerek burada Hristiyan dinini yaymaya başladılar. Özellikle bölgeye ilk gelen kişilerin Portekizli olması nedeni ile Katolik Hristiyan misyonerler bölgede faaliyet göstermeye başladılar. Yukarıda Portekiz ile olan ilişkilerde değindiğimiz gibi Portekizlilerin bir bölgede Hristiyanlığı zorla halka dayatmasına hele ki müslüman kadınları alarak bunları köleleştirmesine Şah Cihan müsaade edemezdi ve bunun sonucunda da Portekizlilerin bulunduğu ve kontrol ettiği Bandar Hugli'ye bir askeri hareket düzenlendi. Bu hareketin sonucunda bölgede bulunan hristiyanlar Babürlü kuvvetleri ile girmiş oldukları savaşın sonunda ya öldürüldü ya da tutuklandılar. Şahcihannamenin bize vermiş olduğu rakamlara göre 1000 kişi ölürken 4400 kişi ise esir alındı³⁷⁰. Fakat buradaki tamamen Hristiyan dinine karşı yapılmış bir hareketmiş gibi düşünmemek gerekiyor özellikle portekizlilerin bölgede bir güç olarak ortaya çıkması Bengal bölgesinde Bandar Hugli'yi kullanarak bir yayılma hareketi meydana getirmeleri bölgeye yapılan hareketin ana nedenini oluşturuyordu. Yoksa direkt bir dini hedef olarak o dini yok etmeye yönelik bir faaliyet değil idi. Eğer öyle olmuş olsa idi. Batı Hindistan limanlarından faaliyet gösteren yabancı tüccarlarda buna maruz kalırdı. Fakat öyle bir hareket onlar üzerine yapılmadı.

4.6.Mimari ve Sanat

Şah Cihan dönemi Babürlüler içerisinde siyasi anlamda en hareketli dönem olduğu gibi mimari alanda da en hareketli dönemlerden biri idi. Babürlü Hindistan'a geldikten sonra Türkistan'dan Timurlu geleneğinden getirdikleri mimariye ve sanata düşkünlük geleneğini bu yeni coğrafya da sürdürdüler. Fakat buraya geldikten sonra Hindistan'ın yerel motiflerini ya da stillerini kendi gelenekleri ile harmanlayarak yeni bir Türk-Hind sanatı ortaya çıkardılar. Şah Cihan dönemi de işte bu anlayışın zirvesi hatta yüzyıllar sonra bile adının tüm dünyaya duyulmasına neden olan eserlerin ortaya çıkmasına neden oldu.

³⁷⁰ İnayet Han, a.g.e. s. 85-87.

Şah Cihan dönemi zenginliğini ve şatafatını yansıtan en önemli eserlerden biri Şah Cihan'ın kendisi için yaptırmış olduğu taht-ı tavus ya da mücevher taht olarak karşımıza çıkıyor. Fakat Şah Cihan'ın iktidarının zenginliğini yansıtan bu eser maalesef günümüze kadar ulaşamamıştır. Eserden geriye sadece Kuh-u Nur olarak adlandırılan 793 karat ve 158,6 gram olan elmas günümüze ulaşmıştır³⁷¹. Eserin günümüze ulaşmaması nedeni ile resimlerdeki tasvirleri de birbirinden farklılık göstermektedir. Fakat Şah Cihan dönemi Hindistan'a giden seyyahların ve resmi saray tarihçisi İnayet Han'ın eserinden aldığımız bilgilerle genel bir çerçeve çizmek gerekirse en iyi tasvir eden Tavernierdir. Tavernier'in vermiş olduğu bilgilere göre taht dört sütun'un desteklediği bir gölgeliğin altında bulunuyordu. Yerden yüksek de olan bu tahta ancak üç merdiven de çıkabiliyordun. Sütunların her tarafı mücevherler ile süslenmiş ve gölgeliğin altında Şah Cihan'ın oturduğu karyolası bulunuyordu. Bu alan minderler ve yatak ile döşenmiş ve imparatorun oturduğu bu alan da kumaşlar ipektir³⁷². Tavernier tahta bulunan 108 yakut ve 116 tane zümrüt bulunduğunu yazarak yine tahtın üstünde bulunan kubbenin saçaklarında elmas ve incilerle süslendiğini yazmaktadır. Ayrıca yine kubbesinde mavi safirler ve diğer farklı renkte değerli mücevherler ile süslenmiş, gövdesi altın kakmadan oluşan ve göğsünün tam ortasında büyük bir yakut bulunan tavus kuşu bulunmaktadır. Tavus kuşunun her iki yanında değerli taşlardan oluşan demet bulunmaktadır. Tahtın etrafında kırmızı kadifeden şemsiyeler bulunuyor ve bu şemsiyelerde elmas, yakut ve zümrütler ile süslenmiş durumda imiş³⁷³. Tahtın kubbesinde Timur'un, Şahruh'un ve Uluğ Bey'in isimleri yazmaktaydı. Bu isimlerin yanı sıra Babürlü imparatorlarından Ekber Şah ve Cihangir'in ve Şah Cihan'ın isimleri yazıyordu. Tahtın tamamlanması tam 7 yıl sürdü ve toplam maliyeti 1 Crore yani 100 Lakh Rupî tutmuştur³⁷⁴. Tavernier de İnayet Han'a yakın bir oran vererek tahtın toplam değerinin 107.000 Lakh Rupî olduğunu belirtmektedir³⁷⁵.

Şah Cihan döneminin en ünlü hatta günümüzde bile hala ününü koruyan eseri eşi Encüment Banu Begüm için yaptırmış olduğu Taç Mahaldir. Encüment Banu Begüm 17 Haziran 1631 tarihinde vefat etti. O vefat ettikten sonra Şah Cihan eşi adına

³⁷¹ Shashi Tharoor, Utanç İmparatorluğu İngilizler Hindistan'da ne yaptı? Çev: Yusuf Selman İnanç, Kronik Kitap, İstanbul, Ocak 2023, s. 273.

³⁷² Jean Baptiste Tavernier, Travels in India Vol: 1, Macmillan And Company, London 1889, s. 80.

³⁷³ Tavernier, a.g.e. s. 304-305.

³⁷⁴ İnayet Han, a.g.e. s. 147.

³⁷⁵ Tavernier, a.g.e. s. 305.

bir anıt yaptırmak istedi ve bu anıtın yapımı 17 yıl sürdü³⁷⁶. Şah Cihan eşinin mezarı için birçok projeye bakmış ve sonunda Mehmet İsa Efendi'nin tasarımını beğenerek bunu uygulamaya koymuştur³⁷⁷. Taç Mahal sadece türbeden oluşan veya sadece türbenin iyice planlandığı bir yapı değildir aynı zamanda bahçesi ve etrafındaki tüm mimarinin dikkatlice planlandığı bir komplekstir. Tabi ki de bu komplekste ana vurgu türbededir hatta türbenin dört tarafında bulunan minareleredir. Taç Mahal bir dereceye kadar Osmanlı mimarisine benze fakat tamamen aynı diyemeyiz o da Babürlülerin kültüründeki çok renklilik gibi birçok farklı mimari tarzı barındırmaktadır. Örneğin soğan biçimindeki kubbe daha çok Dekkani bir özellik göstermektedir³⁷⁸. Kubbesi yerden 82 m ve anıtın üzerinde bulunan tepsiden ise 75 m yüksekliğe sahiptir. Türbenin dört köşesinde dört minare yükselmektedir. Minarelerin uzunluğu 45 m'dir³⁷⁹. Türbe o zamana kadar Hindistan'da görülmemiş bir malzeme ile oluşturuldu beyaz mermerden. Hindistan'da coğrafya gereği kırmızı kumtaşı kullanılır ama Şah Cihan bu yapının o kadar eşsiz olmasını istiyordu ki eseri beyaz mermerden yaptırdı.³⁸⁰ Ayrıca Şah Cihan yapıyı yeşim taşları ile süsletti. Sadece yeşim taşı değil bunun yanı sıra süslemede birçok farklı değerli taşta kullanıldı³⁸¹.

Şah Cihan yapının etrafında bir bahçe ve bu bahçenin etrafında da Kırmızı kumtaşından duvarlar inşa ettirdi. Yapının bahçesinde bulunan dört su kanalı cennetteki dört nehri sembolize ederken ortada bulunan havuz ise cennete bulunan bereket havuzunu temsil etmektedir³⁸².

Şah Cihan'ın bu dönemde yaptırdığı en önemli şeylerden biri de kendi adı ile anılan bir şehir inşa etmek oldu. Şahcihanabad, Şah Cihan tarafından özenle planlanmış bir şehir bir payitahtı. Şah Cihan yeni şehri Yamuna Nehri kıyısına kurdu. Şah Cihan sarayını bu nehrin kenarına inşa ettirerek etrafını kırmızı kumtaşı ile yapılmış surlar ile çevriliydi. Bu surların yüksekliği 18 ile 25 metre arasında bulunuyordu. Şah Cihan'ın sarayının asıl kısmını oluşturan haremının, ailesinin yaşam

³⁷⁶ Richards, a.g.e. s. 163.

³⁷⁷ Bayur, a.g.e. s. 522.

³⁷⁸ Ebba Koch, *Mughal Articture: An Outline Of İts History And Development 1526-1858*, Oxford, London 1990, s. 98-101.

³⁷⁹ Bayur, a.g.e. s. 522-523.

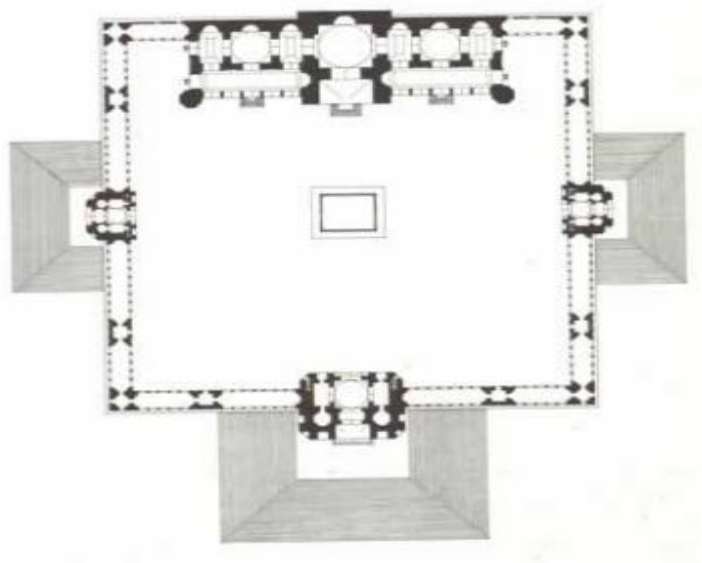
³⁸⁰ Koch, a.g.e. s. 101.

³⁸¹ Bernier, a.g.e. s. 284-285.

³⁸² Richards, a.g.e. s. 163-165.

alanı ve konaklarının bulunduğu kısım kuzey tarafa konumlandırılmış ve bahçeler ile süslenmişti³⁸³.

Şah Cihanabad'ın en önemli eserlerinden biri de Cuma camidir. Şah Cihan'ın kendi adına kurdurduğu bu şehre inşa ettirdiği bu caminin inşaatı 6 yıl sürmüş ve inşaatı 6.000 kişi çalışmıştır. Cami yerden 9 metre yükseklikte 1400 metrekarelik bir alana inşa edilmiştir³⁸⁴. Cami yüksek bir kaidenin üzerine inşa edildiğinden caminin girişine merdivenlerle ulaşılmaktadır. Güneyde 33, kuzeyde 39 ve sadece hükümdarın kullandığı doğu girişinde ise 35 basamak bulunmaktadır³⁸⁵. Cami'nin çatısında siyah ve beyaz mermer şeritlerle ve yıldızlarla süslenmiş üç kubbe bulunmaktadır. Camin iki yanında 40 metre yüksekliğinde iki minare bulunmaktadır. Camini arka tarafında ise 4 küçük minare bulunmaktadır Harem kısmının girişinin iki tarafı revaklardan oluşmaktadır. Ortada buluna taç kapı ise oldukça yüksek tutularak asıl vurgu buraya çekilmiştir. Taç kapısındaki eyvanın üstü tonozla örtülü idi. Canımın kitabesi de bu kısımda bulunmaktadır³⁸⁶.

*Delhi Cuma Cami'nin plan Şeması*³⁸⁷

³⁸³ Richards, a.g.e. s. 166-167.

³⁸⁴ Stephen Carr, The Archaeology And Monumental Remains Of Delhi, At The Civil And Millitary Gazette And Station Press, Calcutta 1876, s. 250.

³⁸⁵ Engin Bektaş, 'Delhi Cuma Camii' TDV İslam Ansiklopedisi, s. 128-129.

³⁸⁶ Carr, a.g.e. s. 251.

³⁸⁷ Koch, a.g.e. s. 119.

*Delhi Cuma Cami*³⁸⁸

³⁸⁸ <https://collections.louvre.fr/ark:/53355/cl010319570>

Sonuç

Şah Cihan doğumun ardından dedesinin eşlerinden Raziye Sultan Begüm'ün himayesine verildi. Böylece Şah Cihan büyürken dedesi Ekber Şah'ın himayesinde ve kontrolünde büyüdü. Dedesinin vefatı ile birlikte babası Cihangir'in saltanatı altında görevlendirilmeye başlandı. Şah Cihan Mirzalığı boyunca çok parlak bir yol çizerek savaşlarda ve isyanları bastırmada önemli rol oynayan kişi oldu. O kadar başarılıydı bu başarıları sayesinde hızla parlamaya başladı. Aynı zamanda babasının eşi Nur Cihan Begüm'ün yeğeni ile evlenmesi ve Nur Cihan'ın onu desteklemesi de Şah Cihan'ın yükselmesinde önemli faktörlerden biri idi. Fakat zaman içerisinde Nur Cihan'ın ondan desteğini çekmesi Şah Cihan'ın bir diğer oğlu Şehriyar'ı tutmaya başlaması üzerine bu durumu ortadan kaldırmak isteyen Şah Cihan babasına karşı bir isyan hareketine girişti. Fakat yapmış olduğu bu isyanda başarılı olamadı. Belli süre boyunca kaçak hayatı yaşasa da daha sonrasında babasından af dileyerek arasını düzeltti ve tekrardan eski görevlerini üstlenmeye başladı. Cihangir'in ölümü üzerine de kayınpederi Asaf Han'ın da yardımı ile Babürlü tahtına geçerek Babürlü Devletinin beşinci hükümdarı oldu.

Şah Cihan döneminin en önemli özelliği herhalde devlet bu zamana kadar hiç olmadığı kadar dış siyasette aktif bir dönem geçirdi. Şah Cihan'ın da diğer tüm Babürlü hükümdarları gibi en büyük arzusu ata toprakları olan Maverâünnehir'e geri dönerek buraya hâkim olmaktı. Babür Semerkant'tan son kez ayrıldıktan sonra ne kadar istese de bu topraklara geri dönemedi. Babür'den sonra gelen hükümdarlarda aynı arzuları paylaşıyorlar da fiili olarak bu topraklara herhangi bir akın düzenleyemediler. Fakat Şah Cihan hem Babürlerin ata topraklarına tekrar hâkim olduğu rüyasını görüyor hem de bu rüyayı gerçekleştirebilmek için harekete geçecek kadar da cesaretli idi. Bu yüzden Türkistan'da meydana gelen taht savaşlarını fırsat bilerek bölgeye seferler düzenlemeye başladı. Şah Cihan yapmış olduğu bu seferler sonucunda Belh ve Bedehşan'ı ele geçirmeyi başarmıştır. Fakat Şah Cihan'ın bilmediği şey evet bu şehirleri ele geçirmek mümkün idi. Asıl zor olan bu bölgeyi elde tutabilmektir ki keza Şah Cihan'da bunu başaramadı. Şehzade Murat Bakş'ın bölgeden gelmesinden sonra Babürler daha fazla dayanamadılar ve Nazar Muhammed Han ile bir anlaşma yapmak zorunda kaldılar. Bu anlaşmaya göre bölgeyi Nazar Muhammed yönetecek ve kâğıt üzerinde Babürlere bağlı kalacaktı. Bu bağlılık sözde bir bağlılıktı

ki kısa süre sonra da tamamen ortadan kalktı. Şah Cihan'ın bu seferinden sonra da Babürler bir daha bu topraklara sefer düzenleyemeyecek ve bölgeyi kontrol edemeyecektir.

Şah Cihan dönemi önemli dış siyaset olaylarından biri de Safeviler ile olan Kandahar Kalesinin kontrolü meselesi idi. Kandahar Kalesi Babürlü Devleti kurulduğu andan itibaren Babürler ve Safeviler arasında sürekli el değiştiren ve sorun yaratan bölge idi. Özellikle bölgenin ticaret güzergahında olması ve ticaret vasıtası ile zenginleşmesi ticareti kontrol etmek isteyen iki devlet içinde bölgeyi elde tutmayı gerekli hale getirmiştir. Bu yüzden sürekli bölge için yapılan savaşlarda bölge el değiştirip duruyordu ki Şah Cihan döneminde de bölge sürekli olarak iki devlet arasında sorun olmaya başladı. Fakat birkaç kez yapılan savaşlar neticesinde el değiştirse de Şah Cihan döneminin sonunda Safevilerin kontrolünde kaldı.

Şah Cihan döneminin en ilginç siyasi hamlelerinden biride Babürlerin, Osmanlı Devleti ile iyi ilişkiler kurma çabaları olmuştur. Daha önce Ekber Şah döneminden itibaren sıklaşan ilişkiler daha çok hacıların güvenliği ve hac ibadeti üzerine idi. Fakat daha sonra Ekber Şah'ın kendine özgü bir inanç sistemi yaratması ile bu iletişim bile ortadan kalktı. Ancak Şah Cihan döneminde yemiden kuruldu. Şah Cihan'ın Osmanlı Devleti ile ittifak kurmak istemesinin asıl nedeni Safeviler karşı olarak bir Sünni İslam bloğu kurabilmek üzerine idi. Fakat hem coğrafyanın uzaklığı hem de Osmanlı sultanlarının bu ittifaka sıcak bakmaması üzerine herhangi bir sonuç elde edemedi.

Bu dönemde bir diğer dış siyaset olayı ise Dekken Bölgesinin fethi idi. Şah Cihan daha şehzade iken Dekken Bölgesinde bulunuyor ve buranın fethi ve kontrolü ile uğraşıyordu, hükümdar olduktan sonra da bölgenin fethi edilerek tamamen Babürlü kontrolüne geçmesi için çalışmaya devam etti. Şah Cihan'ın hükümdarlığı sırasında bölgenin birçok noktası Babürlerin eline geçti ve bölgede bulunan krallıklar üzerinde Babürlü egemenliği kurulduysa da bölge tam anlamı ile Babürlerin kontrolüne geçemedi. Şah Cihandan sonra gelen hükümdarlarda bölgenin kontrolü için aynı gayreti göstermeye devam ettiler.

Şah Cihan döneminde iç siyasette genellikle isyanlar görüyoruz. Bu dönemde Han Cihan Ludi ve Jujhar Singh'in isyanları önem taşır ikisi de neredeyse Şah Cihan'ın iktidarının başlarında meydana gelmiş ve ikisi de başarılı bir şekilde

bastırılmıştır. Bu dönemde bastırılamayan ve Şah Cihan'ın iktidarının sonunu getiren ise şehzadeler arasında gerçekleşen savaş oldu. Şah Cihan'ın hastalanması ve onun adına devleti oğlu Dara Şükuh' un yönetmesi diğer şehzadeleri rahatsız etti ve bunun sonucunda Şah Cihan'ın dört oğlu bir taht mücadelesine giriştiler. Bu mücadele sonucunda Şehzade Evrengzib, diğer tüm kardeşlerini ortadan kaldırarak başarılı oldu. Başarısının sonucunda babası Şah Cihan' ı tahtan indirerek ölene kadar tutsak tuttu ve kendisi de Babürlü tahtına oturdu.

Şah Cihan dönemi kültürünün en önemli özelliği ve kendisinin adının günümüzde bile bilinen Babürlü hükümdarı olmasına neden olan o dönemde yapılan mimari eserler idi. Şah Cihan mimariye çok düşkün ve bu konuda faaliyet gösteren bir kişi idi. Özellikle mirzalığı döneminden hükümdarlığının sonuna kadar birçok eser meydana getirdi. Kendisin yaptırdığı en önemli eser hiç şüphesiz eşi Encüment Banu Begüm için yaptırmış olduğu mezar Taç Mahaldir, yine kendisinin Delhi de yaptırmış olduğu Delhi Cuma Cami o dönemde meydana gelmiş önemli eserlerdendir. Şah Cihan hükümdarlık dönemin parlaklığını ve şatafatını hiç çekinmeden bu mimari eserlerinde yansıtmayı başarmıştır.

KAYNAKÇA

Ahmad, Amir, **Bundela Nobility And Chieftaincy Under The Mughals**, Indian 2000.

Aka, İsmail, **Timurlular Orta Asya'nın Parlak Devri**, Kronik, Eylül 2020 İstanbul.

Anwar, M. Siraj, **The Relations of the Mughal Empire With The Ahmadnagar Kingdom (1526-1636)**, Centre Of Advanced Study Department Of History Aligarh Muslim University Aligarh (India) 1994.

Aydoğmuşoğlu Cihat, **Safevi Devlet Tarihi**, Gece Kitaplığı, Ankara Nisan 2014.

Babür, **Babürname**. Hz. Reşit Rahmeti Arat. T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara 2000.

Bayur, Yusuf Hikmet, **Hindistan Tarihi C. 2**, TTK. Ankara 1973.

Beksaç, Engin, 'Delhi Cuma Camii' TDV **İslam Ansiklopedisi**, C. 9, 1194, S. 128-129.

Bernier, François, **Babürlü Devletinde Seyahatler**, Çev.: Emre Ömür, Divan Kitap, İstanbul 2025.

Bıyıktaş, Ömer Halis, **Timurlular Zamanında Hindistan Türk İmparatorluğu**, Panama, Ağustos 2021.

BOA, TSMA 3855/1.

Carr, Stephen, **The Archaeology And Monumental Remains Of Delhi**, At The Civil And Military Gazette And Station Press, Calcutta 1876.

Chandra, Satish, **History Of Medieval India (800-1700)**, Orient Black Swan, Delhi 2007.

Chowdhuri, Jogindra Nath, **Malik Ambar**, Messrs M. C. Sarkar & Sons LTD, Calcutta 1940.

Demir, Hami, **Evrengzib Büyük Türk-Hint Hükümdarı**, Selenge, Aralık 2024.

Farooqi, Naimur Rahman, **Babürlü-Osmanlı İlişkileri**, Çev.: Mehmet Akif Erdoğan, Selenge İstanbul 2023.

Fisher, Michael H. **Babürlüler Hindistan'da bir Türk İmparatorluğu**, Çev.: M. Fatih Çalışır, Kronik, Eylül 2021 İstanbul.

Gladvin, Francis, **The History Of Jahangir**, B. G. Paul & Co. Madras, 1930.

Hutchison J.- J. Ph. Vogel, **History Of Pencap Hill State**, Lahor Superintendent Goverment Priting, Lahor 1933.

Irvina, William, **The Army Of The Indian Mughuls**, Luzac&Co, London 1903.

İnayet Han, **Shah Jahan Nama**, Oxford University Press, 1990.

Jahangir, **Tuzuk-ı Jahangiri C. 1-2**, Royal Asiatic Society, London 1909.

Kafesoğlu, İbrahim, **Türk Milli Kültürü**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, Ekim 2016.

KAPAĞAN, Enver, Gelenekten Geleceğe “Nevruz”, **Karabük Türkoloji Dergisi**, C. 1, S. 1, 2019, Ss. 46-60.

Kenbu, Muhammed Salih. **Amal-i Salih. C. I.** Ed. Gulam Yezdani. Lahor: Şefik Pres, 1967.

Kenbu, Muhammed Salih. **Amal-i Salih. C. II.** Ed. Gulam Yezdani. Lahor: Şefik Pres, 1967.

Koch, Ebba, **Mughal Articture: An Outline Of Its History And Development 1526-1858**, Oxford, London.

Konukçu, Enver, ‘Babür’ **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 4, 1991, S.395-396.

Konukçu; Enver, ‘Behmeniler’ **TDV Ansiklopedisi**, C.5 1992, S. 353-354.

Konukçu, Enver, ‘Cihangir’ **TDV Ansiklopedisi**, C. 7, 1994, S. 538-539.

Konukçu, Enver, ‘Ekber Şah’ **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.10, 1994 S. 542-544.

Konukcu, Enver, ‘Han Cihan Ludi’, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 15, 1197, S. 519-520.

Konukçu, Enver, ‘Hümayun’ **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 18, 1998 S. 481-483.

Konukçu, Enver, ‘Kutubşahiler’ **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 26, 2002, S. 500.

Köprülü, Orhan Fuat, ‘Bahşi’ **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 4, 1991, S. 520-521.

Manrique, Fray Sebastian, **Travels of Fray Sebastien Manrique 1629– 1643 Translation of the Itinerario de las Misiones Orientales. Volume I**, Routledge Taylor And Francis Group, 1926 London.

MANZ, Beatrice Forbes, Timurlenk Bozkırların Son Göçebe Fatih, Çev: Zuhall Bilgin, Kronik, İstanbul 2020.

Merçil, Erdoğan, ‘Adilşahiler’ **TDV İslam Ansiklopedisi** C.1, 1998, S. 384-386.

Moosvi, Shireen, The Economy of the Mughal Empire, Bombay 1987.

Naima, **Naima Tarihi**, C. 3, Çev: Zuhuri Danışman.

Nızamı, Khalıq Ahmad, ‘Dekken’, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 9, 1994, S. 112-115.

Nızamı, Khalid Ahmet, ‘Çiştıyye’ **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 8, 1993, S.343-346.

Oruç, Cihan, ‘Şah Cihan Dönemi Babürlü Devletinin Dış Politikası’, **Sakarya Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Sakarya Temmuz 2019.

Özcan, Azmi, ‘Cagir’ **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 7, 1993, S 11-12.

Özcan, Azmi, ‘Kandahar’ **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 24, 2001, S. 293-294.

Özcan, Azmi, ‘Şah Cihan’ **TDV İslam Ansiklopedisi**, C 33, 2010, S. 251-252.

Özcan, Azmi, ‘Şir Han’ **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.39, 2010, S.179.

Özcan, Azmi, ‘Osmanlı ve Babürlü Devleti Arasındaki İlişkiler’, **Türkler 8**. Cilt, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002.

Özel, Taha İsmet, **İngiliz Doğu Hindistan Şirketi**, Vadi Yayıncılık, 2021.

Özkan, Murat, **Buhara Hanlığı** (1500-1920), Selenge, İstanbul 2021.

Rahim, Abdur, **Mughol Relations with Persia and Central Asia, Department Of History** Muslim University, Aligarh.

Rızvı, Saiyid Athar Abbas, ‘Mansabdar’ **TDV Ansiklopedisi**, C. 28, 2003, S. 2-3.

Richards, John F., **Babür Türk İmparatorluğu**, Çev.: Yasin Tekin, Selenge, 2021 İstanbul.

Roe, Sir Thomas, **Court Of The Great Mogul 1615-1619**, The Hakluyt Society, London.

Roux, Jean Paul, **Babür Büyük Moğolların Tarihi**, Çev.: Lale Arslan Özcan, Dergâh Yayınları, Ekim 2021.

Saqi Must'ad Khan, **Maasir-i Alamgiri**, Çev: Jadunath Sarkar, Calcutta 1947.

Saksena, Banarsi Prasat, **History Of Shahjahan Of Dihli**, The Indian Press LTD, Allahabad 1931.

Sarkar, Jadunath, **History of Aurangzib, Vol: 1** Orient Longman Ltd. 1925.

Seydi Ali Reis, **Mirat'ül Memalik**, Hz: Necdet Akyıldız, Kervan Kitapçılık.

Shyam, Radley, **The Kingdom of Ahmednagar**, Delhi: Motilal Banarsidas Press. 1996.

Sıddıqui, İqtidar Husain, 'Nizamşahiler' **TDV İslam Ansiklopedisi**. C. 33, 2007, S. 192-194.

Sıddıqui, İqtidar Husain, 'Nur Cihan' **TDV İslam ansiklopedisi**, C. 33, 2007, S. 251-252.

Somani, Ram Vallabh, **History Of Mewar**, C. L. Ranka & Co., Jaipur , 30 March 1976.

Şahbaz, Davut, 'Hindistan'da Babür İmparatorluğu'nun Kuruluş Dönemi: Zahirüddin Muhammed Babür', **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, C.57, S. 1, 2017, ss. 582-604.

Tavernier, Jean Baptiste. **Travels in India. Vol. I**. Çev: V. Ball. London: Macmillan and Company, 1889, S.312.

Tharoor, Shashi, **Utanç İmparatorluğu İngilizler Hindistan'da Ne Yaptı?** Çev: Yusuf Selman İnanç, Kronik Kitap, İstanbul, Ocak 2023.

Turan, Mustafa, 'Tarihî Kaynaklar Işığında Nevruz 'un Menşei Meselesi', **Milli Folklor**, C.5, Sayı.37, S. 90-104.

Vanbery, Arminius, **History of Bokhora**, Hemry S. King&Co, London 1873.

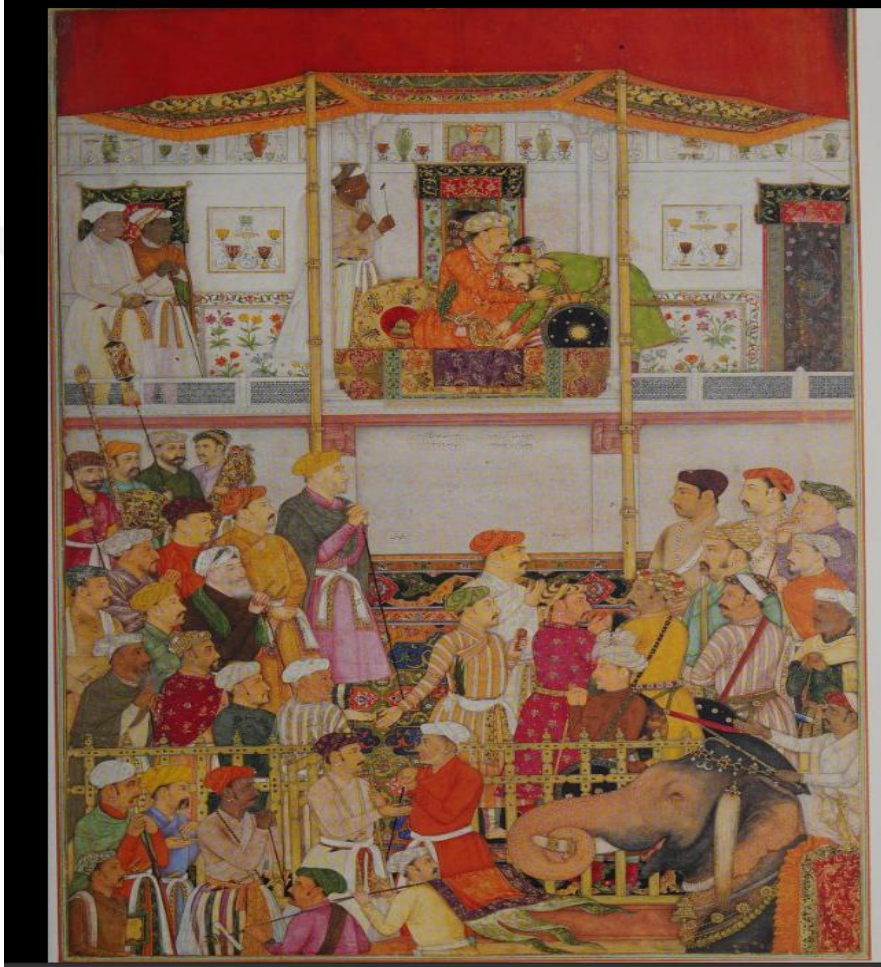
Verma, D. C., **History Of Bijapur**, Kumar Brothers, New Delhi, 1974.

İnternet Siteleri,

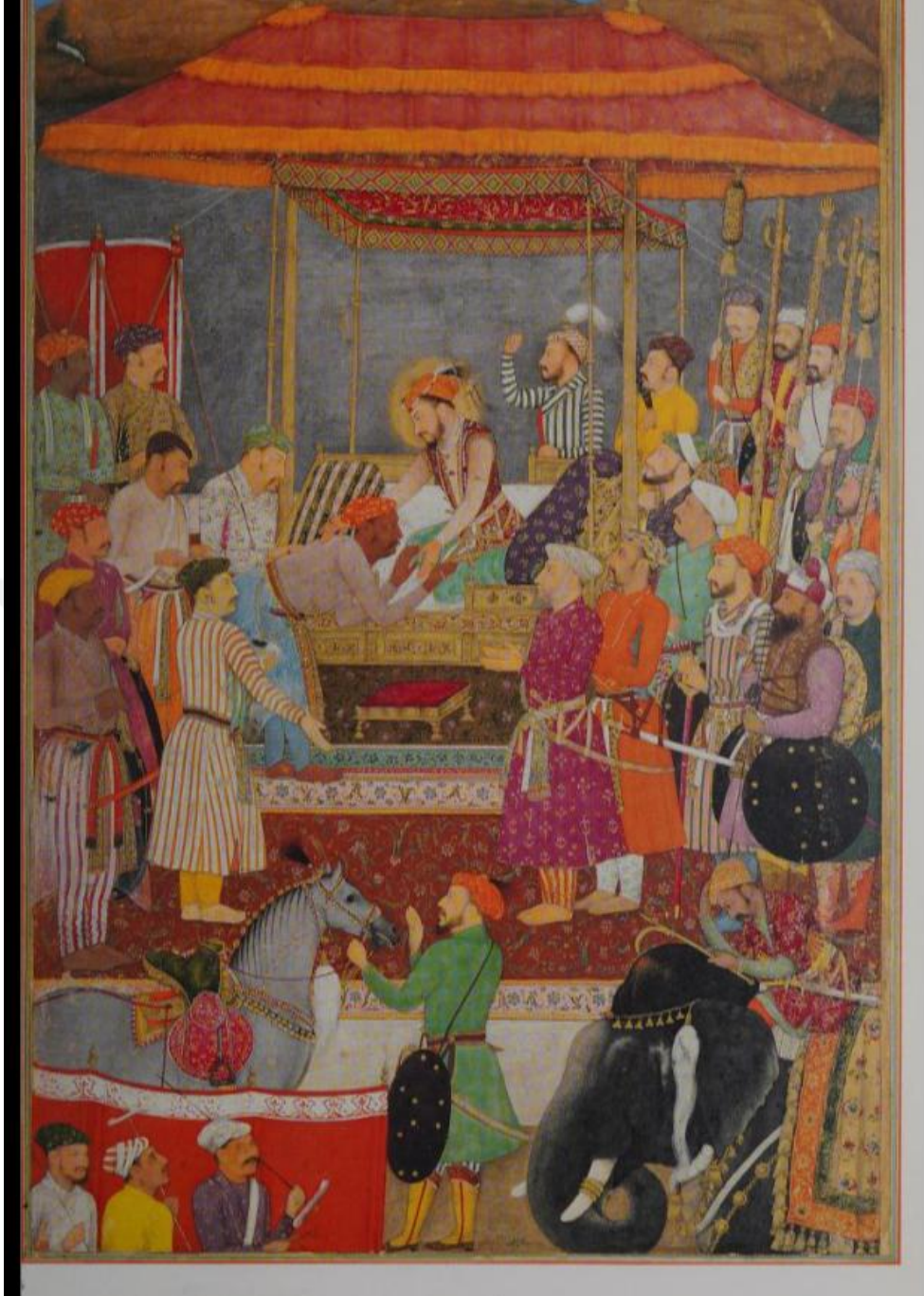
<https://collections.louvre.fr/ark:/53355/cl010319570>

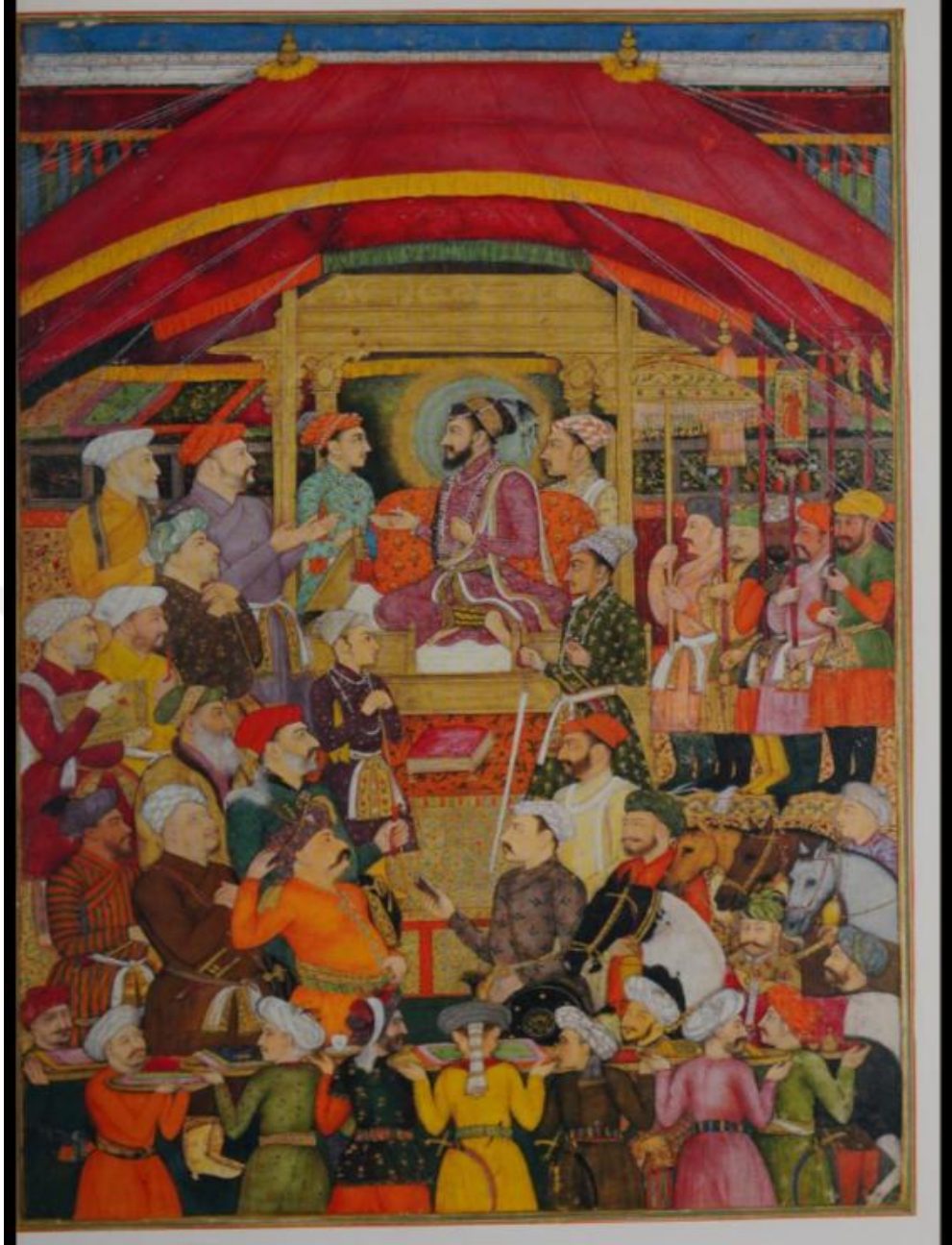
EKLER

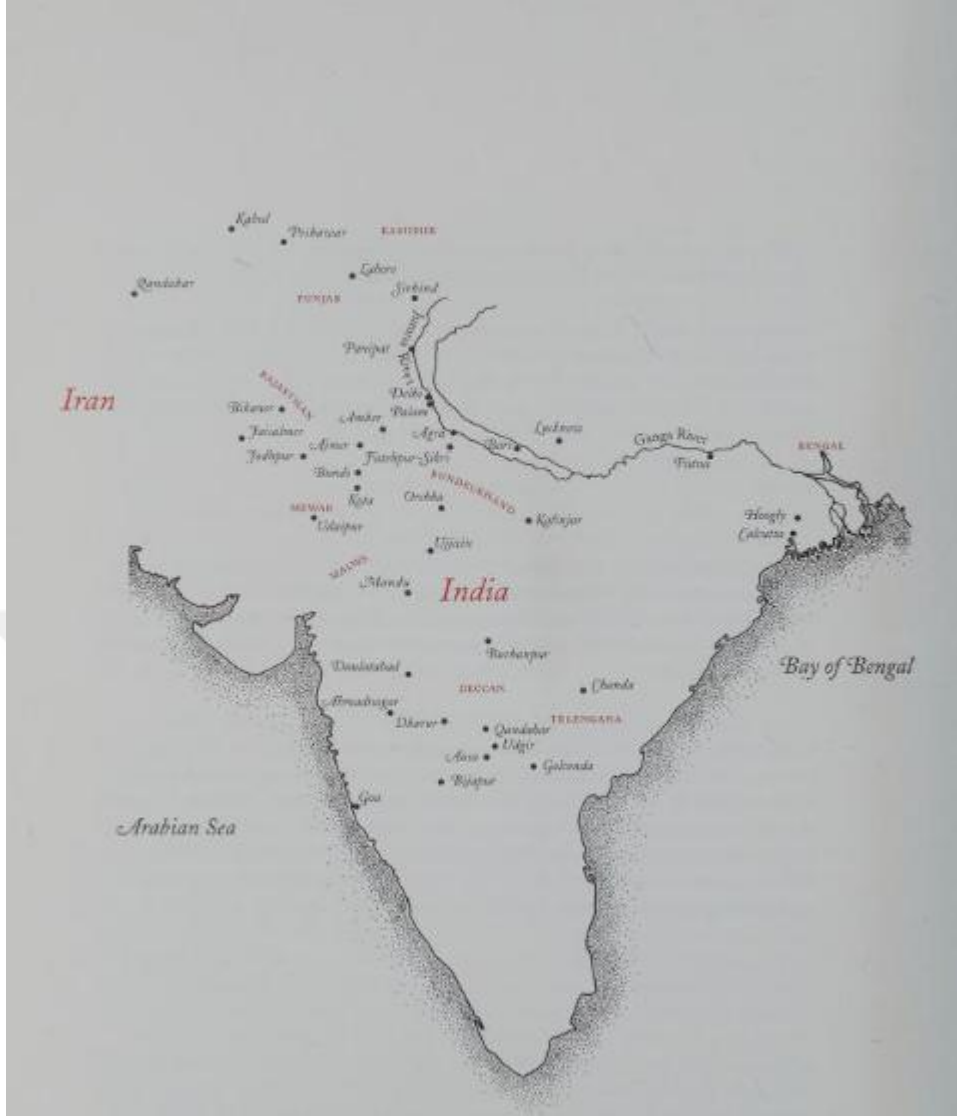
Cihangir'in Mevar seferi dönüşü Şehzade Hürrem'i Kabul etmesi. (Becah-Koch, The Padshahnama, s. 29)

Rana Amar Singh'in Şehzade Hürrem'e teslim olması. (Becah-Koch, The Padshahnama, s.33)

Şah Cihan'ın Safevi elçisini kabulü. (Becah-Koch, The Padshahnama, s. 53)

Şah Cihan dönemi Babürlü Devleti. (Becah-Koch, The Padshahnama, s. 10)